

245318

ТВОРИ
СТЕПАНА РУДАНСЬКОГО.

ТОМ VII.

ОМИРОВА ІЛЬЙОНЯНКА.

Часть друга.

Збірки XIII—XIV.

Друге виданє.

///

У ЛЬВОВІ, 1912.

///

КОШТОМ НАУК. ТОВ. ІМ. ШЕВЧЕНКА.

///

З ДРУКАРНІ НАУК. ТОВ. ІМ. ШЕВЧЕНКА.

· ТВОРИ
СТЕПАНА РУДАНСЬКОГО.

ТОМ VII.

ОМИРОВА ІЛЬЙОНЯНКА

Часть друга.

Збірки XIII—XXIV.

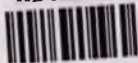
Друге виданє.

У ЛЬВОВІ, 1912.

КОШТОМ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА.

З ДРУКАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА.

НБ ПНУС

249318

БІБЛІОТЕКА

Івано-Франківського
педагогічного Інституту

Ізв. _____

249318

ТКАНЬ.

Забравши окопи Трояни побивають Ахеїв; Посидій жалує їх і помімо Дія встає од Троянів судна рятувати (1—42). Прийнявши на себе постать чоловічу, він веде до бою з початку Аянтів, а потому й других лучших отаманів (43—124) і вони займають середину бою і не дають Ектору суден підпалити (125—205). Ідомень хоробрий, Посидієм також до бою підбитий, з Миріоном разом на лівому б.ці Троян одбиває (206—329). І знов наступає страшенная бійка, в которі Троянам сам Дій помагає, а Посидій сивий стоїть за Ахеїв; но з мижки Ахеїв Ідомень хоробрий стоїть над усіми (330—362): він Охтривонія, Азія, Алкахтоя один побиває, а враз з Миріоном, Антилохом та Менеласем — Енея, Дийхова, Елена й Парія славно одбиває (363—672). Тай Ектора також храбрії Аянти з дружиною своєю добре одбивають; Трояни погрохи назад подають ся; но Ектор прийнявши раду Полидама знову своє військо на ворогів бурить (673—803); Аянт его військо знову оттерає і з криками бійка знову наступає (809—837).

Збірка тринадцята.

Війка коло суден.

- Зблизив Дій до суден Ектора й Тро-
[янів,
Тай кинув на лихо, на лютеє горе,
А сам став дивитись ясними очима
То на землю Хтриків, змисників до ко-
[ней,
5 То на землю Мизів, то Кобилодоїв
Набіжних і бідних і тяжко правдивих.
І вже очей ясних не звертав на Трою,
Бо вже він не думав, щоб хто із без-
[смертних
Став запомагати Троян, чи Данаїв.
10 Но Землетряс сильний чатував не
[дарма:
Він дивом дивив ся на війну та бійку
З високого Саму лісистой Хтрики,
Бо звідти виднілась і цілая Іда
І Прямів город і судна ахейські;
15 Там він з моря вийшов, тужив по Ахеях
Троянами збитих, і злив ся на Дія.
І з гори крутої живо став ступати;
Задрожали гори і ліси високі
Під ногами бога; і тричі ступив він,
20 А четвертим ступнем дійшов аж до Еги.
А там у лимані були его дома

- Злоті, мармурові, вічне некрушима;
 Туда і пійшов він, запряг у теліжку
 Коней мідноногих, бистрих, злогогривих;
 25 Сам одів ся в злото, взяв батіг у руки
 Золотий, чудесний, вийшов на теліжку,
 І пійшов по хвилі. І заграли бити
 Круг его по хвилях, владаря пізнавши;
 Простелилось море; і гнали ся бистрі,
 30 І мідної осі в морі не мочили;
 Вони живо гнались до суден ахейських.
 А єсть у лимані широка пещера
 Посеред Тенеду та крутого Імбру:
 Там Посидон сильний остановив коней,
 35 Випряг із теліжки, підкинув їм папі,
 Наложив на ноги пута золоті,
 Крепкі, нерушима, щоб вони дождали
 Его повороту, — і пійшов до суден.
 Трояне в западі мов вогонь, мов буря,
 40 За Ектором з криком рвали ся товпою
 В надії і судна ахейські взяти,
 І край них Ахеїв до ноги побити.
 Но Посидон сильний, Землетряс могучий,
 Пробудив Ахеїв. Він як вийшов з моря,
 45 Так і став Калхасом по виду і мові,
 І мовив Аянтам храбрим і без того:
 »Ви одні, Аянти, спасете Ахеїв,
 Взявши ся до сили, а не до утіки!
 Мені то байдуже, що в другому місті
 50 Сильні Трояни стіну перелізли;
 Їх усіх запинаять хоробрі Ахеї;

А тут мені страшно, щоб тут не подать
[ся,

Бо сюда пожаром Ектор наступає,
Що Дієвим сином себе величає.

55 І бог такий буде, що й вам подасть силу
Против его стати і других підняти;
І ви проженете злючого од суден,
Хоч би й сам олімпський крепив его
[сили.«

І Землетряс мовив і до обох разом
60 Ціпком дотулив ся і додав їм сили,
Оживив їх жили і ноги, і руки,
І кинув ся далій, мов той яструб хижий,
Що з гори крутої разом підійнявшись
Кидаєть ся полем на другого птаха;
65 Так од них пустив ся Посидон могучий.
Аянт Оіленко первий догадав ся
І зараз промовив до Теламоненка:

»Се хтось із олімпських віщуном обрав
[ся,

Тай казав нам, брате, за судна стояти;
70 Ні, се не Калхас був, віщуя божевіль-
[ний;

Бо се я завважав і по его ступнях
І его колінах — знати уже бога.

Тай мені самому і серце у грудях
Забилось сильніше до війни та бійки,

75 І руки і ноги вогнем запалали.«

Аж до его мовив Аянт Теламонів:

»Тай мої щось руки до ратища дивуть

І бурить ся сила, і ноги обидві
Самі поступають; готов сам побитись

80 З Ектором неситим бійкою лихою. <

Так помеж собою вони розмовляли
Раді тії свалі, що їм дав безсмертний.

А Землетряс сильний вже розбуджав
[других,

Що з заду край суден серце одживляли.

85 В них уже од бійки і жили знімили,

І душа зімліла, бачучи Троянів,

Що вони товпою стіну передізли;

Вони поглядали, сльози проливали,

І не сподівались лиха пережити.

90 Но Землетряс сильний зараз пробудив

[їх,

Підійшов до Тевкра, потім до Літа,

Пенела, Хтоанта, та до Дііпіра,

Ще до Мирівона, та до Антилоха,

Кажного соромив і кожному мовив:

95 »Сором вам, молодці! Та я тільки й

[думав,

Що ви нашим суднам дасте порятунок!

Та як ви од бійки будете втікати,

То вже нас сьогодні Трояне й заможуть,

Ах тяжкее-ж чудо бачу я очима,

100 Якого й не думав, щоб воно зявилось:

На нашії судна пустились Трояне,

Що було як лані у темному гаю,

Добича шакалів, та вовків і пардів,

І слабії не смілі ходячи блукають.

- 105 Так було Трояни ахейської сили
 На одну годину не могли одперти.
 А тепер за містом коло суден бють ся
 По вині гетьмана, недбалості війська.
 На того озлившись не хтять рятувати
- 110 Кораблів летучих і коло них гинуть.
 Та вже нехай винен, нехай тяжко винен
 Славний Атрієнко, Гамемнон володарь,
 Що він обезславив сильного Пильєнка,
 Та нам із за того бійку не лишати.
- 115 Поправмо ся! Храбрый поправить ся
 [може.
 Вам же й не пристало од бійки тікати,
 Бо всі ви найлучші; я-б не сперечав ся
 З другим чоловіком, що бійки не знає
 Тай боїть ся битись; а на вас я злю
 [ся.
- 120 Та-ж ви тим недбальством ще більше
 [лихо
 Стягнете на себе. Подумайте кажий
 Про стид та наругу; бо бійка велика.
 Уже Ектор сильний коло суден беть ся,
 Розбив і ворота, і крепку засову.»
- 125 І Землетряс мовив і збудив Ахеїв.
 І коло Аянтів такі стали строї,
 Що їх би не згудив ні Ярій могучий,
 Ні сильна Паллада, бо самі найлучші
 Ектору й Троянам на супротив стали
- 130 Спісою до спіси, щитами до щитів,
 Шел'мом до шелома і мужем до мужа.

- Шеломи хвостаті стукались боками,
 Так стояли густо один край другого.
 Ратища тремтіли у руках могучих,
 135 І вони йшли прямо і битись палали.
 Та на них ще раньше вдарили Тро-
 [яни.
 Ектор попереду, мов камінь скалистий,
 Що его з вершини бистра річка звалить,
 І дощем великим од скали одцїпить;
 140 Він сковом валить ся і лїс під ним
 [стогне,
 А він летить прямо; впаде серед поля,
 І бистрий од разу далі не валить ся —
 Так Ектор хвалив ся край моря пробоем
 Наміти та судна забрати в Ахеїв.
 145 Та тільки нагнав ся на густіі строї,
 Став невгомонимий, на него-ж Ахеї
 Ратища подвійні і мечі підняли,
 І геть одігнали, — він подав ся збитий,
 І голосом сильним крикнув до Троянів:
 150 »Трояни, Лівійці і храбрі Дардани!
 Стійте! Не на довго панувать Ахеям!
 Нехай вони строї баштами складають,
 Знаю, що поляжуть од ратища мого,
 Як тільки pomoже Ірин муж могучий.«
 155 І додав їм знову і сили, і дуку.
 І от Пріяменко Діхвив зазналий
 Виступив закривши груди круглим щи-
 [том,
 І ступав помалу, закривши ся щитом.

- Та Мирйон на него ратищем прицілив,
 160 Вдарив і не схибив по щиту воловім;
 Та ратище довге щита не пробило,
 А хруснуло в ключі. Діхвив од разу
 Щит одвів воловий, ратища спужавшись
 Храброго Мирйона, — а той до дружини
 165 Одійшов могучий, жаліючи разом
 Ратища й замоги, що програв даремне.
 Він пійшов к намітам та суднам ахей-
 [ським
 По ратище друге, зоставляне в кущі.
 А там таки бились і крик був стра-
 [шенний.
- 170 Тевкер Теламонів первий побив Імбра,
 Хороброго сина Ментора конвода.
 Він жив у Пидеї до сходу Ахеїв
 І мав Мидьєкасту, Пріямову дочку;
 Но коли прибули кораблі данайські,
 175 Він прибув до Трої, помагав Троянам
 І жив у Пріяма, як рідня дитина.
 Єго в вухо Тевкер ратищем ударив,
 І ратище вирвав і той повалив ся.
 Як ясець нагорний із лалеку видний,
 180 Підрубаний мідю к землі віти клонить,
 Так він повалив ся і брязнула збруя.
 І пустив ся Тевкер збрую обдирати,
 А Ектор на него ратищем прицілив.
 І Тевкер поглянув і ледве вхилив ся,
 185 А той Амфимаха, внука Акторьона,
 На лету до бійки в груди его влучив,

Він хропнув об землю і брязнула збруя.
 Ектор і пустив ся з висків камінистих
 Силою зірвати шолом Амфимахів,
 190 Та Аянт на его ратищем прицілив,
 Но в тіло не влучив, бо страшною мідю
 Він весь був обшитий, — а в щит его

[влучив,

І одпер з розмаху. І Ектор подав ся,
 А обидва трупи забрали Ахеї.

195 Стіхій і Менесхтій, дуки актинейські,
 Взяли Амфимаха к ахейському люду,
 А храбрі Аянти Імбрія схопили,
 Як два леви серну у собак зубатих
 Вирвавши, густими несуть чагарамі,

200 І держать у пащах од землі високо,
 Так его Аянти високо держали,
 Збрую обдерали, голову-ж од шиї
 Одсік Оіленко, злий за Амфимаха;
 І кинув він его мов клубом на військо,
 205 І вона під ноги Ектору упала.

Аж Посидон тяжко серцем обізлив ся,
 Що внув его згинув на бійці кроваві,
 Пійшов по намітах та суднах ахейських
 Будити Данаїв на гибель Троянам,

210 Єму і зустрів ся Ідомень хоробрій.
 Він ійшов од друга, що з поля недавно
 Він прибув підбитий мідю під коліно.
 Ідомень покликав знахурів до его
 Тай пійшов з наміту, бо йще думав би-

[тись.

215 Аж до его мовив Землетряс могучий
Голосом Хтоанта Андрамонієнка,
Що по всім Плевроні і всім Калидоні
Етолами радив і мав ся за бога:

»Ідоменю критський! Деж похвальба
[тая,

220 Що єю Троянам хвалились Ахеї?«
Аж до его мовив Ідоменій критський:
»Та ніхто, Хтоане, з нас тому не ви-
[нен,

Бо всі ми, здасть ся, уміємо бить ся;
І страх обридливий ще не брав нікого,
225 Ніхто із лінивства бійки не вхляв ся;
Но видно так мило вічному Кроненку,
Щоб Ахеї згибли далек' од Аргеїв.
Но ти був, Хтоане, іздавна завзятий
І будив, бувало, кого слабим бачив.

230 Не лишай же й нині, зви кожного к
[світу.«

І до его мовив Землетряс Посидій:

»Щоб той, Ідоменю, не поплив од Трої,
Щоб тут він остав ся на втіху собакам,
Хто в сей день без діла ухилить ся
[бійки!

235 Бери-ж свою зброю та ходи зо мною;
Як підемо разом, то може й що вдієм.
В купі то й слабії сильними бувають,
А ми-ж і хоробрених вмiли побивати.«

Мовив — і пішов бог до людської
[праці,

- 240 А Ідомень живо побіг до наміту.
 Взяв на себе зброю, два ратища сціпив,
 І знову пустив ся мов блискавка тая,
 Що її Кроненко пускає з Олимпу
 Людям на ознаку — і вона палає, —
- 245 Так на его грудях мідь палахкотіла.
 Аж ему на зустріч Мирівон попав ся,
 Що йшов до наміту по ратище мідне;
 До него й промовив Ідомень хоробрий:
 »Мирйоне Моленку! Друже мій еди-
 [ний!
- 250 Чого же прийшов ти провинувши бійку?
 Чи тебе підбито острою стрілою?
 Чи ти прийшов з вістю — але сам ти
 [бачиш,
 Що я йду до бійки, а не до наміту.«
- Аж Мирівон мудрий до него і мовив:
- 255 »Ідоменю, царю Критян міднозбруйних!
 Прийшов, чи не маєш ратища в наміті,
 Бо те вже зломалось, що було у мене,
 Вдаривши по щиту храброго Дийхвоба.«
- А Ідомень критський до его і мовив:
- 260 »Не одно, а двацять найдеш, коли хо-
 [чеш;
 Всі вони в наміті стоять під стіною,
 Всі вони троянські, забрані з побитих,
 Бо я з ворогами здалеку не бю ся.
 Там ратища найдеш і випуклі щити,
- 265 І шеломи ясні і броні блискучі.«
- Аж Мирівон мудрий до него і мовив:

» Повно і у мене в судні та наміті
Троянської збруї, — та бігти незручно,
Бо й я сказати, правду, битись не забув
[ся,

270 І все по переду стаю серед поля,
Як тільки тяжкая бійка запалає;
Запевне, що може хто з мідних Ахеїв
Того і не знає, так ти усе знаєш.»

А Ідомень критський до него промовив:

275 » Знаю твою храбрість, що про те й ка-
[зати?

Бо як би усі ми на засідки сіли,
Де кожного храбрість зразу пізнаєть ся,
І плохий і храбрый виходять на воду,
Бо в плохого краска на лиці мінить ся

280 І ноги не служать і гнуть ся коліна,
І він припадає на обидві ноги,
І серце у грудях стукотить страшенне;
Він жде тільки смерти і тремтить зу-
[бами;

А храбрый ніколи лицем не мінить ся.

285 Не дуже й боїть ся, — а в засідки
[сівши

Одного й бажає, щоб швидше побить ся, —
То й там твоя сила й рука не опала-б,
А коли-б припало підстріляним бути,
То не в тил, не в шию стріла-б тая

290 А впилаь би в груди, або в здуховини,
[впилаь,

Саме-б як ти гнав ся меж первії строї.
 Годі-ж нам мов дітям про те розмо-

[вляти,

Щоби хто часами не став нарікати.

Біжи-ж до наміту за ратищем крепким.»

295 І Мирйон, подібний до бога Ярія,
 Митю із наміту взяв ратище мідне
 І сильний до бою пійшов з Ідоменем.
 Мов Ярій смертений виходить до бою
 Разом з своїм сином Страхом незбори-

[мим,

300 Що й самих хоробрих і тих залякає —
 І йдуть вони з Хтрики на сильних

[Ехвирів,

Або на Хлегіян і їх не вважають,

А славу дарують одному котрому —

Так ті отамани, Мирйон з Ідоменем

305 Летіли до бою оновані мідю.

Аж Мирйон первий то того промовив:

»Де-ж ми, Девкаленку, станемо до бою,

Чи з права, чи з ліва, чи по середині?

Бо йще так ніколи патлатим Ахеям

310 Не було, здаєть ся, потреби до бою.»

Аж до него мовив Ідоменій критський:

»Для суден сердитих доволі і других;

Там Аянги й Тевкер, справний і до

[лука,

Жзавий і до бою на рівному полі;

315 Вони і наситять неситого боем

Ектора Прийменка, будь він і храбри-
[ший;

Буде ему тяжко зі всім его пилом
Замогти їх силу та крепкіі руки
І судна палити, як тільки Кроненко

320 На бистрії судна полумня не кине.
Ні, Теламоненко тому не піддасть ся,
Хто смертним родив ся і в землі кор-
[мив ся,

І разить ся мідю і тяжким каміням.

І перед Ахиллом, що збурує строї,
325 Став би він на полі — та слабший на
[ноги.

На ліво підемо; там живо побачим,
Чи ми кого вславим, чи хто нам дасть
[слави.«

І Мирйон подібний до бога Ярія
Туди і пустив ся, куди той порадив.

330 А ті, як узріли храброго Йдоменя,
Его й его друга і збруї блискучі,
Крикнули товпою й кинулись на его,
І бійка поспільна встала коло суден.
Як вихри повстануть од буйного вітру,

335 Коли по дорогах курави багато, —
І стовпом збивають із курави хмару.
Така стала й бійка, кожний палав сер-
[цем

Другого пробити точаною мідю;
Страхом пробирало на смертельнім бою

340 Од ратищів довгих, що в тіло встряга-
[ли];

Очи погасали од мідного бляску
Шеломів і збруї і щитів блискучих
У цілого війська. Небоязний був би,
Хто-б тут веселив ся, серцем не смутив
[ся.

345 Так тії Кроненки на два стани ставши
Хороброму люду лиха завдавали.

Дій бажав замоги Ектору й Троянам
Для слави Ахилла — но всіх він Ахеїв
Не хтів погубити під тим Іліоном,

350 А тільки хтів Хетту та сина уславить.

А Посидон сильний спомагав Аргеїв,
Випливши із моря. Він жалкував тяжко
Троянцями збитих і на Дія злив ся.

А вони обидва один рід і племя,

355 Тільки що Дій старший і більше міг

[знати;

Так той і бояв ся помагать видючи,
І ходив по війську в виді чоловічим.

Так вони над ними мотуза тягали,
Мотуза тяжкого бійки й суперечки,

360 Що людей не мало живота позбавив.

Тут Ідомень сивий ставши за Данаїв
Вдарив на Троянів і страхом обдав їх,
Бо вбив Охтирвона, що его в Кивису
На війну недавно слава затигнула.

365 Він просив без дарів дочки у Пріяма,
Славної Касандри — і за те дав слово

РУДАНОВСЬКИЙ. ТВОРИ

БІБЛІОТЕКА

2

Івано-Франківського
педагогічного Інституту

ІНВ.

249318

- Одігнать од трої хоробрих Ахеїв.
 І Пріям пожилий дати обіщав ся,
 І той воював ся обіцянці радий.
- 370 Но Ідомень в его, як він виступав лиш,
 Ратищем прицілив — і не спасла броня
 Мідная, блискуча, — він в черево влу-
 [чив,
 І той новалив ся, а той став гукати:
 »Тепер, Охтирвоне, за всіх тебе всла-
 |влю,
- 375 Як ти нам учиниш, на що давав слово
 Старому Пріяму; він пообіцяв дочку,
 І ми дамо тее і встоїмо в слові;
 Дамо в Атрієнка дочку прехорошу,
 Добудемо з Аргів, як тільки ти з нами
- 380 Іліон добудеш, залюдняне місто.
 Ходи лиш до суден, так ми, як годить ся,
 Про сватаня скажем, бо й ми свати до-
 [бри.«
- І его за ноги потягнув із бою
 Ідомень хоробрий. Аж підняв ся Азій,
 385 Піший вперед коней, що хропіли з заду
 В руках у візницї, — він кинув ся було
 Вбити Ідоменя, но той его зразу
 Вдарив в підбородя і пробив на вилїт.
 І як дуб він хропнув, або як тополя,
- 390 Або сосна тая, що на горах люди
 Її підрубаять, щоб судно строїти;
 Так він розпростертий лежав перед
 [кіньми

З скреготом деручи кривавую землю.
 Остовпів візниця, розуму позбув ся,
 395 Ёму і не в думці од вражого стану
 Коні повернути. Ёго в середину
 Антилох і влучив — і не спасла броня
 Мідная, блискупа, — він в череву влу-

[чив

І той із теліжки трупом покотив ся.
 400 А Антилох хоробрый взявши его коні
 Пігнав од Троянів до славних Ахеїв.
 Аж на Ідоменя за Азія злучись
 Діхвоб пігнав ся, став ратищем цілить;
 То Ідомень глянув і зразу вхилив ся,
 405 Бо він заховав ся за випуклим щитом,
 Що із шкур волових та ясної міді
 Блищав на все поле з двома каблучками.
 Він весь ухилив ся — ратище пробігло
 І тільки край щиту задзвенів од его.

410 Но і той не дарма замахнув рукою,
 А вбив Іусинора Іппасіяненка,
 Пробив ему печінь і схоловив жили.

І Діхвоб сильно почав викликати :

»Так тепер і Азій лежить не без

[плати,

415 І він на одході в пекельнії брами
 Зрадіє, що має спідручного в себе.
 Мовив — і Аргеї тяжко затужили,
 Більше-ж уразив ся Антилох хоробрый,
 Та вражаний тяжко друга не покинув;

- 420 Він живо прискочив, закрив єго щитом,
 І єго підняли два вірнії други:
 Микіст Ехієнко і дивний Аластор,
 І к суднам понесли і тяжко тужили.
 А Йдомень тим часом з сили не зби-
 [вав ся,
- 425 А йшов хоч Троянця нічею покрити,
 Хоч самому впасти за лихо ахейське.
 І от Алкахтоя, хороброго сина
 Славного Есвита, що мав за собою
 Анхизову дочку, славну Іпподаму,
- 430 Що в матері й батька була наймиліша,
 Бо всіх вона сверстниць своїх замагала
 В красі і в роботі і в розумі добрім,
 За те й мала мужа найлучшого в Трої, —
 Єго то Йдоменем Посидон і стратив,
- 435 Засліпивши очи та спутавши ноги:
 Він не міг тікати, анї ухилятись,
 Він стояв без руху, як стовп або ясень,
 Поки єго в груди ратищем не вдарив
 Йдомень хоробрий; — він пробив на нему
- 440 Мілянню збрую, що єго вкривала.
 Збруя забреніла; ратищем пробитий
 Він хропнув, — а клюга аж у серце
 [впилаь,
- І серце ще билось, ратищем хитало,
 Аж поки в нїм сили Ярій не подужав.
- 445 Тоді Йдоменій став сильне гукати:
 »А що, Дііхвобе? Чи буде доволї,

Аж трох за одного? Дарма-ж ти хвалив
[ся!

Ходи лиш, небоже, та стань против мене,
Тоді й сам пізнаєш Дієвого счадка.

450 Бо Дій родив Мина, хранителя Криту,
А Мин родив сина Деукаліона,
Я-ж син Девкальонів і в Криті паную,
А сюди прибув я на лихо тобі, знай,
Та батькові твому тай усім Троянам.»

455 І Дііхвоб сильний почав міркувати,
Чи ему з Троянців кого запросити
І разом з ним вийти, чи стати самому?
І по его мишлі видало ся лучше
Пійти до Енея. Він стояв за військом

460 Із самого заду, злучись на Пріама,
Що ему за храбрість не давав поваги;
Той край него ставши до его промовив:
»Енею троянський, тепер тобі треба
За шурина стати, коли серце маєш.

465 Ходи-ж рятувати того Алкахтоя,
Що тебе маленьким приучав у дома:
Его Ідоменій життя вже позбавив.»

Мовив — і порушив серце в его гру-
[дах,

І він із запалом вийшов на Йдоменя,

470 Но й той не дитина, тікати й не думав,
А стояв мов сильний кабан меж горами
Один на поляні; він щітину їжить
І очима світить і клеваки точить,

Готовий одбити і псів, і мисливих.

475 Так Ідомень храбрый стояв, не вхилив
[ся,

І ждав на Енея і тільки на поміч
Кликав Аскалахва, храброго Дийпира,
Ахвара, Мирьона, та ще Антилоха.

На них і гукав він бистрими словами:

480 Сюда, мої милі! Дайте порятунок!

На мене страшенний Еней нападає.

Він тяжко охочий сильних побивати,
Бо він молодий ще і сильне могучий.

Будь ми однолітки, — то в сії-ж годині

485 Або-б сам мав славу, або єму дав би.»

І по єго слову всі край него стали,

І всі свої щити до плечей склонили,

А Еней тим часом викликав до себе

Дийхвоба, Парія та ще Агинора,

490 Все троянських дуків, і вони пігнались,

Мов з бараном вівці із паші до пійла:

Пастух поглядає і серцем радів,

Так зраділо серце храброго Енея,

Коли він їх бачив кругом коло себе.

495 І край Алкахтоя стали вони тяжко

Ратищами битись і мідь на їх грудях

Страшно дренькотіла, як вони збива-

[лись.

Аж от два затяжці із цілого тлуму,

Еней з Ідоменем рівні до Ярія.

500 Вийшли порубатись смертельною мідю.

Еней в Ідоменя первий замахнув ся,

Та той раньше бачив — міді ухилив ся,
 І клюга схибнула і в землю устрягла,
 І ратище дарма із рук полетіло.

505 А Ідомень зразу влучив Іпомая,
 Пробив броню ясну, пробив і утробу,
 І той повалив ся, за землю вхопив ся.
 Ідоменій вирвав ратище із трупа,
 Но ясної збруї не міг іздійняти,

510 Бо его стрілами кругом обсіпали,
 А в ногах старечих вже сили не було
 За ратищем бігати, ані ухилять ся.
 Він умів на місті лихий час міняти,
 А з поля тікати — ноги не служили.

515 Він ішов помалу, а Дийхвоб у его
 Ратищем і вдарив, — бо був злий на
 [его,

Та не попав в его, попав в Аскалахва,
 В Енивалієнка, — в плече его влучив.
 Він об землю хропнув і за землю взяв

[ся,

520 А Ярій кровавий про тее й не відав,
 Що син его згинув у бою кровавим.
 Він по волі Дія сидів на Олімпі
 В хмарі золотії, де разом сиділи
 І другі безсмертні витуряні з бою.

525 А край Аскалахва знову стали би-
 [тись.

Дийхвоб з Аскалахва зірвав шелом ясний,
 Аж Мирівон бистрий рівний до Ярія
 В самий его рамінь ратищем ударив,

- І шелом з рук випав і брязнув об землю.
- 530 Миріон як яструб кинув ся на того,
І ратище довге із раменя вирвав,
І одступив знову. А того Полита,
Брат его родимий попід боки взявши,
Повів его з бою аж до его коней,
- 535 Що позаду бою та бійки стояли
З погоничем добрим і в добрі теліжці.
Его в тяжких муках коні і повезли,
І кров з его рани по руці стікала.
А там таки бились і крик був стра-
[шенний.
- 540 Еней Ахварія Калиторієнка
В саме горло влучив ратищем смертель-
[ним.
І голова звисла з шеломом і щитом,
І его покрила смерть невгомонима.
Антилох Хтоона із тилу ударив,
- 545 І розсік по спині жилу хребтовую,
Що по хребту в гору іде аж до шиї,
Розсік її цілу; той на ознак хропнув,
І обидві руки до своїх наставив.
Антилох пустив ся, став збрую здіймати,
- 550 А его Трояне кругом обступили,
І били по щиту пишнім та широкім,
Та не сил драпнути мідю Антилоха,
Бо Землетряс сильний, Посидон могучий,
Спасав Несторенка і миже стрілами.
- 555 Він один не бив ся, він був миже ними,
І ратище в его ніколи не спало,

А вічне тремтіло — і він тільки й ду-
 [мав,
 Чи з далеку влучить, чи вдарить із
 [близька.

- Завважив его був Адамант Асенко
 660 І живо підскочив і ратищем гримнув
 В середину щита, но Посидон сивий
 Не дав сину згинуть, ратище зломилось,
 І одна часть стала як шмаляна скалка
 В щиті Антилоха, а друга одпала.
- 565 Той живо до своїх тікаючи смерти,
 А Мирйон на здогін ратищем прицілив,
 І вдарив Асенка саме серед пупа,
 Де сама боляча ураза буває.
 І той сам подав ся за ратищем слідом.
- 570 Як той віл, що люди на горах піймають
 І ведуть до себе, хоч він і не хоче,
 Так і він пручав ся, та тільки не довго.
 Миривон хоробрий ближче підступив ся,
 Ключу з его вийняв і тьма очи вкрила.
- 575 Елен Діпіра мечем прездоровим
 По виску ударив і збив з его шелом;
 Шелом знав із него і хтось із Ахеїв
 Підняв его з поля, як він покотив ся,
 А очи у того чорна ніч покрила.
- 580 Аж от Менелая жалем обгорнуло,
 Він з грізьбою вийшов на царя Елена,
 Ратищем трясучи, а той підняв лука,
 І сходились разом: один приціляв ся
 Ратищем колючим, а другий стрілою.

- 585 Прияменко первий ударив стрілою
 По ясній брові, та стріла одбилась.
 Мов з тої лопати по гладкому току
 Одскакують зерна бобу чи гороху,
 Як повіє вітер та махне молотник,
- 590 Так од тої збруї славного Мен'лая
 Стріла одлетіла і впала далеко.
 Атрієнко-ж того по руці ударив,
 Що єю держав він хорошого лука.
 І ратище мідне пройшло через руку.
- 595 Той живо до своїх руку опустивши,
 Ратище кленове за ним волокло ся;
 Єго з руки й вийняв Агинор сердечний,
 І завернув руку у звитую вовну,
 Що її прислугач носив при цареві.
- 600 А на Менелая виступав Пизандер.
 Єго Мара злая вела на погибель,
 Щоб ти, Менелая, справив єго з бою.
 І тільки до купи обидва зійшли ся,
 Кинув Атрієнко та в сторону вдарив,
- 605 А кинув Пизандер — по щиту ударив,
 Но міді на виліт не здужав пробити:
 Щит широкий здержав і ратище трісло,
 А той радий думав, що вже єго вбито.
 Аж от Атрієнко за меч ухопившись,
- 610 Кинувсь на Пизандра, а той із під щита
 Вихопив сокиру з держалом оливним,
 Славну та велику, і вдарили разом.
 Сей того ударив по щиту хвостатім

- По під самий гребінь, — а той его вда-
 [рив
 615 У лоб по над носом і хруснули кості,
 І очи упали на землю криваву.
 Впав він, Атрієнко наступив на груди,
 Обдер его зброю і став поквалитись:
 »А кинете брати данайській судна,
 620 Трояни невірні, неситіі боем!
 Більшого не треба сорому та стиду.
 Як ви нам зробили, собаки паскудні.
 Ви не побоялись гостинного Дія,
 За те-ж ваше місто він колись пова-
 [лить.
 625 Забрали ви в мене жінку молодую
 І скарби великі — за її гостинність,
 А тепер завзялись ще бистрії судна
 Вогнем попалити, побити Ахеїв.
 Но як не ярїть ся, а стихнете живо.
 630 Кажуть, Дію батьку, що ти наймудрі-
 [щий
 Меж людьми й богами, і все іде з тебе:
 А ти помагаєш людям нечестивим,
 Троянам, що злостью тільки оддыхають,
 Що ситими в бою і бути не можуть;
 635 Но на все-ж е ситість, на сон і любові,
 На милїї співи і на хороводи.
 І все-ж то миліще од лютого бою,
 А в Троян на бійку ситості не має.«
 — І з сими словами кривавую зброю
 640 Ізняв із Пизандра і оддав дружині,

А сам знову втер ся помиже передних.

Вдарив був на его Арпальон Пил'ме-

[нів,

Що з батьком до Трої пійшов воюва-

[тись,

Но й він не вернув ся у ріднюю землю.

645 Він по щиту вдарив славного Трієнка,

Но міді на виліт не здужав пробити,

І став він до своїх од смерти тікати,

І став оглядатись, щоб мідь не попала,

Но Мирьон по ему ударив стрілою

650 І стріла попала у правую кульшу

І похіром наскрізь вийшла по над кістю.

Впав він коло своїх і духу лишив ся.

Він лежав простертий, мов червак до-

[щевий,

І кров з него лилась і землю росила.

655 Его і підняли славні Пахлагони,

І з жалем повезли прямо до Ільону,

І з ними йшов батько, ридаючи тяжко,

Бо не міг оддячить за вбитого сина.

Аж за него Парій злостію озлив ся,

660 Бо він колись гостем жив у Пахлагонів,

Так він і ударив мідною стрілою.

Аж був там Евхинір, віщун із Полвидів,

Славний і багатий, родом із Коринхту.

І знав він, що згине, а пійшов на судна,

665 Бо не раз бувало чув він од Полвида,

Що він або вдома од слабості згине,

Або од Троянів при суднах ахейських.

- Тяжко ему було і лихо ахейське
 І своя хороба. Не хтів би він муки,
 670 Та той его в вухо край челюсті вдарив,
 І дух з его вийшов і тьма очи вкрила.
 А там таки бились і вогнем палали.
 А Ектор сердечний не знав і не відав,
 Що з ліва край него его військо гинло,
 675 Що живо Ахеї слави сподівались,
 Бо Землетряс сильний і додавав духу
 Хоробрим Ахеям і сам помагав їм.
 Він там був, де браму повалив з по-
 [чатку
 І розірвав строї сильнії Данаїв.
 680 Там перед ним були на березі моря
 І судна Аянта і Протесилая;
 Там і стіна була сама невисока,
 Там були добірні і люди і коні.
 Там були Віоти, пишнії Явони,
 685 І Локри, і Хевти, і славні Епії;
 Всі вони до суден его не пускали,
 Та не було сили Ектора одперти.
 Ахтинці меж ними передні були,
 І вів їх Петенко Менесхтій хоробрий
 690 Із Хвидієм разом, Стихом та Віясом.
 Епіїв вів Мегій, Амфіон та Дракій,
 А Хевтами радив Медон та Подаркій.
 І Медон із ліва був син Оілія.
 І брат був Аянтів, та жив у Хвилаці
 695 Далеко од роду, бо там убив брата
 Мачухи своєї у Евріюпіді.

Другий син Іквиклів, а унук Хвиланів;
Вони в перед Хевтів грудьми поставали,
Рятуючи судна з Піютами разом.

700 Аянт Оіленко стояв край Аянта
Теламонієнка і не одступав ся.

Як два воли чорні по новій ниві
В однакові силі тягнуть криве рало,
І піт коло рогів кругом виступає,

705 А воли ярмом лиш розлучані пишним
Ідуть борозною і зраляють землю, —

Так вони стояли один край другого,
Но в Теламоненка горазд таки було
Храброї дружини, що щит єго брали,

710 Як з праці та поту гнули ся коліна;
А край Оіленка Локри не стояли:

Вони не уміли битись серед поля,
Бо вони не мали ні шоломів мідних,
Ні випуклих щитів, ні ратищ кленових,

715 А тільки на луки та кручану вовну
Снодіючись вийшли вони до Ільону

І стрілами рвали троянські строї.
Так ті по переду із довгим оружам
Супротив Троянів та Ектора бились,

720 А сії із заду сипали стрілами.

І Трояне мнялись, збитіі стрілами.

Так живо-б Трояни покинули судна
І з соромом тяжким в Ільон повернули-б,
Як би Полидамій Ектора не зрушив:

725 »Екторе! Тугий ти, щоб другик по-
[слухать!

- Коли тобі далась военная справа,
 Так ти забагаєш ще радою брати.
 Но все-ж те одному трудно разом мати,
 Бо іншому дав бог военную справу,
 730 (Іншому дав танці, а іншому співи),
 А іншому в серце дав Дій розум до-
 [брий,
 І много народу користують з его
 І городи в славі і сам у користі.
 Так я тобі й кажу, як по мені лучше.
- 735 Всюди кругом тебе бійка запалала:
 Храбрії Трояни, як стіни забрали,
 Одні розійшли ся, а других не много
 Із многими бють ся миже кораблями.
 Так іди-ж ти лучше, та поклич храбри-
 [щих,
- 740 Тут усі ми разом розраїмо раду,
 Чи нам наступити на судна широкі,
 Коли бог захоче сили нам подати,
 Чи йти нам од суден поки не побиті.
 Боюсь, за вчешанне щоб нам не оддали,
- 745 Бо е в них на суднах богатир могучий,
 І не знать, чи вдержить він себе од
 [бою.»
 Так Полидам мовив — і Ектор по-
 [слухав,
 (І митю з оружам скочив із теліжки).
 І до его мовив бистрими словами:
- 750 »Держи-ж, Полидаме, ти тут найхра-
 [брищих,

А я пійду тільки вирівняю бійку,
І зараз прибуду давши їм накази.»

І двигнув ся разом, мов снігова скеля,
Скликати Троянів та їх побратимів.

755 І всі до Пахтенка до Полидаманта
Кинули ся разом Ектора почувши.
А той, чи не знайде, шукав перед вій-
[ськом

Дийхова, Елена, Ася Іртаченка,
Та ще Адаманта, Асьєвого сина.

760 Та не всіх знайшов він в доброму здо-
[ровлі:

Одні полягали край суден ахейських,
І в руках аргейських душі погубили,
А другі підбиті й підстріляні були.

Аж глянув на ліво кривавої бійки,
765 Аж там Олександр, чоловік Еленин
Збирає дружину і будить до бою.

Він просто до его і став докоряти:

» Парію облудний, дівчуре вродливий;
Деж Дийхов могучий, де Елен хоробрий,

770 Адамант, Асенко, Азій Іртаченко?
Та де Охтирвоній? Тепер і вся Троя
Прахом повалить ся і ти сам ізгинеш.»

Аж до его мовив красний Олександр:
|дер:

» Екторе! Безвинно ти мене винувеш.

775 Може я од бійки зразу і вхилив ся,
Но й мене без сили мати не родила.

- З часу, як ти бійку завів коло суден,
 Так ми безустанку з Данаями бем ся.
 Тії всі побиті, що ти називав їх.
- 780 Один Діхов лиш та Елен могучий
 Ратищами в руку вражані обидва,
 Одійшли живими по волі Кроненка.
 Веди-ж, куда серце тебе закликає,
 Ми всі за тобою підемо завзято
- 785 І скільки є сили, стільки і покажем, —
 А що через силу ніхто не побеть ся.»
 І сими словами брата втихомирив.
 Пішли вони разом, де бійка кипіла
 Кругом Кевріона та Полидаманта,
- 790 Хвалка, Орихтея, Палма, Полихвита,
 Асканія й Мора, синів Іпотьона.
 Вони тільки вчора з Аскані прибули,
 Їх Дій надумив вийти воюватись.
 Всі вони пустились мов сильная буря,
- 795 Що вирветь ся в поле з Дієвого грому
 І з ревом страшенним кидаєть ся в мо-
 [ре.
 На морі, як гори підіймуть ся хвилі,
 Пінять ся і вють ся одна за другою,
 То так і Трояни одні за другими
- 800 Мідью блищали у слід отаманів.
 Попереду Ектор мов Ярій смертельний;
 В руках був у его щит широкий, рів-
 [ний,
 Шкурами обвитий, окований мідю.
 На висках у его маяв шолом ясний,

805 Він всюди підходив і пробував строї,
Чи де не прорве їх закривши ся щитом.
Но храбрі Ахеї з духу не спадали,
І Аянт передний почав викликати :

»Чого-ж так, небоже, лякаєш Ахеїв?
810 Ходи лишень ближче, бо й ми вмієм
[битись,
Тільки Дій бичем злим здержує Ахеїв.
Не думаєш може кораблі палити?
Но й ми маєм руки, щоб їх заслонити.
А може й ще раньше ваше місто зни-
[гне,

815 Розбите і стерте нашими руками.
І може не видно, як сам ти на втіку
Замолиш ся Дію і воїм несмертельним,
Щоб коні бистріше яструбів летіли,
Тебе в місто везли, збиваючи порох.»

820 А тим часом з права орел показав ся.
Ахеї зраділи, криком закричали.

Тоді Ектор славний до того й промовив :
»Аянте, бугаю, дарма твоя мова!

825 Щоб мені так бути правим сином Дія,
І я був в Палладу, або в Аполлона,
Як день отсей буде на гибель Аргеям.
І сам ти загинеш, як ждатимеш тільки,
Поки твої шкури ратище не зпоре.

830 Тоді ти край суден трупом повалившись
Кормитимеш птахів та собак троян-
[ських.»

Сказав і став вести, і військо передне
Криком закричало, — і крикнуло задне :
Крикнули й Ахеї, з духу не спадали.

835 І ждали надходу хоробрих Троянів.

А крики дійшли їх до неба й до Дія.

ТКАНЬ.

Нестор сидячи в Махаона, чує крики, виходить із намігу і дивить ся в поле, од чого ті крики (1—26); аж ему на зустріч виходять підбиті Гамемнон, Одисей і Дивомид; Гамемнон радить зараз утікати (27—81). Но его не хвалить Одисей за теє, а Дивомид радить, щоби їм підбитим війська не кидати і ему словами сили додавати; за радою Дивомида вони йдуть до війська і Посидій дає Гамемнону силу, а війську підмогу (82—152). Ира також хоче до помочи стати, красить ся красою, позичає пояса в Уроди, щоби Дія на Іді із розуму звести і підмовляє Сона, щоби ішов з Олимпу Дія успати (153—351). Дій засипає — і Посидій сміло стає за Ахеїв і їх підкрепляє (352—401). Ектор од Аянта камінем убитий, односить ся з поля й ледве оживає (402—439). Із свіжою силою Ахеї од суден Троян одганяють і Аянт молодший найбільше їх губить (440—522).

Збірка штирнацята.

Дієва облуда.

Хоч пив старий Нестор та не пропив
[крику

І живо промовив до Аскліпієнка :

»Що то з того буде, дивний Махавоне,

Бо крики молодців ростуть коло суден,

5 Сиди-ж ти у мене, та пий вино чорне.

Тобі Екамида купелю нагріє

І порох кривавий на тобі обмие,

А я на годинку вийду, початую.»

І взяв щит з собою сина Хтрасимида,

10 Щит мідяний, дивний, він був у наміті,

Бо син его вийшов із батьковим щитом ;

Взяв ратище сильне, заковане мідю,

І став край наміту і лихо побачив :

Ахеї втікали, сильнії Трояни

15 Із тилу їх гнали, стіна провалилась.

Як море чорніє хвилею глухою,

Коли подув чує великого вітру,

І поти чорніє і не хилитнеть ся,

Аж поки од Дія вітер не повіє,

20 Так і старий Нестор думає й гадає,

Чи ему спішити до конних Данаїв,

Чи до Атрієнка, царя Гамемнона.

- І лучше здало ся пійти до 'Трієнка.
 А там одні других били-побивали,
 25 І мідь на їх тілі крепкая дреньчала
 Од ратищів довгих та мечів двубоких.
 Нестору й попались славні отамани :
 Одисей, Тиденко і царь Атрієнко ;
 Вони йшли до суден підбитії мідю.
- 30 А судна їх були далеко од бою
 На береві моря ; а первіі судна
 Стояли на полі і в стіни впирали.
 Бо беріг широкий не міг усіх суден
 Разом помістити ; стало тісно людям,
- 35 Так вони рядами судна й постягали
 По цілі затоці, що в викутках була.
 Вони вчули крики, ратища побрали
 І йшли у двох разом і серце вялили.
 І тільки зустріли Нестора старого.
- 40 Серце іще тяжче в грудях защеміло,
 І царь Атрієнко до вго промовив :
 »Несторе Пиленку, ахейська славо!
 Що-ж ти бійку винув та пійшов до су-
 [ден ?
- Коли-б вражий Ектор не виконав того,
 45 Що колись на радї хвалив ся Троянам,
 Що він до Ільону не перше прибуде,
 Як судна попалить та нас повбиває!
 Так він похваляв ся, так воно і буде.
 Дихо-ж мое тяжке ! Знати, всі Ахеї
- 50 Разом із Ахиллом на мене озлились
 І не хотять битись коло суден чорних.»

Аж до его мовив Нестор геривійський :
 »Та не то що буде, а вже воно сталося,
 І сам Дій гремучий того не одмінить,
 55 Бо стіна, що мала заслоною бути
 Для нас і для суден, уже повалилась.
 Вороги край суден сильне стали битись,
 І як не диви ся, а вже не пізнаеш,
 Куди стали бігти збиті Ахеї,
 60 Така стала бійка, такі крики встали.
 Подумаймо-ж разсм, що маєм чинити.
 На бійку іти нам якось не пристало,
 Бо ніяк на бійці підбитому битись.»

Аж до его мовив Гамемнон володар :
 65 »Та коли вже стали коло суден битись
 І нас не закрили ні рови, ні стіни,
 Що ми будували і мали надію,
 Що буде заслона для нас і для суден,
 Так видно так мило предвічному Дію,
 70 Щоб тут на чужині згинуди Ахеї.
 Зразу він, ні слова, помагав Данаям,
 А тепер Троянів як богів підносить,
 А в нас одіймає і руки і силу.
 Так от що я кажу, послухайте, люди.
 75 Візьмімо ми судна, що перві к морю,
 Та всі і стягнімо на тихеє море,
 Поставмо на котви, поки ніч наступить,
 Поки не залишать бити ся Трояни,
 Тоді і всі судна зведемо на море.
 80 Не стид утікати і посеред ночі,
 Лучше лихо збути, ніж его набути.»

- Аж до его грізно Одисей озвав ся:
 »Атріенку хирний, та що-ж бо ти мо-
 [вив?
 Та тобі пристало в зайців царувати,
 85 А не нами радить, бо нам Дій із малку
 Аж до вінця віку судив не кидати
 Кривавого бою, поки не поляжем.
 Чи вже-ж ти помислив покинути Трою,
 Де ми стільки лиха та муки прийняли?
 90 Змовкни, щоб Ахеї того не почувли,
 Чого муж хоробрий ніколи не скаже,
 Як тільки він судить по розуму добрім,
 Хоч би він і царь був і мав стільки
 [люду,
 Скільки сам ти маєш хоробрих Ахеїв.
 95 (Я все зневажаю, що ти тепер мовив).
 Кажеш серед бою та тяжкого крику
 Весельї судна волокти на море,
 Щоб швидше Трояни свого доконали,
 А ми запропали! Пічнім тільки судна
 100 Волокти на море, — Ахеї не встоять,
 Оглянуть ся тільки — і бійку покинуть.
 І так твоя рада тільки їх погубить.»
 До его і мовив Гамемнон володарь:
 »Уразив ти тяжко мене, Одисею!
 105 Но я проти волі не веду Ахеїв,
 Щоб вони тягнули кораблі на море.
 Нехай же хто другий із нових, чи дав-
 [них,
 Лучшее що скаже, і я буду радий.»

Аж до них промовив Дивомид хоро-
[брий :

110 »Кого-ж вам шукати? Послухайте тільки,
То й я вас поражу; нічого судити,
Що я миже вами далеко молодший;
Здаєть ся, і я мав хорошого батька
(Тидія, що в Хтивах землею покрито).

115 Було в Порихтія три сини хоробрих
І жили в Плевроні та у Калидоні:
Аргій та Мелас був, а третій був Іней,
Мого батька батько, він був найхрабри-
[щий.

І там і остав ся, а батько по волі
120 Всіх богів і Дія поплив у Аргею,
Взяв дочку Адриста і став пишно жити
У пишному домі. Много в его було
Родючого поля, много садів було,
І овець немало. І колій був первий

125 З ахейського люду — вам відомо сее.
Знаючи-ж тепера, якого я роду,
Не цурайтесь ради, якую я скажу.
Хоч ми і підбиті, а в поле ходімо.
Там ми собі станем з далеку од стрі-
[лів,

130 Щоб часом на рану рани не схопити,
Тай будемо другим духу додавати,
Бо много охляло, перестало битись.»

Мовив — і всі разом послушали ради,
І всі пішли разом ослід Атрієнка.

135 Но й Землетряс сильний чатував не
[дарма,

А й сам навернув ся в постаті старечі,

Взяв Агамемнона за правую руку

І до его мовив бистрими словами:

»Тепер, Атрієнку, Ахилло радіє,

140 Дивлючись на гибель та побіг Ахеїв.

Нема в его серці жалю ані крихти.

За те-ж він і згине, бог-его скарає!

Не всі-ж і на тебе боги обізлились,

Може незабаром і вражі Трояни

145 Кураву підіймуть і ти сам побачиш,

Як вони до міста вдарять од намітів.«

І тяжко гукнув він погнавши ся по-

[дем,

Як би девять тисяч, або десять тисяч

Війська закричало, заводячи бійку.

150 Такий гук оддав ся з грудей Земле-

[тряса

І кожному в серце дав велику силу

Невтомимо битись, сильне воюватись.

Поглянула й Ира з золотого крісла

З самої вершини божого Олимпу,

155 І зараз пізнала дівера та брата

На славної бійці і серцем зраділа.

Заглянула й Дія на самі вершині

Поточної Іди — і серцем смутилась.

А далі помаду стала розважати,

160 Як сильного Дія із розуму звести.

І її та думка лучшою здала ся,

- Щоб хороше вбратись і пійти на Іду,
 І тільки він схоче прилягти, обнятись,
 Її-б сон наслати тихий та солодкий
- 165 На его повіки та мислі премудрі.
 І пійшла у терем, що син її Іхвест
 Збудував для неї і двері повісив
 З замком потаємним, щоб боги не знали.
 І ввійшла у терем, засунула двері,
- 170 Див-водою спершу із дивного тіла
 Всю нечисть обмила, потім намастилась
 Оливою тою, що пахла на диво,
 Що од її руху в Дієвих будинках
 Розходив ся запах по землі і небу.
- 175 Намастивши тіло, розчесала косу,
 І руками живо од самого чола
 В заплітки заплела ясні та хороші.
 Узяла на себе пахучу сорочку,
 Що її Ахтина шила й вишивала;
- 180 Застягнула груди злотими гудзями,
 Стан оперезала поясом сто-китях,
 Завісила вуха славними ковтками,
 Три підвіси ясних. І все чарувало.
 Тоді вона взяла тонкую намітку,
- 185 Хорошу та білу, мов яснеє сонце,
 Повзувала ноги в виступці хороші,
 І так кругом себе усе впорядивши,
 Вийшла із терему, покликала Вроду
 І одаль од других до неї сказала:
- 190 > Послухаєш, доню, що я тобі скажу?
 Чи може одмовиш, гнівна, що я в бійках

Була за Данаїв, а ти за Троянів?«

Аж до неї й каже Дія дочка, Врода :

»Пресвіглая Иро, Кроновая дочко!

195 Кажи мені сміло, — все для тебе вчи-
[ню,

Що я тільки в силі для тебе вчинити.«

Тоді хитра Ира до еї і каже :

»Дай же тих любощів та тої принади,

Що ти зводиш ними смертних і без-

200 Бо я, бач, пустилась аж на кінець
[світа

К батьку Окіяну та к матері Тихті,

Що мене в світлицях своїх згодували,

Однявши од Реї, саме як Дій Крона

Загнав аж під землю та під мертве море.

205 До них я й пустилась, щоб їх замирити,
Бо довго вони вже не знають постелі
Ні милих любощів, а все тільки злять
[ся.

Коли я словами гнів їх заговорю

І покладу в постіль звідати любощів,

210 Я вічне їм буду і мила і люба.«

А милая Врода її і сказала :

»Не слід, не годить ся тебе не послу-
[хать,

Бо ти-ж таки з Дієм сильним спочива-

[еш.«

Сказала — й на грудях пояе розвя-

[зала,

215 Пояс прехороший, де всі чари були:
 Любощі, принада і тихая мова,
 Що й самих розумних із розуму зводить.
 В руки її дала і слово сказала:

»Ото тобі й пояс! В пазуху вложи
 [лиш,

220 І все тобі буде: з ним ти не одійдеш,
 Доки не дістанеш, що на миплі мала.»

І на її мову Ира усміхнулась,
 І з усміхом пояс в пазуху вложила.

І Дієва дочка вернулась до дому,

225 А Ира погналась з вишини Олимпу,
 Перебігла Пиру і славну Імахту,
 Пролетіла гори Хтрицькі сніговії,
 Найвищі вишини, й землі не сягала;
 Зійшла із Ахтону на Хвильнее море

230 І вийшла на Лимен, Хтоантове місто,
 Зострінула Сона, Смертиного брата,
 І взяла за руку і стала казати:

»Соне, володарю смертних і безсмерт-
 них!

Як ти мене слухав, так іще послухай,

235 За те я завсігди буду тобі вдячна:

Приспи мені ясні Дієвії очі,

Як я тільки ляжу з Дієм на любощі.

За те в мене маєш крісло золотее,

Его тобі зробить Іхвест кривоногий;

240 І під кріслом буде такая підніжка,

Де кластимеш ноги на учтах веселих.»

Аж Сон найсолодший до неї і мовив:

- »Пресвіглая Иро, Кроновая дочко!
 Та всіх віковичних міг би я приспати,
 245 Приспав би і хвилі річки Окіяну,
 Що всьому початок од его почав ся;
 До Дія-ж Кроненка і ходить не смів би
 І не приспцпав би, як він не покликав.
 Вже твоя намова раз мене навчила,
 250 Тоді як з Ільону плив син один Діів
 Трою звоювавши. Я й тоді приспав був
 Величного Дія солодко розлившись,
 А ти в своїм серці замислила злее,
 Подула на море сильними вітрами
 255 І того занесла до виспи Коону.
 І Дій розбудив ся і тяжко озлив ся,
 Всім богам дісталось, прийшло і до
 [мене,
 І він мене з неба кинув би у море,
 Як би Ніч париця не порятувала.
 260 Я до неї вдав ся і той перезлив ся,
 Бо бояв ся Ночі образу вчинити.
 А тепер ти знову мене підмовляєш.«
 До него й сказала окатая Ира:
 »Та що тобі, Соне, думати про тее?
 265 Чи вже-ж за Троянів так Дій буде
 [злить ся,
 Як за свого сина злив ся, Іраклія?
 Ходи! Я найкращу дам тобі Хариту
 І вона край боку положить ся твого,
 (Оту Позіхею, що так тобі любя).«
 270 І зрадів Сон милий і до неї мовив:

» Коли так — клени ся-ж джерелами
 [Стига,

Одною рукою за землю возьми ся,
 Другою за море, щоб свідками були
 Всі боги безсмертні, що навколо Крона,

275 Що мені найкращу оддаси Хариту,
 Огу Позіхею, що так мені люба.»

Послухала Сона Ира білоплеча

І тяжко поклялась усіма богами,
 Що в Тартарах ходять і звать ся Тітани ;

280 І тільки поклялась і заприсягнула,
 Зараз вони з Лимпу та Імберу знялись
 І тихим повітрям разом полетіли.

Прибули до Іди, а далі й до Лекту,
 І море минули, дійшли понад землю,

285 І вершина ліса од ніг затрясла ся.

І Сон залишив ся, щоби не попасться
 Дієві на очи, виліз на ялину,

Що росла на Іді до самого неба,

І там заховав ся між густії віти

290 У постаті птахи, що вона в безсмерт-

[них

Халкидою зветь ся, а в людей Кимлида.

А Ира взлетіла на Гаргар високий,
 Ідину вершину, до хмарного Дія.

Глянув Дій і стома так его обняла,

295 Як тоді, коли він спершу полюбив ся

І з нею обняв ся, де батьків не було.

І став коло неї і почав питати :

» Чого-ж бо ти, Иро, пішки із Олимпу ?

Коней і теліжки з тобою не має.»

300 А хитрая Ира до его казала:

»Та я, бач, пустилась аж на кінець

[світа

К батьку Окіяну та к матері Тихті,

Що мене в світлицях своїх згодували.

До них я й пустилась, щоб їх замирити,

305 Бо довго вони вже не знають постелі,

• Ні миких любощів, а все тільки злять

[ся.

Є в мене і коні в низу коло Іди,

Ними я й поїду по воді й по суші.

А отсе з Олимпу я прийшла до тебе,

310 Щоб ти не гнівив ся, що ніби я хожу

Без відома твого в гості к Окіяну.»

Аж Дій хмарозборець до неї і мовив:

»Туда, моя Иро, і послі ти пійдеш,

А тепер ми лучше ляжем на милоці,

315 Бо ні до богині, ні до молодиці

Ніколи так серце мое не палало,

Ні до Іксіони, що мені родила

Сина Перихтоя, рівного з богами,

Ані до Данаї Акрисіовівни,

320 Що мені родила храброго Персія,

Ні до Хвивіівни, милої дівчини,

Що мені родила Мина й Радаманхта,

Ні до Семелії, ні до Алкимини,

Хоч ся Іраклія мені породила,

325 А та Діониса на людську радість.

Так я й до Димитри не палав ніколи,

Не палав до Лити й до тебе самої,

Як тепер палаю з тобою обнятись.»

Аж хитрая Ира мовила до вго:

330 »Злючий Кроніенку, та що-ж бо ти ка-
[жеш?

Чи вже-ж захотів ти вдатись до мило-
[щів

На вершині Іди, де все кругом видно?
А що, як з богів хто нас так і побачить
Тай богам на небі усім перекаже?

335 Тоді й до будинку твого не покажусь
Із постелі вставши, бо стид мені буде.
А коли ти хочеш і так тобі мило,
Єсть у тебе терем, що збудував Іхвест,
І крепкіі двері зробив на засовах,

340 Туди і підемо, коли спати хочеш.»
Аж Дій хмарозборець до неї промо-
[вив:

»Иро! не побачать ні боги, ні люди!
Я пушу такіі хмари золотіі,
Що нас не загляне і самеє сонце,

345 Що й воно видюче звидіти не зможе.»
Промовив Кроненко — й обняв її
[сильно,

І земля під ними квіти розпустила,
Ряснее латгача, шапран і акинхти
Красні та мягкіі — разом розпустила.

350 Вони доложились, хмара їх укрила
І стала кропити ясною росюю.

Спочив старий батько на горі Гар-
[гарі

- У сні та в милощах коло свої жінки,
 А Сон побіг живо до суден ахейських
 355 Передати звістку богу Землетрясу.
 Він став коло его і живо промовив:
 »Порятуй Данаїв, та подай їм слави
 Хоч тую годину, поки Дій дримає,
 Бо я кругом его наслав безпробудя,
 360 А Ира підбила лягти на милощі.«
 Промовив і знову полетів до дому.
 А той іще лучше помагав Данаїв,
 Ходив попереду і гукав до війська:
 »Чи вже-ж ми, Аргеї, Ектору позво-
 [лим,
 365 Щоб він забрав судна і слави набрав
 [ся?
 Та він через те так каже і хвалить ся,
 Що храбрій Ахилло злить ся коло су-
 [ден;
 Но нам і Ахилла не дуже потреба,
 Коли всі ми станем один за другого.
 370 Послухайте-ж, милі, що я вам пораджу.
 Забираймо щити великі й малі,
 Кладімо на чола крепкії шеломи,
 Забираймо в руки ратища найбільші,
 Та живо ходімо — я сам поведу вас.
 375 Не вистоїть Ектор — дарма, що одваж-
 [ний.
 (Легенького щита сильний дасть слабому,
 А в слабого візьме собі щит великий).«
 І всі тее вчули й послухали ради

Гетьмани підбиті — Одисей, Тиденко
 380 І царь Атрієнко — і ті порадили,
 Ходили по війську і зброю міняли:
 Крепкую брав крепкий, а слабій слабую.
 І коли всі мідю ясною покрились,
 Тоді і пустились. Посидон перед вів
 385 І меч прездоровий в руках був у него,
 Як блискавка ясний. Не було і сили
 Стати против его — страхом обгортало.

А тимчасом Ектор порадив Троянів
 І бійку страшенну на полі підняли
 390 Посидій старечий і Ектор могучий,
 Один од Троянів, другий од Аргеїв.
 І хлюнуло море к суднам та намітам,
 І збіглись Аргеї з криком превеликим.
 Та не так та хвиля реве берігами;
 395 Коли її з моря Бурій видуває;
 Не так і вогонь той полум'ям тріскоче,
 Коли ліс падає на горних вершинах;
 Та не так і вітер вие по діброві,
 Коли він по нїї сильне забушує,
 400 Як тоді кричали Трояни й Ахеї,
 Кидаючись з криком один на другого.

І Ектор Аянта первого ударив,
 Коли він підходив — і не промахнув ся,
 А влучив у груди в два ремені разом.
 405 Що один од щита, другий од меча був
 І не пробив тіла. Обізлив ся Ектор,
 Що ратище дарма із рук полетіло,

- І став одступати, тікаючи смерти.
 Аж Теламоненко схопив камінюгу,
 410 Із тих, що ахейські судна підперали,
 Та що так валялись, кинув поверх щиту
 І вдарив у груди край самої шиї
 І камінь далеко мячем покотив ся.
 Як Дієвим громом збитий дуб валить ся
 415 І сморід сірчистий із него виходить,
 І йде подорожний, гляне й каменіе,
 Бо Дієві громи — біда для смертєнних,
 Так і Ектор гримнув, ратище упало,
 Єго щит та шедом на груди звалив ся
 420 І мідная збруя на нїм забряжчала.
 І з криком Ахейці кинулись до єго,
 Бо думали взяти і стріли кидали,
 Та ніхто не здужав храброго доїняти,
 Бо край него стали самі найхрабрїщі:
 425 Там і Полидам був, Еней і Агинор,
 Сарпидон лїкійський і Главко хоробрий;
 Усі вони дбали, щити кругом єго
 Випуклі держали; а вірна дружина
 На руки підняла, однесла до коней,
 430 Що позаду бїйки бистрїї стояли
 В славній телїжцї з погоничем добрим,
 І конї слабого до міста повезли.
 І тільки до броду широкої річки,
 До Ксанхта прибули, що Дїй єго сплю-
 [див,
 435 Зараз єго зняли, на землю поклали,
 Бризнули водою, — і одкрив він очі,

І став на коліна — та кашлянув кровю,
 І знов повалив ся і ясні очі
 Темна ніч покрила, бо удар був тяж-
 [кий.

440 Глянули Аргеї, що Ектор далеко,
 І знову наперли тяжко на Троянів.
 Аянт Оїленко погнав ся далеко
 І ратищем острим вдарив у Сатнія,
 Того Інопенка, що его русалка річна
 [породила

445 Пастуху Інопу коло Сатнієнту.
 Єго в здуховини вдарив Оїленко
 І він повалив ся і край него разом
 Трояни й Данаї бійку розпочали.
 Местником за его вийшов Полидамант.

450 Він Прохтоїнора в праве рамя влучив
 І ратище рамя пробило на видіт:
 Впав він і рукою землі ухопив ся.
 Тоді Полидамант і почав гукати:
 »Ні либонь, не скажуть, що у Пан-
 [хтонея

455 Ратище даремне із рук полетіло,
 Бо хтось із Аргеїв прийняв его тілом,
 Щоби ціпок мати до Невида йдучи.«

Тяжко тее було слухати Аргеям,
 Та тяжче-ж Аянту Теламонієнку,
 460 Бо той і найближче упав коло его.
 Він живо прицілив ратищем блискучим,
 Полидамант на бік — і смерти вхилив
 [ся;

- А боги всудили на смерть Архелоха
 Антинорієнка: він его ударив
 465 В остатнюю звінку, де сходять ся разом
 Голова та шия; протяв обі жили,
 І голова й губи і ніс его перше
 Вдарив ся об землю, ніж его коліна.
 Тоді й Аянт крикнув до Полидаманта:
 470 »Скажи-ж, Полидаме, по щирії правді,
 Чи сего доволі за Прохтоїнора?
 А видно не простий, не простого й роду,
 Либонь, чи не брат він рідний Анти-
 [нора,
 Або его счадок, — бо тяжко подібний.«
 475 А, він добре відав. Жаль Троянам
 [стало.
 Акамас і вдарив Промаха з Віотів
 І убив над братом, як той волік трупа;
 Тоді й Акамас став голосно гукати:
 »Стрілюги аргейські, похвальці не-
 [ситі!
 480 Знати не одним нам і клопіт і горе,
 Часами погибель і на вас находить;
 Гляньте, як Промах спить од ратища
 [мого,
 І брат мій недовго виглядав одплати!
 Щаслив чоловік той, що в себе в бу-
 [динках
 485 Зоставляє брата местника по собі.«
 Жаль було Аргеям слухати про тее;
 Більше-ж Певелію, — він на Акаманта

- Зразу напустив ся, Акамонт не встояв,
 І той Ільонія за его ударив,
 490 Сина од Хорванта, що до его Ермії
 Був дуже прихильним і давав богатство;
 Одного і мав він сего Ільонія,
 Та той его вдарив по самому оці
 І ратище оком в потилицю вийшло;
 495 І він сів на землю, руки розпустивши;
 Аж той мечем острим замахнув по шиї,
 І голова спала і шелом із него,
 А ратище в оці все таки стреміло.
 І схопив Пенелій мов маківку шию,
 500 Показав Троянам і хвалючись мовив:
 »Скажіте, Трояне, его батьку й неньці,
 Нехай там оплачуть сина Ільонія.
 Но й жінка Промаха Алегиноренка
 Не вийде на зустріч свому чоловіку,
 505 Як Ахеї з Трої попливуть до дому.«
 Мовив — і Трояни страхом поняли ся,
 І важний став думать, де ему втікати.
 Та скажіте-ж ви вже, олимпські Співи,
 Хто з Ахеїв первий мав добич кроваву,
 510 Як Землетряс сильний бійку пересилив?
 Аянт Теламонів первий побив Ірта,
 Гиртового сина, отамана Мизів;
 Антилох упорав Хвалька і Мермера.
 А Миривон Мора і Іпотіона;
 515 Тевкер Прохтоона та ще Перифвита,
 А царь Атріенко вбив Іперинора:
 Він его на виліт ратищем ударив

В самі здуховини і дух з него вийшов
Разом через рану і тьма очи відкрила.
520 Найбільше-ж побив їх Аянт Оіленко,
Бо вже до погоні лучшого не було,
Як Дій коли страхом на ворога кидав.

ТКАНЬ.

Дій пробудивши ся, бачить, що Трояни утікають, а Посидій поміч подає Ахеям (1—11) і зараз сердито приказує Ірі, щоб вона з Олимпу позвала Іриду, та ще Аполлона, щоб вони Троянам сили обновили, і що має бути до розвалу Трої, усе одкриває (12—77). Іра на Олімпі звіщає Ярія про смерть его сина Аскалахва; Ярій хоче мститись, но его од того здержує Паллада (78—142). Аполлон й Ірида приходять до Дія і по волі Дія Ірида гамує в бійці Посидія (143—219). А Аполлон уздоровляє Ектора, виводить его на бійку і Троянам знову подає замогу (220—280). На Ектора виходять самі найхрабріщі з ахейського війська, но він одних побиває, других проганяє, бо наперед его Аполлон проходить і Дієвим знамям Ахеїв пужає, а для Троян знамям рови засипає і прямо до суден дорогу простує (281—389). В такій пригоді Патрокло кидає Еврипила і йде до Ахилла помочі просити (390—404). Ахеї ще крепко стоять коло суден і з двох сторін много падає народу (405—590); накінець Ахеї ховають ся поміже суднами; один лиш із дрюком Аянт Теламонів не дає на судна вогню положити і одбиває Ектора од судна Протесилая (591—746).

Збірка п'ятнадцята.

Знов край суден бійка.

- Кинули Трояни рови й частоколи,
 І много лягло їх од руки Данаїв,
 А живі прибули до своїх теліжок
 Блідії од страху. А Дій і збудив ся
 5 На вершині Іди із Ирою сплючи.
 І став і побачив Троян і Ахеїв,
 Що сії втікали, а ті доганяли,
 І ім Посидій царь подавав підмогу.
 І Ектора вбачив, як лежав без сили
 10 І ледве що дихав і плював кривлею,
 Бо его з Ахеїв не слабій і вдарив.
 Глянув старий батько і змилосердив ся
 І до Ири грізно словами промовив:
 »То ти, злюча Иро, хитроїцями з бійки
 15 Ектора зігнала, народ понужала!
 Либонь же ти перва за те й поплатиш ся,
 І я тебе зібу своїми громами.
 Чи вже позабула, як я тебе вішав
 І двоє ковадлів на ноги навісив,
 20 І руки тасьмою звязав золотою?
 Ти висіла — й боги не могли прдстати
 Тебе одчепити, бо кого ловив я
 Та з порога кидав, той летів без духу
 І падав на землю. Се ще мало було,

- 25 Щоб тобі оддячить муку Іраклія.
 Ти з Бурієм лихо на его кнувала,
 Підійняла хвилі, пігнула по морю
 І аж до Коону людного загнала;
 Аж я своєму сину подав порятунок,
- 30 І по тому горю сам привів до Аргу.
 Се я споминаю, щоб ти тее знала,
 Чи тобі користне до мене ходити
 І зо мною спати, мене туманити.«
 Сказав — і здригнула окатая Іра,
- 35 І живо до его стала говорити:
 »Будьте мені свідки і Земля і Небо
 І ви, води Стига — велика ся клятва.
 Для богів безсмертних — і твоя най
 [буде
- Голова святая і наша постеля,
- 40 Що ею ніколи дарма на клену ся.
 Не зза мої ради Посидон могучий
 Троян побиває, а тим помагає;
 Знати его серце підвело на тее,
 Коли він побачив стисняних Ахеїв.
- 45 Яб сама радіща, щоб він чинив тее,
 Що ти, Хмарозборче, будеш сам чинити.«
 Усміхнув ся батько і божий і люд-
 [ський
- І до неї мовив бистрими словами:
 »Як би то ти добра, величная Іро,
- 50 Та все так судила, сидячи з богами!
 Посидон і хтів би може що чинити,
 А мусить пристати до тебе й до мене.

- Коли-ж ти по правді по щирії кажеш,
 Іди до безсмертних та поклич до мене,
 55 Щоб прийшла Грида і Поллон мисливець.
 А та в мене пійде до стану Ахеїв
 І скаже од мене царю Посидію
 Покинути бійку тай ійти до дому.
 А Поллон підійме Ектора до бою,
 60 Подасть ему силу і одійме болі,
 Що так его мучать, а Ахеїв знову
 Плечима поверне і пішле їм розпуд, —
 Вони й поженуть ся до суден Ахилла.
 Ахилло до бійки підійме Патрокла,
 65 Патрокла погубить Ектор під Ільоном,
 Коли той не мало перебе Троянів,
 Та ще й побе сина мого Сарпедона.
 Ектора за его погубить Ахилло
 І од того часу заведу я знову
 70 Погоню од суден. аж поки Ахеї
 Не візьмуть Ільону по волі Паллади.
 Но перше не змякнү і жадному богу
 Поти не позволю помагать Данаям,
 Аж поки не вчиню волі Пилієнка.
 75 Бо я головою ему обіщав ся,
 Як Хетта колїна мої обіймала
 І мене просила уважить Ахилла.»
 Послухала зараз Іра білоплеча,
 Полетїла живо з Іди до Олимпу,
 80 Як думка літає в того чоловіка,
 Що світу повидїв і думає в мислях:
 »Там я був і там був« і все пригадає.

Так живо летіла й Ира до Олимпу,
А там на Олімпі у Дієвім домі

85 Всі боги сиділи; вони як узріли,
Зараз повставали, підійшли з чарками.
Но вона ні в кого чарки не прийняла,
Тільки у Хтимисти, бо тая передня
Підійшла до єї і живо спитала:

90 »Та що-ж бо ти вбігла, ніби з пере-
[ляку?

Тебе знать Кроненко мав передякати.«

Но її сказала Ира білоплеча:

»Чого вже, Хтимисто, про тее питати.
Ти знаєш, який він тугий та завзятий.

95 А лучше з початку попоштуї безсмерт-
[них,

Тоді враз з богами другими почувеш,
Яке тяжке лихо Дій тепер задумав.
А тепер почувши, ніхто не зрадіє,
Хоч би хто і рад був веселим побути«.

100 І сказавши, сіла поважная Ира.
Боги сумували, а вона всміхалась,
Но чоло не грало з чорними бровами,
І вона сердита почала казати:

»Дурні ми, що Дія думаєм осилить!

105 Ми на его словом і ділом завзялись,
А він анї гадки про тее не має,
Бо він добре знає, що він із безсмерт-
[них

Силою і властю далеко сильніщий.
Терпім, яке лихо захоче післати.

- 110 Либонь і Ярія не минув сьогодні,
 Бо вже либонь згинув і Аскалах силь-
 [ний,
 Що був у Ярія за рідного сина.»
 Ярій і не зчув ся, як себе по стегнах
 Руками ударив і з плачем промовив ;
- 115 »Не судіть, олимпські! Я піду до
 [суден,
 За сина одячу. Нехай доля судить,
 Щоб Дій піднебесний побив мене гро-
 [мом,
 Я з трупами ляжу на криваву землю.»
 І живо гукнув він на Ляка і Страха,
- 120 Коней запрягати, і почав збруїтись.
 Тоді-б то Кроненко на богів безсмерт-
 [них
 Ще тяжчим та важчим гнівом розпалив
 [ся-б,
 Як би лиш Паллада за всіх не злякалась.
 Вона живо встала, вибігла за двері,
- 125 Зняла з его шолом, щит его схопила,
 Із рук его сильних ратище одняла
 І стала Ярія словами картати :
 »Чи здурів, небачний, чи вуха у тебе
 Тепер заложило, чи ума ти збув ся?
- 130 Не чув, що казала Ира білоплеча,
 Що тільки од Дія на Олимп прибула?
 Хочеш, щоб самому набравши ся лиха
 З соромом та жалем на Олимп прибути,
 Тай нам через себе лиха наробити?

- 135 Бо тобі-б він кинув Троян та Данаїв,
 А зараз прийшов би на Олимп високий
 І винен не винен, всіх би він потлумив.
 Послухай, Ярію, забудь свого сина!
 Храбріці од него і ті полягали,
- 140 Тай іще поляжуть. Трудно усе племя
 І рід чоловічий богам рятувати.«
 І взяла Ярія, в крісло посадила,
 Ира-ж Аполлона викликала з дому
 І вістницю божу і людську Іриду,
- 145 І живо до неї мовила словами:
 »Вас на Іді Дій жде, ідїть же ви
 [живо,
 Та тільки прийдете, побачите Дія,
 Чинїть, що він скаже й чого забажає.«
 Сказала — і сіла поважная Ира
- 150 На золоте крісло, а ті полетїли.
 Прибули до Іди рудної, звірної,
 Застали Кроненка на самім Гаргарі,
 Де его обвила пахучая хмара,
 І там перед Дієм разом поставали.
- 155 І він на їх глянув і не обізлив ся,
 Бо сповнили живо Іринее слово;
 Спершу до Іриди почав говорити:
 »Полети, Іридо, к царю Посидію,
 І скажи всю правду, не кажи неправди.
- 160 Скажи, нехай кине і війну і бійку,
 І пійде чи в небо, чи в море широке.
 Коли-ж мого слова слухати не схоче,
 Так нехай розважить і в мислі і в серці,

Чи може він сильний против мене стати,
 165 Я-ж бо і сильніщий і старший із роду.
 А він не боїть ся зо мною рівнатись
 Тоді, як другії дріжать підо мною.»

І не одмовлялась бистрая Ірида,
 Полетіла живо з Іди до Ільону
 170 І як сніг із неба або град спадає
 Зморожаний духом сильного Бурія,
 Так разом Ірида бистрая упала
 І до Землетряса сильного сказала:

»Послом я до тебе, сивий Землетрясе,
 175 Прибула із Іди од сильного Дія.
 І кажу покинуть і війну і бійку
 І пійти чи в небо, чи в сивее море.
 Коли-ж его слова слухати не схочеш,
 Він сам казав прийде бити ся з тобою;
 180 І тобі не радив в руки попадатись,
 Бо він і сильніщий і старший із роду.
 А ти не боїш ся до его рівнятись
 Тоді, як другії так его боять ся.»

Землетряс озлившись став її казати:
 185 »Сильний то він сильний, та бажа ба-

[гато,
 Коли знизить хоче рівного з собою.
 Бо трое нас було у Реї і Крона:
 Дій один, я другий, а третій царь Не-
 [вид.

І всі ми узяли по рівнії часті:
 190 Так мені досталось море невсипуще,
 Невиду достались підземнії краї,

- А Дієві небо, хмари і повітря.
 Земля-ж із Олимпом остала ся спільна.
 Так я і не здам ся на Дієву волю,
 195 І хай він і сильний на своїм наділі,
 А руки на мене хай не накладає;
 Лучче нехай дочка та синів навчає
 Грізними словами, що сам породив їх;
 Вони по неволі слухатись повинні.»
- 200 Бистрая Ірида до его й казала:
 »Чи се-ж бо я слово, сивий Землетрясе,
 Занесу до Дія, чи ти перемислиш?
 У доброго часом міняють ся мислі,
 А знаєш, Еринви все слухають страш-
 [них.»
- 205 Землетряс Посидій до неї і мовив:
 »Горазд твоє слово, по правді ти ка-
 [жеш.
 Добре й те чинити, що посол порадить,
 Та тяжко лягає на серці й на думці,
 Що рівного в праві і рівного в долі
 210 Він хоче підбити злостними словами.
 Та вже я на сей раз ему піддаю ся.
 (Но я тобі кажу од щирого серця,
 Коли против мене, сильної Паллади
 Іра та Ермія й Ехвеста кривого
 215 Не схоче він Трої славної згубити
 І не подасть сили хоробрим Аргеям,
 До віку між нами буде розгорожа).«
 Сказав і покинув ахейське військо
 І пішов у море; Ахеї смутились.

- 220 А Дій на ту пору мовив Аполлону :
 »Іди отсе живо до Ектора, Хибе!
 Бо Землетряс сильний іде вже до моря
 І тяжкого гніву нашого вжахав ся.
 А були-б почули всі боги про бійку
- 225 І ті підземві, що там коло Крона.
 Добре-ж то для мене, добре-ж і для
 [его,
 Що він і сердитий мене побояв ся,
 А щоб не без лиха діло обійшло ся,
 Так возьми-ж ти в руки мій бунчук
 [квітчастий,
- 230 Сильне потряси їм та спужай Ахеїв,
 А сам постарай ся Ектора підняти,
 Щоб він не томив ся, аж поки Ахеїв
 Не пугне до суден та до Елли моря.
 Тоді я заралжу і словом і ділом,
- 235 Щоби і Ахеї спочили од праці.«
 І Аполлон батька не смів непослухатъ,
 І полетів з Іди як той яструб хижий,
 Коли він бажає голуба убити.
 Найшов Пріяменка Ектора слабого,
- 240 Він уже підняв ся, сила обновлялась,
 Пізнавав дружину, ядуха і поти
 По трохи спадали. Подавав Дій силу,
 От край его ставши Аполлон і мовив :
 »Чого, Пріяменку, далеко од своїх
- 245 Ти так зажурив ся? На чім тобі ста-
 [до?«
 Аж до его мовив Ектор шеломенний :

»Щож ти за безсмертний, що мене пи-
[таеш?

А чи-ж ти не знаєш, що мене край су-
[ден,

Як я бив Ахеїв, Аянт мене в груди
250 Камінем ударив і сили позбавив?

Я думав, що вже я і мертвих побачу
І Невида дома, і оддавав душу.»

Аж до его мовив Аполлон стодійний:

»Не журись! Тепер ти помагача маєш.
255 Кроненко із Іди послав тобі в поміч
Хви́ва Аполлона. Я-ж таки і перше
Рятував і місто і тебе самого.

Іди-ж ти до кінних та кажи їм живо
На бистрії судна коней поганяти,

260 А я вперед пійду, дорогу зрівняю,
Та сильних Ахеїв плечима оберну.»

І тяжкої сили отаман набрав ся,
І як кінь стаєнний, що був на ячмені
Шовід одірвавши бе землю копитом

265 І біжить купатись до бистрої річки;
Він шию підійме і гриву розпустить,
І певний у собі він живо женеть ся
Туди, де пасуть ся кобили на паші, —
Так Ектор пігнав ся швидкими ногами

270 Конних пораджати, вислухавши бога.
А ті, як оленя або козу дикую
Застукають часом люди і собаки
І її рятують чагарі та скали,

- І їм ізловити її не судилось;
- 275 Аж почувши крики встає лев гривастий
І разом гарачих усіх проганяє, —
То так і Данаї ідучи товпою
Били їх мечами й ратищами з тилу.
Но Ектор озлив ся — і всі задріжали,
- 280 І кожному в п'яти душа опустилась.
Аж підняв свій голос Хтоває Андре-
[монів,
Лучший із Етолів ратищем кидати
На бою стоячим, та й на раді лучший,
Бо рідко хто здужав збити его словом.
- 285 От він перемислив, тай почав казати:
»Великое-ж чудо бачу я очима:
Воскрес таки Ектор, смерти ухилив ся!
Кажний мав на мислі, що він уже зги-
[нув
Од руки Аянта Теламонієнка.
- 290 Мабуть із богів хто Ектора посилив,
Того, що немало погубив Данаїв
Тай іще погубить. Бо він не без бога
Стоїть по переду і битись палає.
Но що я вам скажу, послушайте, милі:
- 295 Сказімо ми черні одійти до суден,
Саміж поставаймо которі храбріші,
Ратища наставмо, то може ми зразу
Его й одібемо, бо він і завзятий,
А все-ж не ударить один на громаду.«
- 300 І на его слово пристали Данаї.
І одні з Аянтом, з царем Ідоменем,

- Тевкром, Миріоном і Мегом Ярійним,
Самі що найлучші виступили в зустріч
Ектору й Троянам, а чернь поза ними
- 305 Одступала тихо до суден ахейських.
Кинулись Трояни, Ектор попереду
Виступав широко; перед ним у хмарі
Аполлон мисливий з бунчуком летучим
Страшним волохатим, зробляним на диво,
- 310 Що Дієві Іхвест дав на острах людям,
Він із бунчуком тим гнав ся по переду.
Стали і Аргеї — і меж ними разом
Бійка запалала. Задренчали стріли
Пущанії з лука, ратища загули,
- 315 І одні встрягали в тіло молодецьке,
А другі помимо тіла пролітали,
В землю устрягали, тіла не поївши.
Поки Аполлон той бунчуком не двигав,
Поти одинако і стріли літали і народ
[валив ся,
- 320 Но тільки він глянув на конних Данаїв,
І двигнув і крикнув — зразу у них серце
В грудях заніміло і сила опала.
Як стадо волове, чи стадо овече
Два звірі пужав невидної ночі,
- 325 Ускочивши разом, як пастух одійде, —
Так Аполлон сильний розпужав Ахеїв,
І подавав славу Ектору й Троянам.
Там один другого боем побивали:
Ектор побив Стиха і Аркезилая;
- 330 Стиха, отамана мідяних Біотів,

- І Аркезилая, друга Менехтія.
 Еней побив разом Медонта і Яса,
 Медонта із боку сина Оілія
 І брата Аянта, — він жив у Хвилаці
 335 Далеко од роду, бо він убив брата
 У мачухи свої, у Евріопіди.
 А Яс був гетьманом у славних Ахтинів:
 Був сином у Схила, звав ся Вуколен-
 [ком.
 Славний Полидамант побив Микистія,
 340 А Полит — Ехія, Клоній Агініра,
 А Діоха Парій ратищем на здогін
 У плече ударив і пробив на виліт.
 Шоки-ж вони стали, вбитих обдирали,
 Ахеї все брались к рову й частоколу,
 345 І всюди втікали за стіну ховатись.
 Ектор на Троянів і почав гукати:
 »До суден, Трояни, годі обдирати!
 Бо кого побачу далеко од суден,
 Смерть ему завдію і труп его хирний
 350 Не братя та сестри на вогонь поло-
 [жать,
 А з'їдять собаки край нашого міста.«
 І вдарив по конях і коні погнались.
 Крикнув на Троянів — і всі із ним
 [разом
 Погнали ся кіньми з криком превеликим.
 355 А там попереду Аполлон мисливий
 Ногами осунув окіп коло рову,
 У рів его скинув і стала дорога

Довга і широка, мов ратищем кинуть,
Коли его кине чоловік могутий.

- 360 Кинулись Трояни і Хвив перед ними,
І стіну ахейську порохом розсипав.
Як дитя малеє на березі моря,
Що з піску поробить різні будинки,
І валить їх, бючи руками й ногами, —
- 365 Так ти, Аполлоне, повалив тяжкую
Аргейську працю і самих розпудив.
Вони коло суден стали, зупинились,
Себе потїшали і до всіх безсмертних
Руки підіймали і широко молились.

- 370 Та більше-ж молив ся Нестор гериній-
[ський,
Підійнявши руки к зірчастому небу:
»Коли тобі, Дію, хто небудь з Аргеїв
Палив коли стегна воліві й овеці,
Щоб живим вернуть ся — і ти не од-
[мовив,

- 375 Сномяни, олимпський, і сей день помилуй,
І не дай Троянам замогти Ахеїв.«
Так старий молив ся і вдарив Дій
[громом,

Почувши молитву сивого Ниленка.

- Но тільки Трояни Діїв грім почули,
380 На Аргеїв знову страшно налетїли.
Як хвиля велика широкого моря
Поверх судна ходить, коли вітер дуне,
Бо він іще вищі хвилі підіймає, —
Так Трояни з криком на стїни кидались,

385 Кіньми наганялись і край самих суден
 Ратищами бились. І сії з теліжок,
 А ті з чорних суден били ся тичками,
 Що лежали в суднах для бою морського
 І були на кінцях заковані мідю.

390 Патрокло, ще поки Ахеї й Трояни
 Бились за стіною далеко од суден,
 Сидів у намігі у Евріопила,
 Потішав слабого і на его рани
 Клав такі ліки, що біль одіймали.

395 Но тільки Трояни за стіну забрались
 І Ахеї з криком кинулись тікати,
 Застогнав і сам він і руками тяжко
 Вдарив ся об стегна і сумно промовив:

»Рад би я остатись, та більше не
 [можу;

400 Тяжка, Еврипиле, бійка наступила.
 Нехай тебе, брате, слуга потішає,
 А я пійду живо будити Ахилла;
 Може бог pomoже дух его й підняти,
 Бо дружня просьба сильная завсїгди.«

405 І тільки промовив, як ноги й поне-
 [сли.

Ахеї-ж Троянів дарма одпирали,
 Не могли слабших од суден одбити;
 Та дарма й Трояни рвались на Данаїв,
 Не могли прорватись к суднам та намі-
 [там.

410 Но як те правило дерево справляє
 У руках у теслі, що всякеє скуство

Він відає добре з науки Паллади,
 Так між ними рівно і бійка стояла,
 Всюди коло суден однаково бились.

- 415 Ектор на Аянта хороброго вийшов,
 Став за судно битись. Та не було сили
 Одному побити, судно підпалити,
 Другому одбитись од свої пригоди.
 Аж Аянт Клитора, Клитйового сина,
 420 Що вже і вогонь ніс, вдарив миже груди :
 Той об землю хропнув і випустив сві-
 [тло.

А Ектор поглянув на родича свого,
 Що він повалив ся коло суден чорних,
 І став викликати Троян та Ликійців:

- 425 »Трояни, Ликійці і славні Дардани!
 Не кидайте бійки на сії тісноті,
 Рятуйте Клитенка, вбитого край суден,
 Щоб з него Ахеї збруї не здійняли.«
 Мовив — і в Аянта ратищем приці-
 [лив.

- 430 Та попав не в его, а в Маторієнка,
 Того Лихохронта, що він у Кихтирі
 Убив чоловіка і втік до Аянта;
 Він его над вухом у голову вдарив
 З боку од Аянта; він на ознак з судна
 435 Хропнув ся об землю і сили позбув ся.
 І Аянт затряс ся і до брата мовив:
 »Братіку мій, Тевкре! Згинув Масто-
 [ренко,

- 465 Вдарила ся на бік і лук із рук випав.
 І задріжав Тевкер і мовив до брата:
 »Біда! Якийсь дідько всю нашу по-
 [тугу
 Разом побиває; і лук із рук вибив,
 І струни позбавив свіжої, крутої,
 470 Що стріл може силу здужала пустити.«
 Аж до єго мовив Аянт Теламонів:
 »Та кинь бо ти, брате, і лука і стріли,
 Коли Дій їх ломить, злучись на Данаїв,
 А возьми ти лучше ратище та щита
 475 І йди на Троянів і підмовляй других,
 Нехай і заможуть, та все-ж наші судна
 Не дешево візьмуть. А ну же до бою!«
 І положив Тевкер лука у наміті,
 Положив на плечі щит чотиришкурий,
 480 На голову буйну узяв шолом красний,
 (На верху хвостатий із гребінем страш-
 [ним,)
 Взяв ратище крєпке, заковане мідю,
 Пійшов — і в годині прибув до Аянта.
 А Ектор побачив, що стріли пропали,
 485 Тай став викликати Троян та Ликіян;
 »Трояни, Ликійці і славні Дардани!
 Не будьте бабами та покажіть силу
 Край суден глибоких; бо я-ж таки ви-
 [дів,
 Як Дій побив стріли лучшого затяжця.
 490 Видна-ж таки людям Дієвая поміч,
 Коли вже одних він слави сподобляє,

А других нівечить; от так і тепер він
Аргеїв нівечить, а нас повишає.

Так живо-ж до суден! Хто буде про-

[битий,

495 Раняний смертельно, нехай помирає!
Не гріх і померти за рідною землею.
За то жінка й діти і дім і вся челядь
Зостануть ся живі, як тільки Ахеї
Попливуть на суднах у рідною землею.»

500 І разом додав їм і сили і духу.

А Аянт тим часом викликав до своїх:

»Тепер нам, Аргеї, або погибати,

Або себе й судна треба рятувати.

Чи може як Ектор візьме ваші судна,

505 Ви мислите пішки до дому дістатись?

Не чуєте може, як гукає Ектор,

Бажаючи судна ваші попалити?

Зве він не до танців, а зве їх до бійки.

Так і нам нічого кращого не здумать,

510 Як з ними змішати і руки і силу.

Краще разом згинуть, або живим бути,

Ніж мучитись довго бійкою лихою,

Як ми коло суден під ворогом слабшим.»

І сей додав разом і сили і духу.

515 І враз побив Ектор Схедя Пермиденка,

Отамана Хвоків, Аянт — Лавдаманта,

Отамана піших Антинорієнка;

Полидамант — Ота, родом із Киллини,

Мегового друга, гетьмана Епіїв.

520 Глянув Мег і вдарив у Полидаманта

Та не в его влучив — бо синові Пан-

Аполлон не волив згинуть меж перед-
[хта
них ;

А влучив він Крисма у самії груди
І сей повалив ся, а той став із его

525 Збрую обдерати. Аж поглянув Долон,
Син славного Лампа Лаомедонтенка,
Що здорово відав кровавую бійку,
І прямо Хвиленка вдарив серед щиту
Близько підступивши, но его закрила

530 Випуклая збруя, що Хвилей колися
Вивіз із Еквири, що край Селлиенту,
А в дар одібрав він од царя Евхита,
Щоб її носити в бійці з ворогами.
Тепер вона в горю сина рятувала.

535 Тоді Мег на зустріч в шелом его мі-
[дний

В самую вершину ратищем ударив, .
І збив з него гичку і вона червона
На чорную землю з шелома злетіла.

А поки-ж він бив ся та ждав побороти,
540 Аж ему на зустріч Менелай з'явив ся,
І того у плечі знебачки ударив,
І остріе мідне пройшло через груди
І з переду вийшло. Долон повалив ся,
А той став із его збрую іздерати.

545 Аж закричав Ектор до всіх его братий,
А більше-ж усього до Меланогіппа,
Сина Ікетая. Він пас у Перкоті

Волів тонконогих до вражого впаду;
 Но тільки прибули данайській судна,
 550 Він прибув до Трої, помагав Троянам,
 І жив у Пріама як рідна дитина.
 Так до его Ектор і почав казати:

»Чи вже-ж, Меланіппе, се ми так по-
 [гинем?

І не болить серце, що брата убито?

555 Не бач, як з Долона збрую іздерають?
 Ходи! Тепер годі іздалеку бить ся,
 Поки не побемо, або поки ворог
 Трої не повалить, не побе Троянів.«

І сам попереду, а той за ним слідом.

560 Аж тих став будити Аянт Теламонів:
 »Не дайте ся, братора, майте стид на

[серці,

Та один одного стидайте ся в бійці,
 Бо стидливих більше цілих ніж побитих,
 А бігли не мають слави ні рятунку.«

565 А ті й так напали, слово заховали,
 Кораблі скрипіли мідною стіною;
 І як Дій величний підіймав Троянів,
 Менелай хоробрий будив Антилоха:

»Та ти-ж, Антилоху, і за всіх молод-
 [ший

570 І за всіх прудкіший і за всіх сильні-
 [щий.

Що-ж би тобі вбити якого Троянца:«

Промовив і знову назад поступив ся,
 А той вперед скочив, кругом обдивив ся,

- Для того і слав він Ектора до суден.
 Но Ектор Прямів і сам розпалив ся
 605 Як Ярій пропачий, як вогонь тріскучий,
 Що в горах бушує у чорному лісі;
 Текла піна з рота, хмуриди ся брови
 І очи блищали і мідяний шолом
 Страшно хилитав ся над его висками,
 610 (Бо сам Дій небесний був ему на поміч
 І ему одному за всіх давав слави,
 Бо ему недовго жити оставалось
 І день той Паллада вже ему зближала,
 Коли він загине од рук Пілієнка.)
 615 Він всюди кидав ся строї розірвати.
 Кидав ся, де більше народу стояло
 Та де збруя лучша — та не здужав
 [сильний.
 Бо вони як башта, як камінь великий
 І тяжко високий на березі моря
 620 Зустрічає вітру сильного пориви,
 І буйнії хвилі, що злють ся од его:
 Так Троян Данаї храбро зустрічали.
 Тоді вогнем лютим вдарив він на строї.
 Як хвиля надута хмарними вітрами
 625 На судна ударить, і піною вкриє,
 А сильнії вітри ревуть у вітрила
 І серце од страху рветь ся в корабель-
 |них,
 Бо вони од смерти ледве утікають:
 Так рвало ся серце в грудях у Ахеїв.
 630 Як лев коли впаде на стадо волове,

Що тьмою пасеть ся понад мочарину
 І пастух недужий звіря побороти,
 Коли він по стаду волів его душить,
 То кинеть ся к задним, то знову к пе-
 [редним,

635 А-звір серед стада вола розриває,
 І стадо у ростіч, — то так і Аргеї
 Страхом попужались Ектора та Дія,
 Коли побив Ектор Перхита з Микини,
 Сина того Копра, що од Еврисхтія

640 Послом ходив було к сильному Іраклу.
 Но батько і простий, а породив сина
 Здатного й до гону, здатного й до бою
 І розумом добрим першого з Микинів.
 Ектору завдав він великої слави,

645 Бо він обертавшись за щит зачепив ся,
 Що его до пятів закривав од стрілів,
 І захилитав ся і на ознак хропнув,
 Аж загремів шолом на висках у его.
 Ектор як побачив, з ратищем приско-
 [чив,

650 Вдарив его в груди і вбив край дру-
 [жини.

Не могла й дружина дати порятунку,
 Бо й вона боялась Ектора страшного.

Стали позад суден, перед ними судна
 Первії стояли, а ті помагали.

655 Но Аргеї з бою передні судна
 Ворогам оддавши, стали край намітів
 І не одступали, стид і страх їм було.

- Всі один другого криком посиляли,
 А найбільше Нестор, ахейська заслona;
 660 Він кожного в війську закликав ріднею:
 »Будьте молодцями! Не робіте стиду
 Перед цілим світом! Пригадайте каж-
 [ний
 Дітей своїх, жінку, скарби, батька й ма-
 [тір,
 В кого вони живі і в кого померли.
 665 Я за них вас прошу, хоч їх і не має:
 Впирайте ся сильно і не утікайте!«
 І підняв у кожнім і силу і душу.
 Ахтина з очей їх чорну хмару зняла,
 І стало їм видно на обидва боки.
 670 Освітились судна і поле кроваве,
 І вони узріли Ектора й дружину
 Як ту, що одстала і не воювала,
 Так і ту, що билась край суден глібо-
 [ких.
 Та не любо-ж стало храброму Аянту
 675 По заду стояти, де другі стояли.
 Він пійшов по суднах сильною ступою,
 Схопивши руками тичку корабельну
 В двадцять і два лікті, цвяхами оббиту;
 І мов той, що добре вміє кінцями пра-
 [вить,
 680 Що четверо коней вибере із стада
 Тай пустить ся в місто по круті дорозі, —
 Жінки й чоловіки з давом поглядають,
 А він собі сміло із коня одного
 На другого скаче на цілім розгоні, —

- 685 Так Аянт по лавах бігав через судна
І голос доходив до самого неба.
Він кликав Данаїв стати боронити
Судна та наміти. Но дарма, тоді вже
Ектора не було поміже Троянів.
- 690 Но як орел хижий падає на птахів,
Коли перельотом сядуть жирувати
Журавлі та гуси й лебеді шиясті,
Так Ектор ударив на чорнее судно.
Его Дій по-заду підпірав рукою,
- 695 І поганяв військо за его слідами.
І знову край суден бійка запалала.
Сказав би хто: свіже, нестомляне вій-
[сько
Стало воюватись. Так били ся тяжко.
Кажний свое думав. Ахеї не ждали
- 700 Позбути ся лиха, а думали згинуть;
А Трояни — кажний мав надію в серці
Судна попалити, побити Ахеїв.
Се маючи в мислі одні других били.
Ектор ухопив ся за ніс того судна,
- 705 Що Протесилая принесло до Трої,
Но его до дому назад не повезло.
І край того судна Ахеї й Трояни
Змішали ся разом. І тоді вони вже
Не ждали ні луків, ні ратиців мідних,
- 710 А близько стоячи, на одно пустившись,
Бились сокирами, острими бардами,
Довгими мечами й ратищами бились.

І мечів багато красних, черенчастих
 То з рук поспадало, то з плечей завзя-
 [тих,

715 І чорнее поле кровю запливало.

А Ектор схопившись за ніс корабельний,
 Держав ся руками і кликав Троянів:

»Вогню сюда живо, та разом гукніте!

Сьогодні судив Дій судна попалити,

720 Що сюда прибули без божої волі

І нам через старших лиха наробили.

Бо коли я радив битись коло суден,

Вони не пускали ні мене, ні війська.

Коли-ж Дій тоді нас туманив і зводив,

725 Так тепер же сам нас і веде і кличе.»

І вони ще гірше взялись до Аргеїв.

Сам Аянт не встояв, стріли засипали.

Він одступав тихо, думаючи згинуть

І по семи ступнях в лавки опустил ся

730 І став і край судна став кожного бити,

Хто тільки підходив з вогнем незгаси-

[мим;

І тяжко і сильно гукав на Данаїв:

»Данаї хоробрі, слуги Яробога!

Силкуйте ся, милі, з сили не спадайте!

735 Думаєте, є в нас помагачі з заду?

Чи стіна висока, що вас оборонить?

Нема в нас ні баштів, ні крепкого міста,

Де-б ми заховались, нову силу мали.

Ми на чужім полі, перед чужим вій-

[ськом

- 740 Стісняні до моря, далеко од роду.
В руках оборона, а не в слабосилі.«
І ратищем острим став він воювати.
І тільки що Ектор підбивав якого
І той попірав ся із вогнем до суден,
745 Аянт его разом ратищем і цілив.
І так їх дванадцять поклав коло суден.
-

ТКАНЬ.

Ахилло по просьбі Патрокла позволяє єму з своїм військом і оружан виступити к бою, но тільки єму радить, щоби він прогнавши Троянів од суден у більшу небезпечність не вдавав ся (1—100). А там уже і Аянт слабів, здержати не може — і судно вогонь обіймає (101—123). Ахилло бачить і живо підганяє Патрокла, строїть військо, говорить їм слово, молить ся, зливає зливи і військо одпускає (124—256). Патрокло лякає Троянів Ахилловим видом, проганяє їх од судна і полумя гасить (257—305); потому в поговю пускаєть ся живо і геть проганяє на чистее поле (306—418). Зійшовшись з Сарпидоном, із Дієвим сином, він его побиває і Сарпидон військо передає Главку (419—507). Главко з Ектором і другими Троянами кріпко стоїть за Сарпидона, збруї не одбиває, но одбиває тіло і Аполлон тее тіло по наказу Дія в Ликію односить (508—683). Патрокло в запалі до самого міста Троян проганяє, кидаєть ся на стїни, но его одбиває Аполлон (674—711). А тут нападає і Ектор, Патрокло одбиваєть ся сильно, вбиває візницю его Кивріона і труп обдерає (712—782), потому і других не мало вбиває: накінець і его самого Аполлон лишає збруї, Ехвора підбиває, а Ектор кінчає; кидаєть ся Ектор і за Автомедонтом, но той на телїжці до суден тікає (783—867).

Збірка шіснадцята.

Патроклянка.

- Оттак вони бились за судно весельне!
 Тим часом Патрокло став перед Ахиллом
 І проливав сльози, мов тая криниця,
 Що з скали крутої чорну воду лие.
- 5 І глянув Ахилло і жаль ему стало,
 І він став питати бистрими словами:
 »Що плачеш, Патрокле, як дівча мале,
 Що з матірю йдучи просить ся на руки,
 І ловить за поли і здержує матір,
- 10 І держить ся з плачем, щоб его підняти —
 Так і ти, Патрокле, сльози проливаеш.
 А може що скажеш мені, Мирмидонам?
 Може яку звістку маєш ти із Кехти?
 Та, кажуть, ще живий Менит Акторенко,
- 15 Жив у Мирмидонах Пилій Еяченко,
 А жаль було тяжко, щоб старі померли.
 Чи може ти тужиш по хирних Аргеях,
 Що так погибають за свою неправду?
 Кажи і не тай ся, щоб відали разом.»
- 20 Патрокло зітхнувши до его й промо-
 [вив:
 »Ахилле Пиленку, Ахею храбрійший!
 Не суди! Ахеям тяжке лихо сталось.
 Всі, що лучші були, лежать коло суден

- Вражані стрілами, ратищами збиті.
 25 Вражано Тиденка, славного Дивмида,
 Збито Одисея і Агамемнона.
 Вражано стрілою в стегно Еврипила.
 Знахурі працюють і рани їх лічать.
 Один ти, Ахилле, сидиш невмолимий,
 30 Та щоб мені гніву такого й не знати.
 Хто-ж, недобрий, буде до тебе вдаватись,
 Коли ти Аргеїв рятувать не хочеш?
 Не Пилій твій батько і Хетта не мати.
 Тебе сине море, знати, породило
 35 Та скали круті, ти серця не маєш.
 Коли-ж божа воля тебе зупиняє
 І мати сказала що небудь од Дія,
 Пусти мене тільки, та дай Мирмидонів,
 Може і я стану світлом для Данаїв.
 40 Дай і свою зброю; так може Трояни
 Скажуть, що ти вийшов, тай бійку по-
 [кинуть].
 Там часом спочинуть зморчні Ахеї,
 Бо ніколи було в бою спочивати.
 Ударимо свіжі — і зморяних живо
 45 Поженем до міста од наших намітів.»
 Просив нерозумний, бо того не відав,
 Що просив він смерти лихої на себе.
 Аж мовив зітхнувши скорохід Ахилло:
 »Та що-ж бо ти кажеш, Патрокле мій
 [милий?
 50 Я божої волі не чув ніякої;
 Нічого од Дія й мати не казала.

- Но гнів забирає і серце і душу,
 Як рівного рівний ограбити хоче,
 У голову взявши, що він поважніший.
- 55 Іще моє серце нудить по тих болях.
 Дівчину для мене вибрали Ахеї,
 Єі заслужив я, місто звоювавши,
 І її од мене одняв Атрієнко,
 Як віби я в него прибудник безславний.
- 60 Но забудьмо давне. Злити ся так довго
 Якось не пристало. Но я раз промовив,
 Що поти я гніву того не забуду,
 Поки к моїм суднам не дійде тривога.
 А ти, коли хочеш, бери мою зброю
- 65 І веди до бою хорбрих Мирмидонів.
 Трояни мов хмара судна обложили,
 Аргеї-ж приперті до самого моря,
 І мало вже мають землі під собою.
 Вся заїдна Троя на них підійнялась,
- 70 Бо шелома мого ясного не бачить.
 Вони-б рови живо трупом завалили,
 Як би Атрієнко чинив мені правду.
 Тепер вони військо навкруги обняли,
 Ратище Тиденка, славного Дивмида,
- 75 В руках не трясеть ся на поміч Данаям.
 Не чути і крику злого Атрієнка.
 Одно тільки й чути, як загубний Ектор
 На Троян гукає — і вони все поле
 Криком потрясають, Ахеїв збивають.
- 80 Кинь ся-ж ти, Патрокле, та порятуї су-
 [дна,

- Щоб вони нам суден вогнем не спалили
 Та в нас не одняли милою од'їзду.
 Но й того послухай, що я тобі скажу,
 Щоб і мені мати велику славу
- 85 І честь у Данаїв, щоб мені і діву
 Красну вернули і дари прислали.
 Як визволиш судна, зараз і вертай ся,
 Нехай і муж Ирин дає тобі славу.
 Ти не йди без мене Троян добивати,
- 90 Бо ти іще гірше мене обезславиш.
 І хоч радий будеш бійкою, війною,
 Ти до Іліону не жени Троянів.
 Щоб хто із олімпських не став против
 [тебе.
- Найбільше їх любить Аполлон мисливий.
- 95 Зараз і вертай ся, як визволиш судна,
 А їх залиши там бити ся на полі.
 Даруй же нам, Дію, Палладо й Полоне,
 Щоб ніхто з Троянів і ніхто з Аргеїв
 Живим не зостав ся, — тільки ми оста-
 [лись,
- 100 Щоб ми і розбили величнущю Трою.
 Вони розмовляли, — а там коло су-
 [ден
- І Аянт не встояв, стріли засипали,
 І Дій і Трояни его побивали.
 Страшно его шелом гремів над висками,
- 105 Вдараний стрілами. Стріли без устанку
 По шеломі били. Плече его лїве
 Тяжко істомилось двигаючи щитом.

- А все-ж его збити не могли стрілами.
 І тяжко він дихав і піт з его тіла
 110 Великий котив ся, ніяк і спочити,
 Всюди наступала біда за бідою.
 От тепер скажіте, олимпській Спиви,
 Як полумя впало на судна ахейські?
 Ектор підступивши мечем прездоровим
 115 Край самої клюги по ратищу вдарив
 І одсік до разу. Аянт Теламонів
 Дарма стрепенув їм, клюга его мідна
 Далеко упала, бразнула об землю.
 Аянт догадав ся, що то боже діло,
 120 Що Дій его вдачу ні на що ізводить,
 А хоче Троянам замогу подати.
 І став одступати — і в годині в судно
 Вогні полетіли, полумя піднялось,
 Судно запалало. Ахилло по стегнах
 125 Вдарив ся руками і Патроклу мовив:
 »Поспішай, Патрокле, їздику хоро-
 | брий!
 Бачу, вже на суднах вогні запалали;
 Як не буде суден, не буде й одпливу.
 Одягай ся-ж живо, а я військо скличу.«
 130 І чорною мідю став він одягать ся.
 Спершу взяв на ноги виступці хороші
 І закріпив добре срібними пряжками,
 А потому броню надягнув на груди
 Взірну і зірчасту бистрого Яченка;
 135 Кинув через плечі висрібляну шаблю
 І щит поверх неї високий, великий;

На голову буйну взяв шелом хвостатий,
Гребінь его страшно над ним розвівав

[ся;

І ратища вибрав, щоб по руках були.

140 Не брав лиш одного ратища Яченка
Крепкого, важкого, бо его з Ахеїв
Ніхто крім Ахилла не здужав підняти.
То ясен пилійський; Хирон его з Пили
Вирубав для батька ворогам на гибель.

145 Запрягати коний звелів Автомеда,
Що після Ахилла в него був найлуч-

[ший

І самий певніший видержувать бійку;

І Автомед живо запряг пару коний,
Ксанхта і Валія, що вітром літали.

150 Їх вітру родила Арнія Подарка
Пасучи ся в полі близько Окіяну.
На пристяж узяв він славного Пидаса,
Що его Ахилло добув з Істіону
І що був подібний до коний безсмерт-

[них.

155 А храбрый Ахилло ходив по намітах,
Строїв Мирмидонів. Мов вовки заїдні,
Що у них на серці сила незборима
І вони заїли на горах оленя

І в усіх пащеки замащані кровю,

160 Вони цілим стадом ідуть до вриниці
І мутную воду хлепчуть язиками
І кровю ригають, і серце у грудях
Не боязно беть ся і черева повні, —

То так Мирмидонські князі й отамани
 165 Стали кругом друга бистрого Яченка.
 А по середині сам Ахилло ярий
 Посиляв і конне і пішее військо.

Пять десятків було суден скороход-
 [них,

Що привів у Трою хоробрий Ахилло;
 170 І в кожному судні пять десятків війська
 І пять отаманів на кожному судні
 Ахилло поставив, — а сам був найстар-
 [шим.

Первим рядом радив Менихет перістий,
 Син Сперха потока, що витік од Дія.

175 Єго Пиліївна, славна Полидора,
 Сперху породила з богом обійнявшись.
 А звав ся він сином Вора Первиренка,
 Що взяв Полидору за багате віно.

Другим рядом радив Евдор, син дівочий;
 180 Єго Хвилянтівна, славна Полимिला,
 Породила в танцях. Єї забій Аргів
 Полюбив узрівши, як вона гуляла
 В танцях Артеміди, що з золотим лу-
 [ком.

Зайшов до терему і переспав з нею,
 185 І вона родила славного Евдора,
 Охочого тяжко до гону й до бою.
 Но тільки Іліхта дала ему силу
 На світ божий вийти, побачити сонце,
 Зараз Авторенко, Ехеклій хоробрий,

190 Взяв її до себе за багате віно.

- Єго Хвила сивий до путя доводив
 І любив притьменне, як рідного сина.
 Третим рядом радив Пизандр Мемаленко,
 За всіх Мирмидонів в ратищі сильні-
 [щій,
 195 Тільки окрім друга славного Пиленка.
 А четвертим рядом старий Хвиниг ра-
 | див,
 Пятим Лаворвенко, славний Алкимидон,
 А над ними всіми володав Ахилло.
 Він і військо строїв і сильне їм мовив:
 200 »Тепер, Мирмидони, того не забудьте,
 Як ви на Троянів з кораблів грозились.
 Тоді із вас кожний говорив на мене,
 Що Пиленка мати жовчю годувала,
 Що він дарма держить військо коло
 [суден,
 205 Що лучше до дому суднами вернуть ся,
 Коли ему в серце злість така запала.
 Так ви говорили — тепер прийшло время
 І те перед вами, чого ви бажали;
 Хто чуєть ся в силі, вдарте на Троя-
 [нів.«
 210 І душа і сила в кожному піднялась,
 І кинулось військо, вчувши отамана.
 Як стіну край дому із крєпкого камню
 Чоловік збудує, щоб не віяв вітер,
 Так шеломи стали та круглії щити,
 215 Щит до щиту щільно, шемом до шелому.
 Шеломи стулялись круглими боками.

- Так стояли густо один край другого.
 І храбрій Патрокло з другом Автомедом
 Стали попереду, жадаючи битись,
 220 Перед Мирмидонів. Тим часом Ахилло
 Пійшов до наміту, і одімкнув скриню
 Пишну та хорошу, що її Хеттида
 На судно поклала і в ню наложила
 Сорочок, жупанів і килимів різних.
 225 Там була і чарка, що ніхто в Ахилла
 Не пив вина з неї і з богів нікому
 З неї не зливалось окрім Дія батька.
 Взяв він тую чарку, сіркою очистив,
 Потому водою текучою вимив,
 230 Умив собі руки, налив вина повну,
 І став він молитись і вино зливати,
 Дивлячись на небо — і Дій почав слу-
 [хать :
 »Дію мій донський, Дію мій Пелаз-
 [ський,
 Що живеш в Долоні, де Селли-пророки
 235 І ніг не вмивають і сплять без постелі!
 Коли ти одної молитви послухав
 І мене вповажив і скарав Данаїв,
 Так і тепер, Дію, вчини мою волю :
 Сам я остаю ся в стану коло суден,
 240 А шлю друга свого з військом мирми-
 [донським.
 Дайже ему слави, Дію усевидний!
 Усміль его серце, нехай Ектор знає,
 Чи вміє слуга наш і сам воювати,

Чи може тоді лиш его руки сильні,
 245 Коли й я вихожу бити ся на поле.
 А коли погибель од суден одверне,
 Дай ему здорово до суден вернутись
 Із цілим оружам і цілим народом.»

Молив ся Ахилло — і Дій его слухав
 250 І на одно зволив, на друге не зволив;
 Дав тому од суден погибель одняти,
 Та не дав здорово з бійки повернути.
 І він зливи зливши, Дію помолившись,
 Пійшов до наміту, сховав чарку в скриню,
 255 І вийшов ізнову, бо серце бажало
 Побачити бійку Троян та Ахеїв.

А вони з Патроклом уже виступали,
 Щоб гордо ударить на військо троян-
 [ське,

І сипали разом мов злючії оси,
 260 Коли їх розсердять маленькії діти
 При биті дорозі гніздо розкопавши.
 Молодість на многих чуже лихо зводить.
 Часами проходить який подорожний,
 З небачки зачепить, завзяті оси

265 Так его й опадуть рятуючи діток. —
 Так і Мирмидони із серцем завзятим
 З суден висипали. Крики страшні встали.
 Патрокло що сили гукав на дружину:
 »Мирмидони, слуги Пилєнка Ахилла!

270 Будьте молодцями! Почуйте ся в силі,
 Щоб нам Пилієнку, лучшому з Аргеїв,
 Слави роздобути і его дружині!

Щоб відомо було й царю Атріенку,
Що він обезславив лучшего з Ахеїв.»

275 І сила і серце в кожному піднялось,
Пійшли на Троянів і навколо суден
Вдарило луною од гуку Ахеїв.

Тільки що Трояни взріли Менитенка,
Его і візницю у ясній зброї,

280 Так душа й опала і строї здригнули.
Думали, край суден скорохід Ахилло
Забув свої гніви, миром помирился,
І кожний виглядав, куда-б утікати.

І Патрокло первий ратищем ударив
285 В саму середину, де найбільше було,
Саме коло судна та Протесилая.

І вдарив Пирехма, що конних Пеовів
Вивів з Амидону, з широкого Аксу,
В плече его вдарив — і він застогнавши

290 На ознак звалив ся. Пеони жахнулись.
Патрокло завдав їм великого страху,
Що вбив отамана найлучшого в бою.
Він визволив судна і погасив пламя.
Ошмаляне судно так і остало ся.

295 Трояни втікали. Данаї глибокі
Судна забирали; шум великий став ся.
Як з гори крутої, з самої вершини,
Часом Дій гремучий чорну хмару здійме
І з'являть ся скали і ліси і гори

300 І з'явить ся в небі простріль безко-
[нешна, —

Оттак і Данаї судно погасивши

- Стали спочивати; но бійка не тихла.
 Трояни од бою хоробрих Ахеїв
 Не разом тікали од кораблів чорних,
 305 А видали судна тільки по неволі.
 Воевода в бою різав воеводу.
 Славний Минетенко ратищем наздогів
 Ударив Арнікла, ратище на виліт
 Стегно проколело і кістку пробило,
 310 І той повалив ся на ознак на землю.
 Менелай хоробрий ударив Хтоанта
 В одкриті груди і життя позбавив.
 Хвиленко Амхікла здалеку завважив,
 І его на зустріч по ногах ударив,
 315 Де мяса найбільше, і мідная клюга
 Жили перервала і тьма очи вкрила.
 Із двох Несторенків Антилох Атимна
 Ратищем ударив в самі здуховини,
 І він повалив ся. За брата озлившись
 320 Марій в Антилоха ратищем прицілив
 Ставши коло трупа, но Хтрасимид силь-
 [ний
 Перше в его вцілив і не промахнув ся:
 В плече его вдарив і ратище остре
 М'ясо проколело і кості пробило.
 325 Він об землю хропнув і тьма очи вкри-
 [ла. —
 Так то од двох братів, од двох Несто-
 [ренків,
 Пійшли до Ереву други Сарпидона,
 Сини Мисодара, того що Химеру

- Згодував лихую на людськеє горе.
 330 Аянт Оіленко напав на Клеввула,
 Коли він спіткнув ся, і порішив зараз:
 Мечем колодчастим сунув ему в шию,
 І меч розігрів ся, і ясні очі
 Вкрила смерть червона та Мара лихая.
- 335 Пинелій із Ликом разом ізійшли ся;
 Вони свої мимо ратища пустили
 І на мечі стали. Но Ликон ударив
 Того по шоломі і меч покришив ся,
 А Пинел ударив в шию по під вухо
- 340 І перетяв шию і на одні шкірі
 Голова повисла і жили зніміли.
 Мирйон Акаманта, як сїдав на коні,
 Ногами підбігши в плече его вдарив.
 Він упав з телїжки і очі стемніли.
- 345 Ідомень ударив в зуби Ериманта,
 Мідь на видіт вийшла по під самим
 [мозком
 І кості пробила. Побили ся зуби,
 Кривлею налились его очі ясні
 І ротом і носом пійшла кров із него,
- 350 І хмара смертельна его обгорнула.
 Так то воювали гетьмани данайсьві,
 Як вовки з козами або з баранами,
 Коли вони в ростіч побредуть горами
 В пастуха дурного. Вовки тее бачать
- 355 І враз нападають і деруть безсильних.
 От так і Данаї з Троянами бились,
 А тії втікали, не дбали за бійку.

- Аянт здоровенний все Ектора мірав
 Ратищем ударить, но смілий до бою
 360 Він щитом воловим покрив свої плечі,
 Лиш оком проводив ратища та стріли;
 Він бачив, що бійка почала мінитись;
 Він остав ся тільки рятувать дружину.
 Як хмара з Олимпу пустить ся по небу,
 365 Як Дій пішле бурю в ясну погоду,
 Так од суден встали і крики і біги.
 Трояни не в строях за рів одступали,
 Ектора з оружам коні перенесли;
 Він кинув Троянів за ровом глибоким.
 370 Много бистрі коні дишлів поломили
 І царських теліжок в рову покидали.
 А Патрокло гнав ся кличучи Данаїв,
 Гублячи Троянів; вони всі дороги
 З криками займали і збивали порох
 375 До самої хмари. Простягались коні
 Біжучи до міста од суден, намітів.
 Патрокло-ж де більше збивало ся вій-
 [сько,
 Туди й наганяв ся і храбрі під осі
 З теліжок летіли, теліжки валились;
 380 Бо вже его коні й за рів перегнались
 (Тії, що Пиленку боги дарували).
 Він забажав тяжко Ектора побити,
 Та бистрії коні винесли од его.
 Як чорная стогне земля під дощами
 385 В осіннюю пору, коли Дій із неба
 Лие воду сильну, злючись на Темягів,

Що силою в раді чинять суд неправий
 І правду вигонять богів не боячись;
 У всіх у них ріки з берегів виходять,
 390 Од скал одривають каміня велике,
 З ревом протікають у море червоне
 І людську працю нищать по дорозі, —
 Так троянські коні з ревом утікали.

Тим часом Патрокло одрізав передних,
 395 І зараз до суден знову обернув їх.
 Він їм не позволив до міста втікати;
 Він їх меж рікою, суднами й стіною
 Почав побивати і mnogим оддячив.

Першого Проноя він ратищем двигнув
 400 У голії груди і той повалив ся.
 Другого Хтестора, Інон'ового сина,
 Як він наклонив ся йдучи на теліжку
 І щось почав думати і випустив віжки, —
 Так він підступивши ратищем і вдарив
 405 У правую челюсть, прогнав через зуби
 І так через козла і волік до себе.

Як рибак на скелі, що видалась в море,
 Тягне святу рибу ниткою та мідю, —
 Так тягнув він того списом з теліжки,
 410 І той ротом хропнув і дух з его вий-
 шов.

Потім Еріала камінем на зустріч
 У голову вдарив і голова трісла
 В шоломі тяжкому і він повалив ся
 І смерть душегубна по ему розлилась.
 415 Потім Амхвотера, Ерима, Епанта,

Еха, Глиполема Дамасторієнка,
Іхвія, Евиппа, Піра й Полимила
Положив раз по раз на землю родючу.

Сарпидон поглянув на свою дружину
420 Побиту Патроклом, сином Менитія,
Гукнув на Ликіян і став їх соромить:
»Стид вам утікати! Храбрить ся, Ли-
[кійці!

Пійду, попитаю, хто се такий сильний,
Що так много лиха наробив Троянам
425 І многим хоробрим укоротив віку.«

І живо з оружам скочив із теліжки;
Патрокло побачив тай собі з теліжки.
Як два кривоносих шуляки когтистих
На горі крутії з криком стають битись,
430 То так вони з криком кинулись до бою.
Аж глянув Кроненко і побочїв серцем,
І мовив до Ири і сестри і жінки:

»Лихо-ж мое тяжке! Се вже Сарпи-
[дону

Доля присудила вмерти од Патрокла!
435 Думаю й не знаю, що мені чинити:
Чи мені живого его з бійки взяти
І знову в Ликії родючі поставить,
Чи его згубити рукою Патрокла.«

Аж ему сказала Ира волоока:
440 »Та що-ж бо ти кажеш, сумний Кроні-
[енку?

Чи вже-ж таки того, що мав таки вмерти,
Ти хочеш од смерти на світ визволяти?

Роби — но не всі ми на тебе приста-
[нем;

- А дужше послухай, що я тобі скажу:
445 Як ти Сарпидона одишлеш до дому,
Так знай, що і другий із богів захоче
Одіслати з бійки любимого сина.
Бо синів безсмертних немало воює
Прямове місто. Гнів великий буде.
450 А скільки не любить, як не болить сер-
це,

- Суди йому вмерти на тяжкій бійці
Од руки Патрокла, сина Менитія.
Коли-ж з него вийде его дух та пара,
Нехай Смерть із Соном несуть его тіло
455 Туда, де ливійський народ проживає.
Там ему родина над тілом поставить
І стовп і могилу, — бо то вдяка мер-
[твим.»

- І послухав батько і людський і божий,
І послав із неба кровавую росу
460 На честь свого сина, що его Патрокло
Мав убити в Трої, далеко од роду.
Тільки що до купи обидва зійшли ся,
Патрокло од разу убив Хтарсимила,
Що лучшим слугою був у Сарпидона:
465 У черево влучив і життя позбавив.
А Сарпидон в его ратищем прицілив,
А вдарив Пидаса в правую лопатку:
І захопив сильний збуваючись духу
І хропнув ся тяжко і духу позбув ся.

470 І кинулись ті два, ярмо затріщало,
І спустились віжки, як він повалив ся.
Но Автомед сильний найшов тому раду,
Живо меч великий вихватив од боку
І живо одрізав коня пристяжного,

475 І ті рівно стали під рівні віжки,
А ті два знову взяли ся до бійки.

Сарпидон ізнову ратищем не вцілив,
Воно пролетіло понад плече ліве,
Єго не зайняло. А кинув Патрокло,

480 Так спіса не дарма із рук полетіла:
Вона ему встрягла в одягнене серце
І він повалив ся як дуб, як тополя,
Як сосна висока, що на горах теслі
Єї підрубають, щоб строїти судно, —

485 Так він перед кіньми лежав розтягнув-
[шись

І скрипів зубами драпаючи землю.

І як лев з невидна на вола наскочить,
Вола вогньового, найлучшого в стаді,
І він реве тяжко в левині пащеці, —

490 Так ликійський гетьман звалений Па-
[троклом

Ревав тоді з серцем до своєї дружини:

„Главку мій єдиний, славний отамане!
Тепер тобі треба храбрість показати
І бійки бажати, коли ти хоробрий.

495 Підійми ликійських усіх отаманів,
Щоб за Сарпидона усі пішли битись,
Та і сам за мене ратищем побий ся,

- Бо я тобі буду соромом і встидом
 По вічній віки, як із мене зброю
 500 Ахеї здіймуть при кораблях чорних.
 Бери ся-ж ти добре і поруш все вій-
 [сько!«
 І смерть его очи і ніс обгорнула.
 Той ему пятою наступив на груди
 І ратище вийняв разом із плівою,
 505 І в остріем разом душу з его вийняв.
 А там Мирмидони коней перейняли,
 Що стали тікати, як він їх покинув.
 І жаль стало Главку вчувши его го-
 [лос,
 І рвало ся серце, що й сам занедужав.
 510 І він ухопив ся за плече пробите.
 Тевкер его влучив острою стрілою
 На стіні високі, буючись за дружину;
 Так він Аполлону і почав молитись:
 »Учуй мене, царю, в Трої чи в Ли-
 [кії,
 515 Бо всюди ти чуєш жалі чоловічі!
 Так і мої жалі вислухай сьогодні.
 Рана моя сильна, рука моя всюди
 Білю розболілась, кров не перестала
 З рани витікати, плече обімліло.
 520 Не можу ні битись, ні ратища взяти,
 А згинув син Діїв Сарпидон могучий,—
 Не запоміг батько рідній дитині.
 Запоможи-ж, царю, спіди мою рану,
 Здійми мої болі, подай мені силу,

- 525 Поможи Ликіян до бійки підняти
 І мені самому за вбитого битись. «
 І вчув ту молитву Аполлон мисливий,
 Одняв біль од него, в глибокій рані
 Чорну кров затримав і дав душі силу.
- 530 Пізнав Главко серцем і зрадів душею,
 Що сам бог великий вчув его молитву.
 І спершу ликійських підняв отаманів,
 Щоб за Сарпидона усі йшли битись,
 Потім і троянських; пійшов до Панх-
 [тенна,
- 535 До Полидаманта і до Агінора,
 Потім до Енея й Ектора добрав ся,
 Став коло них близько і бистро про-
 [мовив:
- »Екторе! Ти кинув своїх побратимів,
 Що вони за тебе далеко од роду
 Душі покладають, а тобі й байдуже.
- 540 Вбито Сарпидона, ликського гетьмана,
 Що правдою радив і стеріг Ликію.
 Его од Патрокла ратищем убито.
 Устаньте-ж ви, милі, серцем осердїть ся,
- 545 Щоб з его не зняли зброї Мирмидони,
 Бо вони озлились за своїх Данаїв,
 Що ми їх край суден бистрих погубили. «
 І туга тяжкая на Троян напала,
 Бо хоч він чужий був, а все-ж помагав їм
- 550 Місто боронити, бо таки багато
 Війська в его було і сам був хоробрий.
 І всі пішли разом, Ектор попереду.

Він тяжко озлив ся за смерть Сарпи-
[дона.

Тим часом Патрокло підіймав Ахеїв,
555 І спершу промовив до храбрих Аянтів :

»От тепер, Аянти, ворогам завдайте,
Як перш завдавали, або іще лучше!

Вбив я Сарпидона, що первий на стіни
Ахейській вийшов. Як би его взяти
560 Та зброю ізняти, та ще із дружини
Кого положити холодною мідю!«

Но вони й самі до того палали.

І тільки Трояни, Ликії й Ахеї

Та ще Мирмидони вистроїли строї,
565 Враз і бійка сильна встала коло трупа.

Тяжко загреміло різнее оружа

І Дій казав ночі тую бійку вкрити,

Щоб бійка за сина пропащею була.

З початку Трояни побили Ахеїв,

570 І згинув не простий в війську мирми-
[донським,

А син Агаклія, Епигій хоробрый,

Що радив з початку в городі Вудії,

А потому вбивши якогось там пана

Утік до Пилія і славної Хетти.

575 Вони і послали его із Ахиллом

В Іліон широкий з Троянами битись.

Его коло трупа у голову Ектор

Камінем і вдарив і голова трісла

В шеломі тяжкому; він упав на трупа

580 І смерть душегубна на его пролилась.

Пожалів Патрокло, що товариш згинув,
 Скочив із передних як той яструб хи-
 [жий,

- Що пустить ся бити шпаків або галок.
 Так і ти, Патрокло, вдарив на Ликіян,
 585 Та на Троян вдарив озлившись за друга.
 І вдарив Ственела, сина Іхтеменя,
 Камінем по шиї і перервав жили.
 Ектор і Трояни добре подали ся,
 Як ратище довге може пролетіти,
 590 Коли его кине чоловік на виграх,
 Або в бійці кине на ворогів лютих, —
 Так Трояни збиті назад подали ся.
 Но Главко, хоробрий отаман ликійський,
 Разом обернув ся і вбив Вахтиклія,
 595 Халкон'вого сина, що живши в Елладі
 Великим багатством дивив Мирмидонів.
 Главко его в груди ратищем ударив,
 Разом обернувшись, як той мав догнати,
 І він повалив ся. По нім затужили
 600 Хоробрі Ахеї, Трояни зраділи,
 І купою збились кругом его тіла.
 Но й Ахеї сильні сильне наступали.
 І Миріон первий убив Лаогона,
 Сина Онитора, що був попом вірним
 605 В ідійського Дія і мав ся за бога.
 Він его ударив в челюсть по під вухо,
 І дух з его вийшов і тьма его вкрила.
 Евей у Миріона ратищем прицілив,
 Думає его вбити закритого щитом:

- 610 Но він тее вглянув і міді вхилив ся
Назад перегнувшись, і ратище довге
В землю закопалось і довго тремтіло,
Поки в нім не згасла Ярієва сила.
(Анхизова клюга в землі трепетала.
- 615 Вона з рук могучих дарма пролетіла).
І Еней озлив ся і в злості промовив:
Танцюй, Миривоне, а мідь моя живо
Тебе-б проколола, як би я поцілив.«
Аж до его мовив Миріон хоробрий:
- 620 »Трудно тобі буде, хоробрий Енею,
Всіх людей побити, хто на тебе виїде.
А відомо тее, що і ти смертельний,
І щоб я й тебе лиш ратищем поцілив,
Так дарма, що сильний і крепкий на
[руки,
- 625 Дав би й мені славу, а Невиду душу.«
Аж до его мовив славний Менитенко:
»Мирйоне хоробрий, що-ж ти розмо-
[вляєш?
Скільки не ганьби їх, а певно Трояни
Трупа не покинуть, поки хто не згине.
- 630 Мова добра в радї, а на війні руки;
Треба лучше битись, а не розмовляти.«
І сам по переду, а той за ним слї-
[дом.
Як стукот великий по горах високих
Чуєть ся далеко, коли ліс рубають,
- 635 То так по долині розходив ся греміт
Од крепкої міді та щитів волових,

- Що по них мечами й ратищами били.
 Трудно Сарпидона і пізнати було,
 Так він був стрілами, порохом та кровю
 640 З голови покритий по саміі п'яти.
 А ті коло его як мухи в оборі,
 Що гудуть навколо гладущиків повних
 В весіннюю пору, як молоко д'ють, —
 Так ті коло его. І сам Дій із неба
 645 Очей своїх ясних з бійки не одводив,
 І довго дивив ся і думкою думав,
 Що ему робити з смертею Патрокла?
 Чи так ему дати, щоб на сему-ж бою
 Коло Сарпидона его убив Ектор
 650 Точеною мідю і взяв его зброю,
 Чи ще ему дати трохи погуляти.
 І та ему дума лучшою здала ся,
 Щоби храбрій чура Шиленка Ахилла
 Ектора й Троянів одігнав іще раз
 655 До самого міста і погубив многих.
 І Ектору разом послав страх на серце:
 Він став на теліжку і сам став тікати
 І звати Троянів, бо знав Дія волю.
 Не встояли й Лики і ті утікали,
 660 Бачучи, що царь їх у серце пробитий
 І трупами вкритий, бо вбито не мало,
 Як підняв Кроненко бійку коло его.
 І ті зняли зброю з плечей Сарпидона
 Мідяну, хорошу, і її дружині
 665 Казав Менитенко на судна однести.
 А Дій Хмарозборець мовив Аполлону:

- »Іди, Аполлоне, утри кров червону
 З рани Сарпидона, занеси далеко,
 І там омий тіло, намасти духами,
 670 Надягни на его одержу пахучу
 І пошли послами, з роду близнюками,
 Смертею і Соном, щоб его занесли
 Туди, де ликійський народ проживає.
 Там ему родина над тілом поставить
 675 І стовп і могилу, бо то вдяка мертвим.«
 І послухав батька Аполлон мисливий,
 Пійшов з гори Іди на поле кроваве,
 Утер кров червону з рани Сарпидона
 І поніс далеко і там обмив тіло,
 680 І намастив миром, одягнув пахуче,
 І послав послами, з роду близнюками,
 Смертею і Соном, щоб вони занесли
 Туда, де ликійський народ проживає.
 Патрокло, звелівши коней поганяти,
 685 Гнав на свое лихо Троян та Ликіян.
 Щоб дурень послухав ради Пилієнка,
 Може-б і утік він од чорної смерти.
 Та Дієва воля сильніша за людську,
 (Він сильного спудить-і силу одійме,
 690 Дарма, що на бійку і сам підіймає).
 Так і в его грудях він підійняв силу.
 Кого-ж ти вбив спершу, кого й на
 [останку,
 Поки тебе боги на смерть не позвали?
 А спершу Адриста, Автона, Ехебла,
 695 Перма, Епистора, та ще Меланиппа;

Під кінець Еласа, Мула і Циларта;
 Се вбиті, а другі пустили ся в ростіч.

Од так би Ахеї Трою і забрали
 З під руки Патрокла, бо він сильне

[бив ся;

700 Щоб тільки на банту не став Аполлон

[сам

Та тим не зломислив, Троян не посилив.
 Бо тричи Патрокло на стіну вилавив,
 І Аполлон тричи спихав его з неї
 Божою рукою у щит его бючи.

705 Коли-ж у четверте він на стіну скочив,

До его озвавшись Аполлон промовив:

»Одійди, Патрокле! Не тобі судилось
 Троянське місто ратищем узяти.

Судилось Ахиллу, кращому за тебе.«

710 Мовив — і Патрокло одійшов од міста,
 Боячи ся гніву бога Аполлона.

Ектор стояв кіньми у скейській брамі
 І думав, чи битись до війська вернув-

[пись,

Чи військо збирати в місті за стінами?

715 Коли-ж він так думав, прийшов Аполлон

[сам

І став коло его в постаті Асія,

Що був рідним дядьком Ектора самого

І брата Екави, а сином Диманта,

І жив у Хригії край річки Сангару.

720 Аполлон, син Дія, до его і мовив:

» Чого кинув бійку? Не слід так ро-
[бити.

Коли-б я був тільки сильніший за тебе,
Тоді-б ти од страху кинув ся втікати.
Тепер на Патрокла жени свої коні,

725 Може бог поможе і его побити.»

Мовив бог і здимів помиже народом,
А могучий Ектор казав Евріону
Коней поганяти. А Поллон тим часом
Розсіював смуту по війську аргейським

730 І будив до слави Ектора й Троянів.

І Ектор погнав ся і не бив Данаїв,
Він розігнав коні прямо на Патрокла.
Но Патрокло живо скочив із теліжки,
Ратище у праву, а в лівую руку

735. Схопив камінь острій на силу обнявши,

І кинув не дарма: камінь розлетів ся
І вдарив візницю, славного Кеврона,
З ліва Пріяменка: він як держав віжки,
Так его по лобі камінем і вдарив

740 І здер ему брови, і перебив кості,

І очи під ноги на землю упали
І він мов нирець той полетів з теліжки,
І враз через кості душа з его вийшла.
І з него сміючись Патрокло промовив:

745 »Що-ж за хлопець жвавий, та як же
[й ниряє!

Бути-б ему тільки на рибному морі,
Так він би скойками міг би годувати,
Ниряючи з судна і в самую бурю.

- На полі і з коней і то ще ниряє,
 750 Так у Троян, знати, є нирці хороші.«
 І на Кевріона як лев напустив ся,
 Що єго в оборі вдарять по під груди
 І буйная сила єго погубляє, —
 Так на Кевріона Патрокло пустив ся.
 755 Но і Ектор сильний скочив із теліжки
 І над Кевріоном, як тії два леви,
 Що на горах бють ся за вбитую сарну,
 Обидва голодні, вони сильно бють ся, —
 Так над Кевріоном тих два отамани,
 760 Патрокл Менитенко і Ектор могучий,
 Один на другого мідею грозились.
 І Ектор ісцідив за голову трупа,
 Патрокло за ноги і край них страшную
 Трояни й Данаї бійку розпочали.
 765 Як Евір із Нотом на горні вершині
 Разом ізбіжать ся і стануть трощити
 Ясені і буки, дерен твердошкурый;
 Одна в другу бють ся жилавії віти
 З шумом превеликим і ломлять ся з тріс-
 [ком, —
 770 Так били ся разом Трояни й Ахеї
 І ніхто не думав з поля утікати.
 Много впало ратищ кругом Кевріона,
 Много стріл злетіло пущаних із лука,
 І щитів не мало крєпкєє каміня
 775 Над ним потрощило, а він славний
 [слави

Лежав миже ними і забув за коней.

І поки не стало Сонце на полудень,
Поти рівно бились і народ валив ся.

Но як стало Сонце к вечеру склонять
[ся,

780 Так стали Ахеї Троян замагати,
І з під стріл троянських взяли Кевріона,
І пишную зброю з плечей его зняли.

І ринув Патрокло на гибель Троянів,
І тричи вривав ся з криком превеликим,
785 І тричи по девять вбивав отаманів;
Коли-ж ти в четверте ринув ся, Патро-
[кле,

Тогди і твоя вже настала кончина,
Бо на тебе вийшов Аполлон'могучий.
Патрокло не бачив стосильного бога:

790 Він ішов до его туманом закритий,
І став ему з заду і вдарив у спину
Крепкою рукою, — в очах потемніло.
І з голови шелом збив Аполлон сильний,
І мідяний шелом з дзвоном покотив ся

795 Під кінські копита — і там обвалював ся
Порохом і кровю. Перше не судилось
Шеломові сему в поросі валятись,
Бо він чоло красив храброго Ахилла,
А тепер судив Дій Ектору носити,

800 Бо близька вже була і его погибель.
В руках его трісло ратище велике
Крепкеє, тяжкеє, заковане мідю

І щит превисокий з плечей повалив ся,
 І розпустив брою Аполлон на ему,
 805 І серце зімліло і жили знімили.

Став він як заритий. І ратищем острим
 Вдарив его з заду Дарданин хоробрий,
 Евихор Панхтенко, що був і візниця
 І ратищник сильний і жвавий на ноги.

810 Він двадцять до разу побив отаманів,
 Ще лиш як учив ся бити ся з теліжки.
 Но і сей, Патрокле, не збив тебе разом.
 Він знову од тебе одскочив до війська,
 Вирвавши із рани ратище кленове.

815 Не смів на Патрокля і голого стати.
 І Патрокло богом і ратищем збитий
 Почав одступати, тікаючи смерти.

Ектор, як завважив храброго Патро-
 [кла,

Що він одступає, проколяний мідю,
 820 Пробіг через військо і ратищем вдарив
 В самі здуховини і прогнав на виліт.
 Хропнув ся Патрокло. Ахеї здрігнули.

Як лев злютувавшись кабана вбиває,
 Як стане з ним битись на горі крутії
 825 За воду мілкую, обидва жажденні,

І лев заморивши кабана вбиває:
 Так і в Менитенка, що погубив многих,
 Ектор Пріяменко душу одіймає.

І живо хвалячись почав говорити:
 830 >Мабуть місто взяти думає ти, Па-
 [трокле,

- І жінок троянських у полон побрати
 І на суднах взяти в свою рідню землю.
 Но за ними, дурню, і Ектора коні
 Но полю лґтають, і я сам за ними
- 835 З Троянами бю ся, щоб їх заступити.
 І тебе, Патрокле, їстимуть ворони.
 Не прийшов Ахилло тебе рятувати,
 А як слав на бійку, то знать тобі мовив:
 Не приходь, Патрокле, до суден глібо-
 [ких,
- 840 Аж поки на грудях Ектора самого
 Не пробеш сорочки залитої кровю.
 Так він тобі мовив, — а ти і повірив.«
 Аж Патрокло сильний вмираючи мо-
 [вив:
 »Екторе! Хвали ся! Аполлон з Кро-
 [ненком
- 845 Тобі славу дали, а мене побили.
 Вони з плеча мого збрую іздійняли,
 А таких як сам ти щоби двадцять стало,
 Всі-б вони пропали од ратища мого.
 Била мене й доля і Летин син сильний,
- 850 І Евхвор хоробрий, а ти уже третій.
 Но і ти послухай, що я тобі скажу:
 Не довго і сам ти поживеш на світі.
 Смерть твоя з Марою стоїть за плечима,
 І живо заморить рукою Ахилла.«
- 855 І кінець смертельний урвав его мову.
 Душа з его вийшла і пійшла к Невиду,
 Жаліючи сили й віку молодого.

Аж Ектор до его і вмерлого мовив :

»Та що ти, Патрокле, так мені віщу-
[еш?

860 Кому тее знати, чи я, чи Ахилло
Од ратища мого позбудуть ся духу?«

І мовив і трупа наступив пятою,
І ратище вирвав, аж повернув трупа.
І зараз пустив ся за Автомедонтом,

865 Выборним слугою сильного Ахилла.
Но его унесли ті бистрії конї,
Що боги Пилію на дар дарували.

ТКАНЬ.

Евхворвій здирає Патроклову зброю, но его Менелай убиває (1—60). Ектор з намови Аполлона кидає доганяти Автомедонта, обдирає Патроклову зброю і самеє тіло хоче захопити, но Менелай вличе старшого Аянта (61—139). Ектор од Аянта одступає, но осоромляний Главком, він бере на себе Ахиллову зброю, кидаєть ся знову тіло одбивати і горячить військo. Но в ту саму пору найлучших Ахеїв Менелай скликає (140—261). І на однім місті Менелай і Ектор з своїми дружинами бійку підіймають: одні не пускають тіла, другі виривають (262—425). Аж Дій дає силу і коням Ахилла, хоч вони й тужили по смерти Патрокла: Автомедонт із Алкимедонтом на них виїжджають (426—483) Ектор, Еней і другі Трояни хочуть їх одбити, но їх удержують Ахеї — і знову стає бійка за тіло Патрокла і в нї Менелаю помагає Паллада, а Ектору Аполлон і Дій (484—596). На остаток Ахеї подають ся; сам Аянт Теламонів вибиваєть ся із сили і по его наказу Менелай посилає Антилоха сказати Ахиллу, що Патрокла вбито і бійку програно (597—701) Антилох одходить, Менелай з Миривоном несуть Патроклове тіло, а Аянти слідом врагів одбивають (702—761).

Збірка сімнадцята.

Храбрість Менелая.

- Пізнав Атрієнко, Менелай хоробрий,
 Що в бійці Патрокла Троянами вбито;
 Кинув ся з передних у мідній збруї,
 І як та телиця край свого теляти,
 5 Що вперве родила і муки зазнала,
 Так коло Патрокла і він став ходити
 І ратище зважив і щита наставив,
 Готовий убити, хтоб не підступив ся.
 Но храбрый Манхтенко не міг позабути
 10 Вбитого Патрокла — і він підступив ся
 І до Менелая почав говорити:
 »Славний Менелая, царю Атрієнку!
 Покинь сего трупа, іди од добичі.
 Ніхто перш од мене із славних Троянів
 15 Ратищем Патрокла на бійці не вдарив.
 Так мені одному дай і славу взяти,
 А то і тебе вбю і духу позбавлю.«
 Менелай озлившись до єго і мовив:
 »Батечку-ж мій, Дію! Не горазд хвалить
 [ся,
 20 Бо так не гордять ся ні парди, ні леви,
 Ні дикі свині, що у них у грудях
 Більшая далеко сила пробуває,
 Як тіі гордять ся Манхтенкові діти.
 Но Іперинора гордість не закрила,

25 Він мене безславив і гірко сміяв ся,
 Казав, що з Данаїв я воїн найгірший;
 Но не сам собою пійшов він од мене
 Порадувать жінку та свою родину.

От так я і в тобі скрушу твою силу,
 30 Коли ти підступиш. Но я тобі кажу,
 Одійди без лиха, не стій против мене,
 Бо що з того буде, і дурневі видно.»

Но той не повірив і до его мовив:

»Тепер я одячу тобі, Менелаю,

35 І за свого брата, щоб ти не хвалив ся,
 Що в теремі жінку учинив вдовою,
 Що завдав родині і туги, і жалю.

І од них я тугу тяжкою одію,
 Коли з тебе здію голову і зброю

40 І оддам Панхтою та матері Хвронті.

Зараз буде видно і діло покаже,

Що у кого візьме, чи сила, чи побіг.»

І ратищем кинув по круглому щиту,

Та не пробив міді, остріе погнулось

45 У крепкому щиті. Но ратищем двинув

Менелай хоробрий Дію помолившись,

І в самеє воле на здогін ударив,

Та ще і упер ся тяжкою рукою;

І клюга на виліт пройшла через шию.

50 Він кропнув об землю і гримнула зброя,

І кровю облилось пишнее волося,

Навкруги обвите золотом та сріблом.

Як тая маслина, що її господарь

В затінку посадить, росте над водою

- 55 Пишна та хороша, колишеть ся тихо
 Од тихого вітру і цвіте весело,
 А зірветь ся буря — і з корінем разом
 Викорчить маслину, по землі простелить,
 Так того Панхтенка, славного Евхорва,
 60 Побив і зняв зброю Менелай хоробрий.
 Як лев горохижий, в свої силі певний,
 Що вхопить у стаді кращую телицю,
 Перегризе шию крeпкими зубами,
 І кров і утробу разом пожирає, —
 65 Кругом его всюди люди і собаки
 Крики підіймають, а ніхто не хоче
 Вийти против его, бо важному страшно:
 Так нікому в серці духу не достало
 Против Менелая хороброго стати.
 70 Він живо забрав би і зброю Панхтенка,
 Щоб не став за его Аполлон могучий.
 Він на Менелая Ектора підмовив.
 Ставши коло его у постаті Менти,
 Отамана Кинів, Аполлон промовив:
 75 »Екторе! Тепер ти бігаєш за кіньми
 Славного Яченка, но з людей ніхто їх
 Не може пійняти і справитись з ними
 Окрме Ахилла, безсмертної сина.
 А тою порою Менелай хоробрий
 80 Над тілом Патрокла погубив Евхорва
 Славного Панхтенка і сили позбавив.«
 Промовив — і знову здимів серед вій-
 ська.
 А Ектору в серце тяжка туга спала,

- Він глянув і бачить, що той уже зброю
 85 Почав обдерати, а той лежав мертвий,
 І кров з его рани чорна витікала:
 І вийшов з передних у мідній збруї,
 І гукав він тяжко і палав як Іхвест.
 І ті его гуки зачув Атрієнко
 90 І сам зажурих ся і став розважати.
 »Покину я зброю і сего Патрокла,
 Що зза мої чести поліг головою,
 Так Данаї всудять, як тільки побачать,
 А коли один я на Ектора стану.
 95 Так мене обійдуть навколо Трояни,
 Бо Ектор веде їх усіх за собою.
 Та що мої думці вагати ся дарма?
 Хто зважив ся-б тільки вийти против
 [того,
 Кому бог на поміч, тому певна кара.
 100 Данаї не всудять, як тільки побачать,
 Що я через бога Ектору дав поле.
 А коли найду де храброго Аянта,
 То ми з ним побем ся із самим нечи-
 [стим,
 Щоб тільки нам трупа вирвати Ахиллу;
 105 Усе-б таки було на пів біди лиха.«
 Пови-ж він вагав ся думкою та сер-
 [цем,
 А ті підступали і Ектор перед вів.
 І він кинув трупа і став одступати,
 Назад поглядати, як лев бородатий,
 110 Що люди й собаки криком і оружам

Гонять із обори — сила его спаде,
 І він по неволі тікає з обори;
 Так і Менелай той тікав од Патрокла.
 І прийшов до своїх і став обернувшись,

115 Заглянув Аянта Теламонієнка.

Він бійкою правив по лівому боці,
 Підіймав дружину, замовляв до бою,
 Бо Аполлон сильний завдав її страху.
 Менелай до его і живо промовив:

120 »Аянте! Ходи лиш битись за Патро-
 [кла;

Коли-б хоч нагого взяти до Ахилла,
 Бо зброю давно взяв Ектор шеломен-
 [ний.«

І розбудив душу в храброму Аянті.
 Вийшов він з передних разом з Мене-
 [лаєм,

125 А Ектор тягнув вже нагого Патрокла,
 Щоб острою мідю голову зрубати,
 А тулуб оддати собакам троянським.
 Аянт підійшов лиш — щит его як ба-
 [шта —

І Ектор пустив ся до своїх тікати,
 130 І сів на теліжку, а зброю Троянам
 Дав до міста нести на славу велику.
 Тоді Аянт щитом покрит Менитенка
 І став ніби лев той коло левеняток,
 Коли він веде їх і в темному лісі

135 На стрільців надійде. Він дивить ся
 [страшно

І брови напустить на самії очи:

Так коло Патрокла Аянт побивав ся,
А Менелай тільки стояв та журился,
Великую тугу маючи на серці.

140 Аж Главк Іпполохів, отаман ликій-
[ський

На Ектора глянув і мовив сердито:

»Гекторе! Далеко тобі до хоробрих.
Дарма й слава тая для страхополоха.
Думай тепер місто один рятувати

145 Тільки з тим народом, що живе в Ільоні.
А Лики не пійдуть за ваше місто
З Данаями битись, бо нема тим дяки,
Що день і ніч бють ся з вашими вра-
[гами.

Як ти і простого в бійці порятуєш,

150 Коли Сарпидона товариша свого
Ти оддав Аргеям на полон добичу?
Не мало зробив він для міста і тебе,
А ти побояв ся і псів одігнати.

Тепер хто із Ликів в мені віру має,
155 Так ходім до дому. Троя погибає.
Бо коли-б Трояни стільки сили мали,
Скільки тії мають, що за свою землю
З клятими врагами бійку розпочали,
То був би Патрокло живо в Ільоні,

160 А як би в велике Прямове місто
Він прибув убитий та з бою добутий,
То дали-б Аргеї зброю Сарпидона
І его самого в Ільон однести.

Бо ти убив друга в лучшего з Аргеїв,
 165 Що в его на суднах і дружина храбра.
 Но ти на Аянта не зважив ся стати.
 Ти на его глянув перед тяжким боем
 І не смів побитись, бо він хоробріщий.»

Аж промовив грізно Ектор шеломен-
 [ний:

170 »Так і ти вже, Главку, мене попрекаєш!
 А я усе думав, що ти розумніщий
 Із цілого війська, що з Ликії вийшло.
 Та видно не тее, коли ти говориш,
 Що перед Аянтом я ніби не встояв.

175 Не страх мені бійка ні тупоти кінські,
 А все-ж Діїв розум завсїгди мудріщий;
 Він сильного спудить і славу одійме.
 Та вже так ходім лиш і стань, подиви
 [ся,

180 Чи весь день, як кажеш, буду полохли-
 [вим,

Чи кого з Данаїв завзятого в силі
 Я положу трупом на трупі Патрокла.»

І голосом сильним гукнув на Троянів:
 »Трояни, Ликійці і славні Дардани!

185 Будьте-ж молодцями та сили добудьте!
 А я одягну ся в Ахиллову зброю,
 Що її добув я, Патрокла побивши.»

І гукнув на військо Ектор шеломен-
 [ний

І вийшов із бійки, він став доганяти
 190 І живо догнав він вірною дружину,

Що несла до міста Пиленкову зброю;
 Став по одаль бійки і передягнув ся.
 Своєю дав Троянам нести до Ільону,
 А сам одягнув ся у зброю Ахилла,

- 195 Що боги небесні батькові судили,
 А старий на бійку дав рідному сину,
 Но син не посивів у батькові збруї.

А Дій хмарозборець на его дивив ся,
 Як він одягав ся в Пиленкову зброю,

- 200 Кивав головою і думкою думав:

»Не чуєш ти, бідний, що смерть за
 [плечима.

Ти вдягаєш зброю того чоловіка,

Що цілеє військо од его трепече.

Ти убив у его найлучшого друга

- 205 І з плечей без права обдер его зброю.

Тобі й сам подав я великую силу,

Но вже Андромаха тебе не діждеть ся,

Не прийме од тебе збруї Пилієнка.»

І повів Кроненко чорними бровами.

- 210 А Ектору збруя до тіла пристала

І Ярій дихнув їм і враз він набрав ся

І сили і духу, і з криком пійшов він

К своїм побратимам, усім показав ся

У ясній збруї славного Пилєнка,

- 215 І підняв ідучи храбрих отаманів

Мєствила, Медонта, Главка, Хтерсилоха,

Потім Дисинора і Астероцея.

Іпхотєя, Хворка, Хрома і Еннома.

Усіх підійняв він бистрими словами:

220 »Послухайте, сильні п'ялки побратим-
[ські!

Не лічби бажав я, не в лічбі мав нужду,
Коли вас просив я із городів ваших,
А щоб жінок наших та дітей маленьких
Ви порятували од ворожих Ахеїв.

225 Для того я й люд свій податями нищу,
Щоб вам, побратимам, добре догодити.
Так ви і ставайте, чи прийдесть ся зги-
[нуть,

Чи бути здоровим, — така доля бійки.
А хто нам, Троянам, Патрокла добуде

230 І зіб'є Аянта, тому із добичі
Одна половина, а мені друга.
І честь ему буде рівная зо мною.»

Мовив — і всі разом пішли на Да-
[наїв

235 Ратища піднявши; вони труп одбити
Хтіли од Аянта Теламонієнка,
Но самим прийшло ся полягти на трупі.
Аянт тільки глянув — гукнув к Мене-
[лаю:

»Брате Менелаю! Дієва дитино!
Либонь нам живими з бійки не верну-
[тись!

240 Не так і журу ся за тіло Патрокла,
Що піде к собакам та птахам троян-
[ським,

Скільки я журу ся за себе й за тебе,
Бо хмарою Ектор ціле поле криє
І нам наступає погибель лихая.

- 245 Поклич кого, брате, може хто почує.
 І послухав ради Менелай хоробрий,
 І голосом сильним гукнув на Данаїв:
 »Милі отамани і князі аргейські,
 Що враз з Менелаєм і Агамемноном
 250 І людськеє пете і радите людом
 І маєте почесть і славу од Дія!
 Із вас мені трудно кожного пізнати,
 Таке серед бійки полумня палає;
 Так самі вже йдїть ви і повні гнїву
 255 Не дайте Патрокла собакам троянським.«
 Зачув его мову Аянт Оїленко
 І первий до его пробїг через поле.
 За ним Ідомей й Ідомей чура,
 Мирійон хоробрий рівний до Евпала.
 260 А що вже казати про других гетьманів,
 Що прийшли до бійки Ахеїв підняти?
 Кинулись Трояни, Ектор по переду.
 І як то на гирлах Дієвої річки
 Реве хвиля буйна і береги стогнуть,
 265 Коли на них море хвилю викидає:
 З таким криком буйним кинулись Тро-
 [яни.
- Ахеї-ж стояли кругом Менитенка
 Вкритїї щитами, і тьмою густою
 Обволів Кроненко їх шеломи ясні.
 270 Не був Менитенко Дієві противний,
 Скільки не служив він тому Бяченку,
 Так Дій і не волив, щоб его собаки
 Троянськії з'їли, і підняв дружину.

Трояни Ахеїв первії побили.

- 275 Вони одступили, покинувши трупа,
 Но із них Трояни жадного не вбили,
 Тільки трупа взяли. Но й тії недовго
 Назад подавались. Їх живо посилив
 Аянт Теламонів, що видом і ділом
- 280 Був лучший з Данаїв послі Пилієнка.
 Він на перед ринув мов кабан той ди-
 [кий,
 Що ринувши з ліса в горах розсіває
 І собак зубастих і молодих хлопців.
 Так син Теламонів, Аянт хоробренний,
- 285 Кинувшись розсипав троянськії строї,
 Що коло Патрокла готові були
 Єго в місто нести та слави добути.
 І вже Іппохтой, син пелазського Лихта,
 Патрокла за ноги волік через поле
- 290 Саме вище пятів ремінем звязавши,
 Ектору й Троянам радий прислужитись.
 Та лихо спіткало, — нікто не порадив,
 Бо син Теламонів виринувши з купи
 З руки єго вдарив у мідяний шелом,
- 295 І шелом розсїв ся удараний тяжко
 Крепкою рукою і ратищем мідним,
 І мозок кривавий по ратищу бризнув;
 Щезла єго сила, і з рук опустив він
 Патроклові ноги на землю сирую,
- 300 І лицем на трупа трупом повалив ся
 В далі од Ларисси. Не вспів і за до-
 [гляд

- Батькам одплатити, недовго прожив він,
 Ратище Аянта віку вкоротило.
 Ектор у Аянта ратищем прицілив,
 305 Но Аянт заглянув, од міді одскочив,
 І Ектор ударив Схедя Іхвітенка,
 Лучшого із Хвоків, що в славні Панопі
 Мав і дім багатий і много підданих;
 Вдарив під ключину і ратище мідне
 310 Плече его й шию на виліт пробило.
 Він об землю хропнув і гримнула зброя.
 А Аянт тим часом Хворка Хвенопенка,
 Що йшов к Іппохтою, у живіт ударив
 І розірвав броню, висадив утробу:
 315 Впав він і за землю рукою вхопив ся.
 І подав ся Ектор, подались передні,
 А Ахеї з криком підхопили трупи
 Хворка й Іппохтоя і здирали зброю.
 От так би Трояни од славних Ахеїв
 320 В Іліон сховались збитії безсилям,
 А славні Аргеї і супротив Дія
 Славу одібрали-б, щоб Аполлон силь-
 [ний
 Не підняв Енея, ставши Перихвантом,
 Іпитовим сином, що у его батька
 325 В послах постарів ся у розумі добрім;
 Так за его ставши. Дійв син промовив:
 »Як же-ж нам, Енею, насупротив Дія
 Ільон ратувати, як бачив я других,
 Що певні на силу та на свое військо,

- 330 Вони і в неволі з сили не спадали?
 А нам же Дій волить більше ніж Да-
 [наям,
 А ви боїте ся, не хочете битись.»
 І Еней поглянув, пізнав Аполлона
 І голосом сильним до Ектора мовив:
- 335 »Екторе, Трояни і ви побратими!
 Соромно-ж тепер нам од славних Ахеїв
 В Іліон ховатись од свого безсилля.
 Бо сам Бог край мене і стояв і мовив,
 Що Дій на сій бійці на стороні наші.
- 340 Ну-те-ж на Данаїв! Не даймо їм нести
 Спокойно до суден мертвого Патрокла.»
 Мовив — і далеко скочив од перед-
 [них.
- І всі обернулись супротив Ахеїв.
 І Еней од разу вдарив Локрита,
 345 Сина Арисванта, друга Ликомида.
 Но і Ликомиду стало его жалко,
 І він підступив ся і ратищем кинув
 І враз Аписавна Іппасіяненка
 Під печені вдарив і сили позбавив.
- 350 Був він із Пеони, родючого краю,
 І був найхрабріщий по Астеронеї.
 І Астеронею стало его жалко,
 І кинув ся разом з Данаями битись.
 Та дарма, Данаї щитами покрились
- 355 І в коло Патрокла ратища підняли:
 Аянт їх обходив і давав накази
 Назад не ступати, трупа не кидати,

- Вперед не ходити, одному не битись,
А тільки стояти і з рук воюватись.
- 360 Так він навчав їх, а земля поїлась
Червоною кровю, покотом валились
І трупи троянські і трупи данайські,
Бо й самі Данаї бились не без крові,
Лиш менше їх гинло, бо всі вони дбали,
- 365 Щоб один другому давав порятунок.
От так тая бійка полум'ям палада.
Сказав би хто: сонця, місяця не стало:
Така серед бою мрака наступила
На тих, що стояли кругом Менитенка.
- 370 Другії Трояни і славні Ахеї
Били ся при світлі; сонце їм світило,
Тумани не вкрили ні гір, ні долини.
Вони собі бились, маючи спочинок
І од стріл летучих могли стерегти ся,
- 375 Бо здалеку бились, а ті пропадали,
Од бійки та мраки, і мідь вибирала
Самих хоробріщих. А Хтрасимид сіль-
[ний
І храбрій Антилох того і не знали,
Що Патрокла вбито, думали, що живий
- 380 І в першому строї з Троянами беть ся.
Бо вони окроме од смерти й побігу
Військо ратували, як радив їм Нестор
Шлючи їх на бійку од кораблів чорних.
Цілий день тягнулась кровава бійка,
- 385 І од тої праці перохом і потом
Узяли ся ноги, голені й коліна

- І руки і очи у тих, що стояли
 Край храброго чури бистрого Яченка.
 Як швець своїм хлопцям воловую шкіру
- 390 Дає натягати салом намастивши,
 Вони розпустившись крутять її разом
 І вільгость виходить, а сало щезає
 І робить ся шкіра і ширша і довша:
 Оттак ті і другі на малому місці
- 395 Трупа розтягали. Троянам хотілось
 Взяти до Ільону, Ахеям — до суден,
 І за його звалка страшенная була;
 Ні Ярій завзятий, ні сама Паллада
 Їх би не зганьбила серед гніву свого.
- 400 Такеє то лихо на людей та коний
 Послав Дій із неба за тіло Патрокла.
 А дивний Ахилло про тее й не відав,
 Бо вони далеко од кораблів бистрих
 Під Троею бились; він думав сердеш-
 [ний,
- 405 Що той тільки дійде до скейської брами,
 Тай назад поверне: знав він, що він
 [міста
 Без його не візьме, тай із ним не візьме.
 Часто йому мати про те говорила,
 Як Дієві думки йому одкривала.
- 410 Но про тее лихо йому не казала,
 Що він там утратить вірнішого друга.
 А тії над тілом ратища держали
 І один другого били без устанку.
 Тільки із Ахеїв декотрі гукали:

415 »Не горазд нам, братя, до суден вер-
татись.

Нехай нас проглине земля сирова,
То й то для нас буде далеко славніще,
А ніж тіло дати троянським візницям
Одвезти до міста, та слави дістати.»

420 А були Трояни, що й собі гукали:
»Хай нас коло його всіх мара подушить,
А ми ні єдиний з бійки не пійдемо!»

Так вони гукали, сили добували.
Так вони боролись і траскіт залізний
425 Пробивав по вітру до мідного неба.

Коні Еяченка здалеку од бійки
Стоячи ридали, коли їх візниця
Впав на сиру землю Ектором пробитий.
Дарма Диоренко, Автомед хоробрий,
430 В волю підганяв їх батогом до бігу
І в волю пестив їх і в волю їх лаяв.
Вони все стояли, бігти не хотіли
Ні до Еллипонта, ані до Ахеїв.

Як камінь холодний стоїть нерухомо

435 На могилі жінки або чоловіка,
Так вони стояли в славнії теліжці,
Голови склонивши і сльози горючі
По віях на землю чорную спадали
З жалю по візницї, і пишная грива

440 По ярмі спустившись, порохом пилилась.
І глянув Кроненко і змилосердив ся,
Хитав головою і думкою думав:

»На що-ж ми вас, бідних, Пилієві дали,

- Коли він смертельний, а ви несмер-
[тельні;
- 445 Хиба щоб ви муки із людьми терпіли?
Бо чоловік бідний самий найбідніший
Зі всего, що дише та лазить по світі.
Но дарма, — а Ектор на вас і теліжку
Пишную не сяде, я вже не позволю;
- 450 Не доволі збуї, що хвалить ся ею?
Я вам подам силу і в ноги і в перса,
І ви Автомеда к суднам довезете,
Бо тим побивати я ще подам силу,
Поки вони бючи до суден не дійдуть
- 455 І сонце не зайде і мрака не впаде.«
І новую силу удихнув у коний,
І коні од пилу гриви обтрусили
І проміж погнались Троян та Ахеїв.
І став Автомедон ними заправляти,
- 460 І став поганяти мов гусий шуліка.
То сам од Троянів пускав ся тікати,
То знову пускав ся Троян проганяти,
Та в своїх нальотах не вбивав нікого.
Не сил ему було одному в теліжці
- 465 І ратищем бити і коний держати.
Аж глянув на його Алкимед хоробрий,
Славний син Лаерха, а внук Емонія,
І до Автомеда зза теліжки мовив:
- »Хто-ж то, Автомеде, пусту таку думку
- 470 Дав тобі на серце і взяв добрий розум?
Один одинокий з Троянами беш ся
Та ще по переду. Друга твого вбито,

Збруя Еяченка в Ектора на плечах.«

А Автомед славний до его і мовив :
475 »Та вже, Алкимеде, хто-ж за тебе луч-
[ший,

Що коней безсмертних в руках удержати
Окриме Патрокла, коли він був живий?
Его смерть лихая та Мара приспала,
Так на-ж тобі віжки і батіг у руки,

480 А я з коний скочу та бити ся пійду.«

І Алкимед сильний скочив на теліжку,
Живо взяв у руки і батіг і віжки.

Автомед зіскочив. Аж Ектор поглянув
І враз до Енея почав говорити :

485 »Енею хоробрий, гетьмане троянський !

Наглядів я в полі коний Еяченка,
Та ще і візницї на конях плохії.

Хочеш їх добути, так зараз добудем,
Бо тільки ми разом на них нападемо,

490 Так вони із нами битись не посміють.«

Славний Анхизенко мови не одмовив,

Пійшли вони прямо і взяли на плечі
Волові шкури обшиті мідю.

А Хромій з Аритом слідом поза ними

495 І собі пустились, сподіючись добре

І візниць побити і коний забрати.

Но Автомед сильний не дав їм без крови

Назад повернутись. Дію помолившись

Він разом набрав ся і сили і духу,

500 І до Алкімеда вірного промовив :

»Держи, Алкимеде, коний не далеко,

- Щоб так надо мною з заду і хропіли,
 Бо знаю, що Ектор із сили не спаде,
 Аж поки не схопить Ахиллових коний
- 505 І нас не положить і війська не спудить,
 Або сам не ляже з первими рядами.«
 І став Менелая і Аянтів звати:
- »Аянти, гетьмани і ти, Менелаю!
 Хай там уже другі дивлять ся за тілом,
- 510 Кругом його ходять, врагів одбивають,
 А ви йдіть живих нас з біди рятувати,
 Бо тут нас на полі кругом обступили
 І Еней, і Ектор, і лучші Трояни.
 Но ще наша доля в бога на колінах,
- 515 Кину. — а що далі, нехай Дій кінчає.«
 І мовив і кинув ратищем великим,
 І вдарив Арита по круглomu щиту,
 І ратище остре щит его пробило
 І пояс пробило і в черево встрягло.
- 520 Як парубок добрий сокиру підійме
 Та вдарить по лобі вола стенового,
 Від скочить од разу і зараз валить ся:
 Так той повалив ся, і ратище остре
 В ему задріжало і силу одняло.
- 525 Ектор в Автомеда ратищем прицілив,
 Но він тее вглядів і ратища збув ся,
 Вперед похилившись; ему за плечима
 Ратище устрягло і довго тремтіло,
 Поки не остигла Яріева сила.
- 530 І вони-б мечами стали таки битись,
 Щоб тільки Аянти їх не розлучили,

- Прибігши рядами друга рятувати,
 Бо їх напужавшись разом подали ся
 І Еней, і Ектор, і Хромій хороший.
 535 Кинули й Арита пробитого в серце,
 І Автомед сильний рівний до Ярія,
 Обдер його зброю і хвалячись мовив:
 »Тепер я хоч трохи по смерти Па-
 [трокла
 Своє серце втішив; убив хоч такого.«
 540 І взяв на теліжку кривавую зброю,
 І сів і у его усе було в крові,
 Як у того лева, що пожере тура.
 Знову над Патроклом бійка запалала,
 І бійку ту люту підняла Паллада
 545 З неба надійшовши підняти Данаїв,
 Бо Дій свою думку знову передумав.
 Як Радуга ясна, що Дій нею з неба
 Показує людям чи на тяжкі війни,
 Чи на холод лютий, що людську працю
 550 В полі погубляє, овець засмучає,
 Оттак до Ахеїв у ясній хмарі
 І вона спустилась і їх підмовляла;
 Спершу Менелая славного підняла,
 Бо край его стала одібравши постать
 555 Хвиника старого і голос могучий:
 »Сором тобі тяжкий буде, Менелая,
 Як вірного друга в славного Ахилла
 Лихії собаки з'їдять коло Трої.
 Бери ся-ж ти добре, та підіймай вій-
 [сько.«

560 Аж до его мовив Менелай хоробрий:
 »Хвинику, мій батьку! Дала-б тільки

[силу

Паллада Ахтина, та од стріл закрила,
 А я за Патрокла готов постояти,
 Бо жаль мені тяжко, що его убито.

565 Но Ектор могучий як вогонь палає
 І ратищем губить, бо Дій дає славу.»

Мовив — і зраділа Паллада Ахтина,

Що він по переду споманув за неї:

Дала ему сили і в руки і в ноги,

570 І в груди вложила заїдливість мухи,

Що як її з тіла чоловік не гонить,

Вона все сідає жажденная крові;

Такую заїдність і в его вложила.

І він до Патрокла прийшов, замахнув

[ся.

575 А був у Троянів Подій Єтивонів,
 Славний і хоробрий і в Ектора мав він
 Велику повагу, як друг і товариш.

Єго-ж то у пояс Менелай хоробрий

На здогін і влучив; мідь его пробала

580 І він повалив ся. І Менелай сильний

Потягнув добичу до своєї дружини.

Но й Ектора бурив Аполлон мисли-

[вий

В постаті Хвенона, Асьового сина,

Що вірним був другом і жив у Авиді,

585 (Та за его ставши, Аполлон і мовив:)

»Екторе! Кого-ж ти не будеш боятись,

Коли ти боїш ся сего Менелая,
Що був такий смирний? Тепер один

[тягне
Трупа од Троянів і вбив твого друга,
590 Хороброго Пода Іетивоненка.»

І чорная хмара его обгорнула,
Скочив він за первих у мідній збруї.
Та взяв і Кроненко бунчук червонястий,
Покрив гору Іду хмарою густою,
595 Загримів і блиснув і потряс горою
Троянам на славу, Ахеям на гибель.

Первий зачав побіг Пинелій віотський;
Він стояв передним і ратище остре
До самої кости плече ему здерло.
600 Его Полидамант із руки ударив.

А Ектор Лиїта Алекторіенка
У поруччя вдарив і сили позбавив;
І став він тікати і більше не думав
Ратище держати, Троян воювати.

605 Ектор розігнав ся, но его Ідоменій
У самії груди ратищем ударив.
Но ратище трісло, Трояни гукнули,
І він Ідоменя уже край теліжки
Ратищем прицілив, но того не влучив,

610 А влучив Кирана, — чуру Миріона,
Що з славного Ликту до его прибив ся.
Бо той собі пішо одійшов од суден
І певно Троянам дав би чим хвалитись,
Як би ему коней Киран не підставив.

615 В пору він з'явив ся і дав поратунок,

Тільки сам загинув од Ектора злого.
Его по під челюсть ратище попало
І вибило зуби, язик перетяло.

Він хропнув з теліжки і випустив віжки,
620 А Мирйон погнав ся, живо підхопив їх
І до Ідоменя хороброго мовив:

»Поганяй же живо аж до самих су-
[ден,

Бо сам тее бачиш, що не наша слава.«

Мовив — Ідоменій зараз пігнав ко-
[ний

625 До суден глибоких, бо й сам напужав ся.
Аянт з Менелаем і собі пізнали,
Що Дій тепер славу Троянам дарує.
І первий промовив Аянт Теламонів:

»Тепер тее знати і малі дитині,

630 Що Дій, старий батько, стоїть за Да-
[наїв.

У них хто не кине, чи слабій, чи силь-
[ний,

А все попадає, бо сам Дій наводить;

А в нас, хто не кине, то все прокидає.

Так тепер ми разом подумаймо думу:

635 Як нам тіло взяти, та як і самим нам
До свої дружини живими вернутись.

Вони поглядають і думають мабуть,

Що ми не поборем Ектора лихого,

Що кинемось бігти на чорнії судна.

640 Як би-ж кому було звістить Пилієнка,
Бо він знати того не чув ні од кого,

- Що друг его вірний згинув серед поля.
 Та нігде побачить такого Ахея
 Бо і ми і коні туманом покриті.
- 645 Вирви-ж ти нас, Дію, із сего туману,
 Покажи нам світло, дай очам погля-
 [нуть
- І тоді губи нас, коли того хочеш!
 Змидував ся батько над его сльозами,
 І туман розвіяв і мраку розсипав,
- 650 Сонце засіяло, бійка освітілась.
 Тоді к Менелаю став Аянт казати:
 »Дивись, Менелаю, чи де Антилоха,
 Нестор'вого сина живим не побачиш!
 Ёго і пошлеш ти сказати Ахиллу,
- 655 Що вже его друга милішого вбито.«
 Мовив — і послухав Менелай хоро-
 [брій,
- І кинув ся бігти, мов лев із обори,
 Коли его втомлять собаки і люди,
 Волового мяса їсти не даючи,
- 660 Цілу ніч не сплючи. Він скаче голод-
 [ний,
- Но все надаремне, бо смілії руки
 На его кидають і ратища острі
 І стріли горючі, — і він затихає,
 І серцем нерадий до світа тікає.
- 665 От так од Патрокла Менелай хоробрий
 Нерадий одходив, боявсь, щоб Ахеї
 Брагам за добичу его не лишили,
 І наказав добре Мирйону й Аянтам:

»Аянти, гетьмани і ти, Миріоне!

670 Не забудьте, милі, бідного Патрокла.
Коли був він живий, усім був він ми-
[лий,

Тепер его люта мара заморила.»

Сказав і пустив ся Менелай русявий
І всюди дивив ся, мов орел, що кажуть
675 За всякую птицю очима сягає,
Що веть ся під небом, а бистрого зайця
І під корчем бачить і падає разом,
І разом із его душу видає.

Так ти, Менелаю, ясними очима

680 Всюди роздивляв ся по цілому війську,
Щоб де Несторенка живого побачить.
Він его побачив на лівому боці,
Де він своє військо підбивав до бою.
Менелай до его і став говорити:

685 »Ходи, Антилоху, та вислухай вістку,
Щоб її такі ніколи й не бути.

Здаєть ся, і сам ти тее завважаєш,

Що Дій тільки лихо подає Данаям,

А славу Троянам. Згинув наш Патро-

[кло

690 І тяжкого жалю наробив Данаям.

Но йди-ж ти до суден, та скажи Ахиллу,

Нехай хоч нагого трупа порятує,

Бо вже его зброю узяв Ектор сильний.»

Вчув Антилох тее і весь аж затряс ся

695 І довго мовчав він і плакали очи

Дрібними сльозами, голос обривав ся,

А вже-ж не забув він ради Менелая
 І враз свою зброю скинув Лаодону,
 Що держав при ему коней копитястих,
 700 А сам пішов живо ридаючи полем,
 Пиленку Ахиллу злую вість однести.

Но ти, Менелая, не хтїв оставатись.
 Край тої дружини, що Антилох кинув
 І тяжкого жалю народив Пилійця.
 705 Ти їм на пораду послав Хтрасимида,
 А сам до Патрокла знову прилучив ся,
 Став коло Аянтів і живо промовив:

»Послав же я того на бистрії судна
 З вістю до Ахилла, но він хоч і тяжко
 710 На Ектора злить ся, а знати не прийде:
 Як ему без збруї з Троянами битись?
 Так треба самим нам про те погадати,
 Як і тіло взяти, та як і самим нам
 У вражих Троянів смерти не дістати.»

715 Аж до его мовив Аянт Теламонів:
 »Та правду ти кажеш, славний Мене-
 [даю!]

Беріть же ви живо у двох з Миріоном
 Та тіло несіте, а нас двох із заду
 Ектора й Троянів будем одбивати,
 720 Бо ми теьки рівні і з давна привикли
 Бійку одбувати у двох застаючись.»

І ті взяли тіло, високо підняли
 І з заду Трояни тяжко закричали,
 Бачучи, що тіло підняли Ахеї.

725 І як пси із заду кабана ганяють,

Що его мисливі стрілою підбили,
 Бо поки ганяють, так думають дерти,
 Но тільки він сильний до них стане

[рилом,

Вони одбігають один перед другим:

730 От так і Трояни поки по них гнались,
 То ратища острі й мечі добували,
 Но тільки Аянти до них обертались,
 Всі вони блідніли і ніхто не думав
 Попереду стати, за тіло побитись.

735 Оттак вони тіло до кораблів чорних
 З бійки односили; а бійка палала,
 Мов полумня тее, що спаде на місто,
 І паше, і палить, і доми валять ся,
 І реве од вітру полумя велике.

740 От такий великий од людей та коний
 За ними в погоню гугіт оддавав ся.
 Но вони, як мули завзяті в силі
 По круті дорозі з гори зволівають
 Кряжі корабельні та щогли високі,

745 Піт їх заливає, но вони спішать ся;
 Так і тії щиро тее тіло несли.
 А Аянти з заду, мов гора висока,
 Що лісом покрита стоїть серед поля
 І бистрі потоки одна зупиняє

750 І їх повертає на другі долини,
 А її самої ріки не розриють:
 Оттак і Аянти Троян одбивали.
 Но ті таки гнались, а найбільше гна-

[лись

Еней Анхизенко і Ектор могучий.
755 І мов шпаки сірі та чорная галич
З криками літає, як яструба вгляне,
Що він дрібних птахів боем побиває:
От так од Енея й Ектора Ахеї
З криком утікали, славу забували,
760 По ровах оружа пишнее губили,
І лютії бійці-спочинку не було.

ТКАНЬ.

Ахилло, почувши що Патрокла вбито, вляєть ся у тяжкій плачі (1—34); плачі її доходять аж до Хетти в середину моря і вона з своїми Нирялками іде потіпати Ахилла; но довідавшись, що він тяжко хоче Ектора побити, хоч за его смертю і его самого живо смерть наступить, мати его просить пождати до завтра і ему од Іхвеста збрую обіщає (35—137). Одіславши Нирялок до моря, Хетта одходить до Олимпу; а над тілом Патрокла знову підіймаєть ся бійка і его вже Ектор конешне одбив би, щоб тільки Ахилло по намові Ири не став за окопом, та видом і криком не прогнав Троянів (138—231). Ахеї односять Патроклове тіло в наміт до Ахилла, і віч наступає (232—242). Трояни збирають великую раду; Полидамант радить в місто одступити, но Ектор і військо стає против того (243—314). Нічю Трояни чатують; Ахеї-ж з Ахиллом плачуть над Патроклом, обмивають тіло і кладуть на мари (315—355). На Олімпі Дій попрекає Иру, що вона ізнову підняла Ахилла; аж приходить і Хетта; Іхвест її в себе ласкаво приймає (356—427) і по її просьбі кує щит чудесний і другу збрую (428—617).

Збірка вісімнацята.

Нова кова збруї.

- Ог так тая бійка полум'ям палала,
 А Антилох з вістю ійшов до Ахилла.
 Ахилло в ту пору сидів коло суден,
 Розважав у собі, що кругом робилось
- 5 І далій зітхнувши сам до себе мовив:
 »Лихо-ж мое тяжке! Чого то Ахеї
 Так біжать до суден, спужанії полем?
 Чи вже того лиха боги не вчинили,
 Про якеє мати колись говорила,
- 10 Що із Мирмидонів лучшего Трояни
 Ще за життя мого сонця світ закриють?
 Мабуть, що загинув славний Менитенко.
 Правду говорив я: погаси вогонь лиш,
 Тай зараз вертай ся, з Ектором не бий
- [ся.«
- 15 Іще-ж він про тее розважав у собі,
 Як прийшов до его славний Несторенко
 І плачучи тяжко до его промовив:
 »Лихо, Пиліенку! Почуеш ти звістку,
 Про якую лучше-б ніколи й не чути:
- 20 Убито Патрокла, а бють ся за тіло,
 Бо взяв его збрую Ектор шеломенний.«
 Почув він — і туга его серце ввирала,
 І двома руками поцілу схопив він,

- На голову сипав і почорнив вид свій,
 25 І біла сорочка попідом чорніла.
 А сам він великий по землі простер ся,
 Милими руками рвав собі волося.
 Тяжко заридали і бранки Ахилла
 І бранки Патрокла; вони до Ахилла
 30 Вибігли з наміту, і руками тяжко
 Били себе в груди і без сил валились.
 І Антилох плакав і сильнії руки
 Вдержував Ахилла, бо тяжко бояв ся,
 Щоби він залізом шиї не порізав.
 35 А він ридав тяжко, аж почувла мати
 Глибиною йдучи до батька старого,
 Вчула й заридала. І збіглись до неї
 Усі, які були морські Нириїди:
 Прибігла Хталія, Главка, Кимодока,
 40 Нисея і Спія, Хтоя і Алія,
 Жвава Кимохтоя, Актея, Лимнора,
 Мелита, Агава, Єра, Амфихтоя,
 Дото і Хверуся, Прото, Динамена,
 Декса, Амхинома і Калліянїра,
 45 Дора і Папона, славна Галатія,
 Нимерта, Ансевда і Калліянасса.
 Прибігла Климена, Янира, Янасса,
 Мера, Орихтвія, космата Махтія, —
 Усі, які були в морі Нириїди, —
 50 Усі позбігались і били ся в груди
 І Хетта почала до них говорити:
 »Сестри Нириїди! Вчуйте і пізнайте,
 Яке тяжке горе на серденьку мому!

- Лихо, що я бідна лицаря родила!
- 55 Родила я сина хороброго в світі.
Він виріс у мене, як паросток рівний,
Я его пестила, як квітку садову,
На суднах вінчастих в Іліон пустила
Троян воювати і вже его більше
- 60 Живим не побачу в Пилієвім домі.
Мало ему жити, а й то бідний тужить,
І я его тузі допомгти не можу.
Піду та побачу, може доцитаюсь,
Яке ему горе на самоті сталось.»
- 65 Вийшла із печери і вони за ею.
Перед ними хвилі морські розступились,
І вони прибули до славної Трої,
Ступили на беріг, де кругом Ахилла
Стояли рядами судна мирмидонські.
- 70 І стала край сина поважная мати,
Ридаючи сина за голову взяла,
І плачучи живо почала питати:
» Чого плачеш, сину? Що за тугу маєш?
Розкажи, не тай ся! Бо вже тее сталось,
- 75 Про що ти молив ся, руки підіймавши.
Вже до самих суден прогнані Ахеї
І ждучи на тебе лихо одбувають.»
- Аж до неї мовив стогнуци Ахилло:
» Знаю, моя мати, що все тее сталось.
- 80 Та що мені з того, коли я Патрокла,
Найлучшого друга з цілої дружини,
Мов голови свої — і того позбув ся.
У Ектора й збруя моя дорогая,

- Що її Пилію боги дарували,
 85 Як тебе в постелю до смертного вели.
 Та що тобі було з безсмертними жити,
 Що було Пилію смертную узяти!
 Тепер сама мусиш плакати за сином,
 Що его вже більше в дома не побачиш,
 90 Бо мені ніколи серце не позволить
 Між людьми бути, поки Ектор первий
 Од ратища мого духу не позбуде.
 Заїм за Патрокла, за Менетієнка.»
 Аж мовила Хетта слъозами залив-
 [шись:
 95 »Правду, сину, кажеш, загинеш ти живо,
 Загинеш ти, сину, за Ектором слідом.«
 До неї зітхнувши Ахилло промовив:
 »Все одно вмирати, коли я і друга
 Не міг слобонити. Далеко помер він
 100 І звав мене мабуть до помочі стати.
 Тепер я і в землю рідню не верну ся,
 І тут не поміг я ні тому Патроклу,
 Ні другі дружині, що в Ектора згйбла.
 Сижу коло суден, одсижую землю,
 105 А я ж із Ахеїв до бійки найлучший,
 Бо до ради є в нас лучшіі другії.
 Щоб та вражба божа та людська сче-
 [зла,
 І злість, що і мудрих до біди доводить!
 З початку здаєть ся солодша од меду,
 110 А потім у серці як дим виростає.
 Довів Гамемнон царь і мене до злости,

Но ми і не раді тебе позабудьмо,
Та хоч по неводі серце заспокоймо.

Іду, може в полі Ектора побачу,

115 Що погубив душу. А вмерти готов я,
Коли Дій захоче та другі безсмертні.

Смерти не вхилив ся і славний Іракло,
Що був наймилійший Дієві Кроненву,
Но Іра з Марою і того вморили.

120 А прийдуть до мене, то й я оддам ду-
[шу!

А тепер я хтів би тільки славу мати,
Щоби із Троянок та славних Дарданок
Не одна од горя обома руками
Сльози утирала, стонаючи тяжко.

125 Хай знають, що довго я не був на бійці.
Іду! Не задержуй! Мене не вговорити.

Аж до его й каже Хетта сріблоніга:
»Правду, сину, кажеш, не злее то діло
Дружині в нещасті поміч подавати.

130 Тільки твою зброю мідну та блискучу
Трояни забрали; Ектор шеломенний
Взяв її на себе і ею хвалить ся.

Не довго хвалить ся, бо смерть коло его.
Но й ти стережи ся, не ходи на бійку,

135 Поки мене знову в себе не побачиш.
Завтра, чуть на зору, я до тебе прийду
І принесу славу од Іхвеста зброю.

Сказала й од сина знову обернулась
І до морських сестер промовила живо:

140 »Ідіть, мої сестри, у море глібоке,

Зайдіте до дому до батька старого,
 І все розкажіте, а я до Олимпу,
 До Іхвеста піду, може він захоче
 Мому сину дати славнее оружа.»

145 Мовила — і тії кинули ся в море,
 А Хетта богиня пійшла до Олимпу,
 Щоб сину достати славнее оружа.

І ноги богиню несли до Олимпу,
 А Ахеї з криком од Ектора бігли
 150 І стали край суден і край Елеспонту.

Уже і Патрокла, Ахилла'вого друга,
 На силу Ахеї од стріл боронили:
 За ними гонились і люди і коні,
 І Ектор Пріямів до вогню подібний.

155 І тричі за ноги хапав Ектор сильний,
 Тягнув і що сили гукав на Троянів,
 І тричі Аянти силою своєю
 Єго одбивали; но Ектор завзяв ся,
 То видав ся битись, то ставав і знову

160 Гукав на Троянів, видати не думав.
 Як лева од стерва голодного тяжко
 Пастухи не можуть ніяк одігнати,
 От так два Аянти того Пріяменка
 Не могли од тіла ніяк одігнати.

165 Він би таки вирвав, і слави б набрав
 [ся,

Як би із Олимпу Іра не злетіла
 Підняти Ахилла без відома Дія
 І других безсмертних; за відомом Іри
 Вона близько стала і живо сказала:

170 »Вставай, Пиліенку, за всіх хоробрі-
[щій,

Визволяй Патрокла, бо за его бійка
Стала коло суден, і ті і ті гинуть.
Одні, щоб не дати холодного тіла,
А ті, щоб одняти, в Іліон однести.

175 Думали Трояни, а найбільше Ектор,
Рвати, одійняти: він голову хоче
На кіл посадити, одтявши од шиї.
Іди, не пізни ся, сором тобі буде,
Як твого Патрокла із'їдять собаки,

180 Або его тіло скалїчане приїде!«

Аж до неї мовив скорохід Ахилло:

»А хто ж із безсмертних послав тебе,

[Про?«

Ему і сказала Іра вітронога:

»А Іра послала без відома Дїя;

185 Не знає ні Дїй сам, ні другі безсмертні,
Що в купі панують на горі Олімпі.«

До неї і мовив скорохід Ахилло:

»Та як же-ж я піїду, коли нема збруї?

Тай мати казала в бійку не ходити,

190 Поки її знову в себе не побачу!

Обіщала зброю од Іхвеста дати,

А тут я не знаю, чию зброю взяти;

Взяв би щит Аянта Теламонїєнка,

Та він десь у ему на самім передї

195 Врагів побиває край тіла Патрокла.«

Аж ему сказала Іра вітронога:

»Бачимо ми добре, що збруї не маєш.

- А стань на рів тільки, покажись Троя-
[нам,
Може вони з страху бити ся покинуть,
200 І трохи спочинуть зморяні Ахеї,
Бо на війні люди мало спочивають.»
Мовила і счезла Іра вітронога.
Підняв ся Ахилло, і ему на плечі
Козинюю шкуру кинула Паллада,
205 Голову повила в хмару золотую,
Що кругом із неї полум'ям паладала.
І як дим із міста веть ся аж до неба
З далекої виспи, де війна ведеть ся,
Весь день горожане із ворогом бють ся,
210 А сонце заходить, вони серед міста
Вогні розкладають, і вогні налають
І євітять далеко і всім дають знати,
Щоб ішли на суднах місто рятувати:
Так полум'я било з голови Ахилла.
215 Став він за стіною, з військом не мішав
[ся,
Материне слово заховав у собі,
І став і гукнув він; гукнула й Паллада,
І Трояни тяжким страхом поняли ся.
Як голос ударить з труби голосної,
220 Коли кругом місто вороги обляжуть,
Так голос ударив з грудей Еяченка.
І всі вони вчули голос Еяченків,
І всі іспужались: гривасті коні
Бігли з теліжками, бо лихо почули;
225 Спужались візницї, як полум'я взріли

- Понад головою славного Пиленка,
 Що ним освітила богиня Падлада.
 Тричи з рова крикнув могучий Ахилло,
 І тричи замялись Трояни й Дардани.
- 230 І згинуло двацять сильних отаманів
 Міже теліжками. Тим часом Ахеї
 Весело Патрокла із під стріл добули,
 На ліжку покладали і йшла кругом его
 Вірная дружина і йшов і Ахилло.
- 235 І заривав тяжко, побачивши друга
 Вірного на марах, пробитого мідю.
 Послав его в бійку з кіньми, з теліж-
 [ками,
 Та вже его живим назад не діждав ся.
 А тим часом Іра Сонечко післала
- 240 В Окіян глибокий мимо его волі.
 І сонечко сіло і славні Ахеї
 Стали спочивати од лютої бійки.
 А Трояни також одійшли од бійки;
 Випрягли з теліжок потомляних коний.
- 245 І враз без вечері стали раду радить.
 Радили стоячи, сідати не сідали,
 Бо тяжко боялись нападу Ахилла,
 Що довго спиняв ся од лютої бійки.
 Первий почав радить Полидам Пахтенко,
- 250 Бо він добре відав задне і передне
 І одної ночі з Ектором родив ся,
 І був так до ради, як Ектор до бійки.
 Ото він розважний і став говорити:
 »Подумайте, милі, бо я би вам радив.

- 255 Одійти до міста, щоби нас зірниця
В полі не застала далеко од міста.
Бо поки той гнів мав на Агамемнона,
Щоти були й слабші на бійці Ахеї.
Колись і я радий ночував край суден,
- 260 Як була надія судна захопити.
Тепер я бою ся сильного Пилєнка,
Бо я его знаю, не буде він довго
На полі стояти, де славні Трояни
З Ахеями разом силу вимірали.
- 265 Він бити ся буде за жінок та місто.
Послухайте ж ради, ходімо до міста.
Тепер Пилєнка тиха ніч приспала,
А коли узавтра він на нас нападе
Та ще із оружан, так дасть ся нам знати.
- 270 Щасливий, хто живий втіче до Ільону,
Бо поїдять многих шуляки й собаки.
Богдай мені того й слухом не слыхати!
А коли ви мої слухаете ради,
Так лучше на ринку ніч переночуем :
- 275 Башти та ворота та збитії двері
Крепкії, тисові заслоною будуть.
А взавтра у збруї станемо на баштах
І тому погибель, хто прийде од суден
Під нашії стіни з нами воюватись.
- 280 Він живо до суден побіжить ізнову
Край нашого міста коней потомивши,
А в місто забратись сили не достане,
Бо перше самого їстимуть собаки. <

Аж промовив грізно Ектор шеломен-
[ний :

- 285 »А мені не мила такая порада,
Щоби нам до міста знову одступати.
Чи-ж вам не настило у баштах сидіти?
Колись була слава, що місто Пріама
На злото богате і на мідь богате.
- 290 Тепер усі скарби з домів пощезали.
Багато в Миону, багато і в Пригу
Пішло наших скарбів, коли Дій озлив ся.
Тепер же, як Дій дав великую славу
До суден та моря прогнати Ахеїв,
- 295 Так ти своїх думок і не кажи людям,
Бо ніхто з Троянів на те не пристане.
Послухайте лучше, що я вам іскажу:
Ідіть на вечеру всі до свого війська
Та поставте чаші і каждый не спіте,
- 300 А хто із Троянів журить ся за скарби,
Нехай тії скарби передасть на військо:
Лучше своїм дати, ніж дати Ахеям.
А завтра до світу збрую зодягнувши,
Ударимо разом на судна пустії.
- 305 І коли Ахилло встане коло суден,
Горе ему буде; тепер я од бою
Не буду тікати, стану і побачу,
Чи він переможе, чи я переможу.
Евпал не питає і бючого губить.»
- 310 Мовив і Трояни дурні загукали,
Бо Паллада розум у них одійняла.
Ектор злее радив, так усі пристали,

- А Полидам добре — ніхто не послухав.
 Всі по своїх станах вечеряти стали.
- 315 А ті над Патроклом цілу ніч ридали.
 І з них Пилієнко первий став ридати,
 Положивши руки на груди Патрокла.
 І ревав він тяжко, мов лев бородатий,
 Коли его діток у чорному лісі
- 320 Забере мисливий. Він тяжко сумує
 І сумний блукає, шукаючи сліду
 Того чоловіка, і тяжко лютує.
 Так до Мирмидонів ревав і Ахилло:
 »Лихо мое тяжке! Пропало те слово,
- 325 Що ним потішав я старого Менита.
 Приведу, казав я, сина до Опонту,
 Як розбія Трої, спілника добичі.
 Та не всі Дій мислі людські сповняє.
 Обом нам судилось кровію полити
- 330 Землю коло Трої, і мене живого
 В дома не зустрінуть ні Пилій, ні Хетта.
 Мене тут покриє земля сирова.
 Раньше ти загинув, но я тебе, друже,
 Поті не сховаю, аж поки я збрюї.
- 335 Разом з головою з Ектора не здійму,
 Та поки дванацять молодих Трояців
 Коло вогню твого мечем не поріжу.
 А тепер край суден лежатимеш, друже,
 І тут над тобою дні і ночі будуть
- 340 Ридати Троянки та славні Дарданки,
 Що ми їх добули силою своєю,
 Як городи людські прахом розсипали.»

- І звелів Ахилло вірній дружині
 Велику триніжку на вогонь повласти,
 345 Щоб живо Патрокла од крові обмити.
 І вони треногий казан положили,
 Водою налили і дров підложили,
 І полумя разом казан обійняло;
 А коли у ему вода закипіла,
 350 Вони тіло вмели, оливою злили,
 Девяти літ мазю рани заліпили,
 Поклали на ліжку, з голови до низу
 Полотном обвили, покрили покрівлям,
 І всю ніч з Ахиллом славні Мирмидони
 355 Край тіла Патрокла плакали й ридали.
 Аж Дій на Олімпі до Ири промовив:
 »Дождалась ти свого, Иро волоока!
 Таки підійняла скорого Ахилла.
 Мабуть, що Ахеї од тебе походять.«
 360 А ему сказала Ира волоока:
 »Та що-ж бо ти кажеш, злучий Кроні-
 [енку!
 І чоловік зробить тее чоловіку,
 Хоча він і смертний і знає не стільки;
 Як же-ж я найвища, як кажуть, богиня,
 365 Найвища і родом і спаням з тобою,
 А ти над усіми безсмертними радиш,
 Не можу Троянам лиха наробити?«
 Так вони обое собі розмовляли.
 А тим часом Хетта к Іхвесту прибула
 370 В его дім нетлінний, мідяний зірчастий,
 Що собі на диво скував Кривоногий.

Вона его в поті найшла коло міхів,
 Бо він кував разом аж двацять трині-

[жок,

Щоби їх поставить край свого будинку.
 375 І робив до ніжок злоті коліщата,
 Щоб самі собою до богів котились
 І самі собою до дому котились.

Готові вже були, тільки вух чудесних
 Не вспів прикувати і виробляв цвяхи.

380 Ще-ж він пробавляв ся видумками тими,
 Як прийшла до его Хетта сріблогога.
 Єі у кісниках зустріла Харіта,
 Молода й хороша жінка Кривоногога,
 І взяла за руку і стала питати:

385 «Та як же се сталось, що ти прий-
 [шла, Хетто,

До нашого дому? Давно не бувала.

Ходи лиш до хати, та гостею будеш.»

Промовила й зараз провела богиню,
 Посадила в крісло, цвяховане сріблом,
 390 З підставкою в низу, де ставити ноги,
 І зараз до неї Іхвеста кликнула:

«Іхвесте, ходи лиш! Тебе Хетта кли-
 [че!»

Аж до неї мовив Іхвест кривоногий:

«Та се мене кличе славная богиня!

395 Вона то й давала мені порятунок,
 Коли мене мати здумала втаїти
 Та скинула з неба. Було-б мені лихо,
 Щоб мене в ту пору до себе не взяли

Хетта й Евринома — дочки Окіяна.

400 Так я дев'ять років кував різні річи:
Застіжки, обручки, ковтки та намиста
В печері пустії; шумів коло мене
Окіян великий і ніхто про мене
Ні з богів не відав, ні з людей смер-
[тельних,

405 Тільки Евринома, та ся Хетта знала,
Що прийшла до мене; тепер мені треба
За все одплатити поважні Хетті.
Займай же ти гостю, а я зараз прийду,
Тільки міхи здійму та складу начиня.»

410 Велитень промовив і встав од кова-
[дла.

Задвигав помалу коліньми слабими
І помалу міхи од вогню одсунув
І зложив начиня у срібную скриню,
І губкою витер і лице і руки

415 І крепкую шию і груди мохнаті.

Надягнув сорочку, взяв ціпок у руки
І став шкательгати; его з обох боків
Золоті дівчата вели як живії,

420 Що мають і розум, і серце, і голос;
І різним роботам од богів навчились;
Вони его вели і він помаленьку
Дойшов аж до Хетти і сівши на крісло
Взяв її за руку і до неї мовив:

»Та з чого се сталось, що ти прий-
[шла, Хетто,

- 425 До нашого дому? Давно не бувала.
 Кажі, чого треба; все для тебе зроблю,
 Що можу зробити та вчинити можу.»
- Аж мовила Хетта дрібні сльози ллючи:
- »Іхвесте! Чи єсть де такая богиня,
 430 Щоб стілько на серці лиха виносила,
 Скілько мені лиха подав Дій Кроненко?
 Мене морську з моря оддав чоловіку
 Пилію Яченку і я з ним пізналась,
 Хоч і не хотіла; а тепер старий він
- 435 Лежить у будинках; а тепер і друге:
 Дав він мені сина і я згодувала
 Лицаря не сина, виріс він, як лізка;
 Я его пестила, як садову квітку,
 На суднах вінчастих в Іліон пустила
- 440 Троян воювати і вже его живим
 Більше не побачу в Пилієвім домі:
 Мало ему жити, а йще бідний тужить,
 І я его тужі допомгти не можу.
 Мав він од Ахеїв діву в надгороду,
- 445 І ту взяв у его Гамемнон володарь.
 І став він тужити. Там часом Трояни
 Загнали Ахеїв аж до самих суден.
 Старшина аргейська стала просить сина,
 Стала ему дари пишні давати;
- 450 Та сам не пійшов він з біди рятувати,
 А оддав Патроклу усю свою зброю
 І все своє військо і післав на бійку.
 Цілий день він бив ся у скейській брамі
 І того дня був би й завоював місто,

455 Щоб Аполлон злучий не вбив Мени-
[тенка

Та не подав зразу Екторові слави,
Тепер тебе прошу, вчини мою волю:
Дай синові мому добрий щит та шолом,
Виступці хороші і крепкую броню,

460 Бо его Трояни взяли із Патрокла
І тепер лежить він по землі простертий. «

І до неї мовив Іквест Кривоногий:

» Не жури ся Хетто, не муч свого

[серця!

Щоб я так од смертя міг порятувати,
465 Коли ему прийде смертная година,
Як можу скувати такеє оружа,
Що хто лиш погляне, буде дивуватись. «

Промовив, підняв ся і пійшов до мі-

[хів,

До вогню присунув, сказав роздувати,
470 І міхи всі двадцять стали в дюри дуги
І стали на вугля ріжно подувати.

То порою сильно, то порою слабо,
Як Іквесту хтілось, та як нужда була.

І кинув він разом на вугля гаряче

475 І крепкої міді і злота та срібла,

Поклав на ковадло велику ковальню

І взяв молот тяжкий і кліщі у руки.

І з початку щит він викував великий,

Цяцькований всюди; кругом его обід

480 Тройчатий і ясний із ремінем срібним

І щит пятилистний; і на тому щиту

Великі дива поробляні були.

- І земля там була, і небо, і море,
Сонце невтомиме і Місяць підповень
485 І всі ті зорі, що небо вінчають:
Пліяда, Гада, Оріон і Арктос,
Що єго по просту возом називають,
Бо він тільки ходить кругом Оріона,
А до Окіяна мити ся не ходить.
- 490 Там же і два міста виробляно було:
У першому місті весіля справляють;
Молодих при світлі вели через місто,
Дівчата співали весільні пісні,
Хлопці танцювали, кобзи та бандури
495 До танцю їм грали, жінки на воротях
Стояли, дивились. А там, серед міста
Збирали ся люди, бо сварка піднялась.
Двоє посварились за плату задушну
І один з них кляв ся, що все оддав
[тому,
500 А той присягав ся, що він не брав
[плати.І взялись обидва свідками кінчити.
Люди потуряли то тому, то тому,
Крикуни ходили, людей замовляли,
А старії кругом на лавах сиділи
505 І в руках їх були ціпки золотії
І вони вставляли, в колію судили,
І два перед ними дукачі лежали:
Се було для того, хто лучше розсудить.
У другому місті два стани стояли

- 510 З оружам блискучим; вороги бажали
Або місто взяти, або з міста взяти
Всього половину. що в ему найдеть ся.
Аж тії, що в місті, на засіду взялись.
Зібрали на сїни і жінок і хлопців,
515 І старих для виду, а самі за місто.
За містом їх вели Ярій та Паллада
Самі золотії, в золотих одежах,
Хоропі, високі, звичайно як боги,
Бо смертніі люди такі не бувають.
520 А коли прибули, де мали засісти
Край самої річки, коло водопою,
Вони і засіли закривши ся мідю.
Тільки двох од себе пустили дивитись,
Коли йтимуть вівці та воли рогаті.
525 Аж живо заграли два пастухи в полі.
Вони стадо гнали, нічого й не знали,
Но ще й не догнали, як тії напали
І разом зайняли волів і овечок
І стадо погнали, пастухів побили.
530 Аж зачули й тії крики коло стада,
Сидячи на раді, і зараз на коний
Живо посідали і живо прибули,
І стали до бійки край самої річки,
І одні на других ратища видали,
535 А Ярій і Смута та чорная Хиря, —
Вона то цілого, то збитого схопить,
То мертвого полем волочить за ноги,
І всі її плечі залитіі кровю.
Вони, як живії, сходять ся і бють ся

- 540 І одні у других трупи виривають.
Там була і нива мягкая, широка,
Зорана три рази, і по ній ходили
Із краю до краю плугаторі з плугом.
І коли до краю вони доходили,
- 545 Зараз їм у руки вино подавалось
Із рук чоловіка, і вони ізнову
Йшли борозною до другого краю
І з заду за ними борозна чорніла
По золотім полі; таке було диво.
- 550 А то ще зробив він деспілюю ниву,
І жінці серпами тую ниву жали
І жатії жмені падали рядами.
Вязальників трое перевесла вили
І снопи вязали, а діги за ними
- 555 Горсті підбирали і на оберемках
Вязальникам несли. А господарь мовчки
На ціпок опершись стоїть і радіє,
І слуги під дубом вечерю готують.
Вони вода вбили, до путя доводять,
- 560 А жінки за ними муку білу сіють.
І сад виноградний виробив хороший:
І сад золотий був, а ягоди чорні,
І тички по саду все срібні були,
А рів кругом синій і пліт оливняний.
- 565 І до того саду одна стежка була,
Щоб коли збирають, виноград носити.
Дівчата і хлопці серцем веселились,
В плетяних коробках виноград носили:
В середині хлопець доскочисто грав їм

570 На славні бандурі, та ще під бандуру
Приспівував пісень, і вони край него
Раді та веселі тупали ногами.

Виробив і стадо волів пряморогих,
Одних самозлотих, других оливяних,
575 І стадо із ревом рвалося із обори
До бистрої річки та до очерету.
А з заду за стадом пастухів чотири
Золотих стояло із дев'ятью псами.

Два леви страшенні із биків передних
580 Одного схопили і він реве тяжко:
Хлопці і собаки разом позбігались,
А ті вола вбили і его утробу
І кров пожирають. Дарма пастухи їх
І самі лякають, і псів підбивають,

585 Но й тії боять ся левів одганяти,
А стануть, побрешуть і знов утікають.

Зробив Кривоногий і славну сіножать
На славні долині і овець багато,
Обори й наміги, і криті вівчарні.

590 Зробив Кривоногий і танець на ему
Такий як волились то у славному Кносі
Пишній Арідні виробив Дедайло.
Тут разом і хлопці і славні дівчата
За руки побравшись, кругом танцювали.

595 На дівчатах були сорочки ляннії,
А на хлопцях були вишиті, крамнії,
І дівчата мали вінки травянії.
А ті на припонах ножі золотії;
І вони то разом вертіли ся кругом,

- 600 Мов колесо тее в гончаря вертить ся,
Ян він его силу хоче розпізнати, —
То одні до других рядами танцюють.
Народ позбирав ся цілою товпою
І дивить ся радий; співак миже ними
- 605 Грає і співає; і два вертопляси
Починають співи і самі танцюють.
На послідок вивів під ободом самим
Глибокую річку, Окіянь великий.
І коли кінчив він великого щита,
- 610 Тоді уже й броню викував блискучу
І шелом великий, кований по мірі,
Красний та хороший, і золотий гребінь,
І виступці красні з олива тонкого.
І коли всю зброю кінчив Кривоногий,
- 615 Зараз її виніс Ахиллові мамі,
І вона, як яструб кинулась з Олимпу,
Блискучую броню од Іхвеста взявши.

ТКАНЬ.

Як обидва війська построїлись, Дій покликавши
безсмертних на раду

Збірка девятнацята.

Кінець гніву.

Ясна зірниця встала з Окіяну,
Щоб богам та людям світло показати;
А Хетта з дарами прибула до суден,
Найшла свого сина, — він коло Патро-
[кла

- 5 Рядав розпростертий і навколо его
Плакала дружина. Хетта приступила
І взявши за руку, синові сказала:
»Лишим его сину! Нехай спочиває,
Коли божа воля так ему судила;
- 10 А Іхвест таку прислав тобі збрую,
Якої ніхто ще не носив на плечах.«
Мовила богиня — і перед Ахиллом
Збрую положила; збруя забряжчала,
І всі Мирмидони страхом поняли ся;
- 15 Усі одвернулись, не могли дивить ся.
І глянув Ахилло і гнівом поняв ся,
Під віками очи місяцем блиснули,
І радий схопив він небесную збрую
І тішив ся довго на диво дивлючись.
- 20 А далі проворно до матері мовив:
»Воно таки правда, що збруя од бога,
Бо людям такої збруї не зробити.
Зараз одягну ся; одно тільки горе,
Щоби Менитенку в глибокі рани

- 25 Мухи не забрались, не сплодили червів;
Вони его живо померлого сточать,
І все его тіло стане істлівати.»
Аж ему сказала Хетта сріблоніга:
»Нехай тебе, сину, тее не обходить.
- 30 Сама оджену я од его ті мухи,
Що так поїдають лицарів побитих.
І він у вас може цілий рік лежати,
А тіло не стліє, а ще краще буде.
Збирай лиш на раду хоробрих Ахеїв,
- 35 Забудь тую сварку з царем Гамемноном,
Одягай ся в зброю та добувай сили.»
Сказала — і зараз ему силу дала,
А Патроклу в ніздра пахучого паху
Зараз положила, щоб тіло не тліло.
- 40 І пійшов Ахилло по берегу моря
І гукнув він тяжко і підняв Ахеїв:
І тії, що здавна були коло суден
І ті, що на суднах правили кормою,
І ті, що на суднах харчі роздавали,
- 45 І ті підійнялись, як устав Ахилло,
Що его так довго на бійці не було.
Арієві слуги, Одисей премудрий
І славний Тиденко, ледве шкандибали
На ратища спершись, бо ще були хворі;
- 50 Вони за то перві і сіли на радї.
За ними на раду прийшов Гамемнон царь;
І той був недужий: его в люті бійці
Коон Антинорів ратищем ударив.
А коли усі вже Ахеї зібрались,

- 55 Устав і промовив скорохід Ахилло:
 »Так би, Атріенку, нам було зробити,
 Коли ми з тобою в ужалянім серці
 Завзяли ся гнівом за дівчину бранку.
 Та щоб її була Артемида вбила,
- 60 Як я її бранку добув із Лирнису;
 А то стільки люду ахейського згибло
 Під ворогом тяжким, як я заупер ся.
 Ектору й Троянам може й мило було,
 А Ахеї довго будуть пам'ятати.
- 65 Тепер і не раді, старе позабудьмо
 І милее серце в грудях заспокоймо.
 Я все забуваю; не годить ся вічно
 В гніві пробувати. І ти тепер живо
 Підіймай до бійки хоробрих Ахеїв.
- 70 Нехай поспитаю, чи ще коло суден
 Вражії Трояни схочуть ночувати.
 А той мабуть щиро помолить ся богу,
 Хто втіче од бійки та ратищів наших.«
 Мовив — і зраділи славні Ахеї,
- 75 Що покинув гнів свій славний Пилієнко.
 Аж до них промовив Гамемнон володарь
 (З міста підійнявшись, но не постунав-
 [шись]):
- »Храбрії Данаї, Ярієві слуги!
 Слухайте, хто мовить, не перебивайте,
- 80 Бо мовити трудно; тай що серед гаму
 Можна коли вчути, або що сказати?
 Говори, як хочеш, ніхто не почує.
 Я до Пилієнка буду говорити,

А вас прошу слухать, та брати на ро-
[зум.

85 Не раз мене люди і словом судили
І так винували, но я не причина,
А причина Дій-бог, Мара та Яринна.
Самі вони Напасть на мене наслали,
Щоб я у Ахилла вирвав надгороду.

90 І що було діять? Вона своє взяла.
Ся Діева дочка на всіх нападає,
Ноги її тихі і вона пропаша
Не по землі ходить, по головах ходить
(І поти вертить ся, поки не загубить).

95 Бо вона і Дія колись осліпила,
Що в людей найлучший і в богів най-
[вищий.

Его-ж таки жінка Ира обманула
Тоді, коли сина его Іраклія
Мала Алкіміна в Хтивах породити.

100 Він раз похвалив ся і до богів мовив:
»Вчуйте мене, каже, боги і богині!
Нехай я вам скажу, що в мене на мислі:
Сьогодні такого вродить Ілихтія,
Що він над усіми буде панувати

105 І породить племя із моеї крові.«
А хитрая Ира до его сказала:
»Неправду ти кажеш, ти того не вчи-
[ниш.

Хиба поклени ся влятвою тяжкою,
Що справді над всіми буде панувати,
110 Хто сьогодні впаде коло ніг роділі

І що родить племя із твоєї крові.»

І Дій не завважив хитроців жіночих,
Клятвою покляв ся і каяв ся довго.

Іра таки зараз кинулась з Олимпу,
115 В годинї прибула до славного Аргу,
До жінки Ственела, Персового сина,
Що девятий місяць із сином ходила.
Вона її дала до пори родити,
А тії не дала. І пійшла Ілихта

120 До Дія Кроненка і мовила Дію:

»Слухай мене, батьку, що я тобі ска-
[жу :

Родив ся володарь аргейського люду
Евриствій Ственелів із твоєї крові.
Буде не погано Аргеями радить.»

125 І обняла Дія великая туга,
І схопив він Напасть за пишні косо
І в злості покляв ся клятвою тяжкою:
Що од сего часу Напасті лихої
В Олімпі і в небі ніколи не буде.

130 Замахнув рукою і жбурнув із неба!
І вона почала по людях ходити,
А Дій болів тяжко, коли сина вбачив,
Що він, як підданий, служить Евриствію.
Так було й зо мною, коли Ектор силь-
[ний

135 Став губить Аргеїв коло наших суден.
Я згадав за Напасть, що на мене спала,
Пізнав, що Дій розум одіймив од мене
І рад усе зняти й тобі дари дати.

Пічви тільки бійку та підійми військо,
 140 А дари до тебе усі я доставлю,
 Про які мовив Одисей премудрий.
 Пожди, коли хочеш, слуги мої зараз
 Із корабля візьмуть, принесуть до тебе
 І ти будеш бачить, які мої дари.»

145 Аж до его мовив скорохід Ахилло:
 »Славний Атріенку, царю Гамемноне!
 Даси, чи ні дари — твоя буде воля.
 Тепер як найшвидше берім ся за бійку.
 Не слід розмовляти та час одтягати,
 150 Бо діло велике іще не кінчилось.
 Нехай буде знати, що Ахилло знову
 Ратищем могучим Троян побиває.
 І хай із вас кожний за ним битись
 [пійде.»

Аж до его мовив Одисей премудрий:
 155 »Не кажи, Ахилле, голодним Ахеям
 Ійти до Ільону Троян воювати.
 Не на мале время бійка підійметь ся,
 Як разом два війська до купи зійдеть
 [ся,

Та бог подасть силу обом одинаку.
 160 А скажи їм перше хліба попоїсти,
 Та вина попити, то буде і сила.
 Трудно чоловіку хліба не поївши
 З раня до смерканя весь день воювати.
 Хоч би він душею і рад би побитись,
 165 Та сам варовіє, ему докучає
 І голод, і зага, і ноги не служать.

- А коли хто добре попоїсть і випе,
 Так цілий день може із ворогом битись,
 Бо в его і серце стане сміливіше
 170 І сила не слабне аж до кінця бійки.
 Скажи ж ти народу пійти попоїсти,
 А тобі тим часом Гамемнон володарь
 Принесе і дари, щоби всі Ахеї
 Бачили очима і ти вдовольнив ся.
 175 І він перед всіма тобі покленеть ся,
 Що він не спав з нею і не обіймав ся,
 (Як воно годить ся жінці й чоловіку),
 Щоб тобі на серці спокійному бути.
 Потому у себе обід тобі справить
 180 На знак, що з тобою зовсім помирив

[ся.

А ти, Атріенку, поважай і других.
 Не стидно цареві і перепросити,
 Коли кого сам він доведе до гніву.»

- Аж до его мовив Гамемнон володарь:
 185 »Мило тебе й слухать, славний Лавер-
 [тенку!

- По правді судив ти, по правді і мовив.
 Поклясти ся рад я од щирого серця
 І та моя клятва правдивою буде.
 Хай тільки Ахилло пожеде на годину,
 190 Тай другі Ахеї, поки ему дари
 Винесуть з намігу та ми присягнемо.
 Тобі ж, Одисею, і кажу, і прошу:
 Вибрати найлучших, молодих Ахеїв
 Та привести дари, що ми для Ахилла

- 195 Вчера обіщали і дівчат привести,
 А Талхтивій живо кабана добуде,
 Щоб его зарізати для Дія та Сонця.»
 Аж до его мовив скорохід Ахилло:
 »Славний Атріенку! Царю Гамемноне!
- 200 Тоді буде лучше про тебе подумати,
 Як ми після бою будем спочивати,
 Та не така сила в мому серцю буде.
 Іще тії трупи лежать перед нами,
 Що положив Ектор, як Дій подав славу,
- 205 А вам їдло в думці. Не так би я ду-
 [мав.
 Хотів би я зараз вивести Ахеїв
 Голодними в бою, а як сонце знайде
 І ми їм оддячим, тоді і поїсти.
 А до того часу ні пити, ні їжа
- 210 На душу не піде, коли друга вбито.
 Він лежить у мене проколяний мідю,
 У двері ногами, і дружина плаче.
 Тепер моїх думок ніщо не займає,
 Іно кров та бійка та тяжкі стони.»
- 215 Аж до его мовив Одисей премудрий:
 »Ахилле Пиленку, ахейська сила!
 Ти за мене лучший ратищем кидати, —
 Я за тебе лучший пораду давати,
 Бо я і старіший і більш світа бачив.
- 220 І ти мої ради щиро і послухай:
 Бійка незабаром людей насичає.
 Де много колося відрізано мідю,

- Жнива невеликі; ваги, що Дій ними
 Людську бійку важить, уже нахилились.
- 225 Животом по мертвих вічого тужити.
 Кажний день немало падає Ахеїв.
 Тай як тут по важнім тугу одбувати?
 Хто помер, так того треба поховати,
 Один день поплакати і серцем не нити;
- 230 А которі в бою живі остають ся.
 Так тим треба дбати за пити та їжу,
 Щоб могли без стоми з ворогами би-
 [тись,
 Одягнувши тіло мідію тяжкою.
 Не ждіте-ж ви, люди. другого наказу,
- 235 Бо хто буде ждати край суден ахей-
 [ських,
 Тому горе буде. А лучше всі разом
 Вдармо на Троянів та бійку почнімо.
 Мовив — і з собою забрав Несторен-
 [ків,
 Мега Хвилієнка, Хтоанта, Мирйона
- 240 І Лякомедія / ще Меланіппа.
 Пійшов до наміту царя Гамемнона
 І виповнив діло, як слово сказати:
 Взяв він сім триніжок вибраних для
 [его,
 Двадцять мисок мідних і дванадцять
 [коний,
- 245 Взяв він і сім жінок — робітниць до-
 [тепних,
 Взяв він і восьмю Врисівну хорошу,

- Щоб многих Ахеїв' смерти передати.
 275 Ідїть же ви їсти, та живо й до бїйки.«
 Промовив Ахилло — і розпустив раду.
 Розійшло ся вїйсько по своїх намітах,
 А дари забрали славні Мирмидони,
 Принесли до судна славного Ахилла
 280 І дари поклади, дївчат посадили,
 А коний вїзницї в табун одїгнали.
 А Врисївна красна, як золота Врода,
 Тїлько що узрїла мертвого Патрокла,
 Впала і ридала, і дерла на собі
 285 І груди, і шию, і лице хороше,
 І мов та богиня над ним голосила:
 »Патрокле, мїй милий, серцю найми-
 [лїщїй!
 Я ж тебе живого покинула йдучи,
 А тепер прибувши мертвого знахожу.
 290 Ог так менї вїчно туга за тугою!
 Бачила і мужа, що батько та мати
 Менї его дали, пробитого мїдю;
 Бачила трох братїв, що менї одна їх
 Мати породила, в один день побитих.
 295 І коли Ахилло побив мого мужа
 І взяв город Минїв, ти один, Патрокле,
 Втирав мої сльози, казав, що я буду
 Жївною Ахилла, і ти нам у Хевлї
 Весїлячко справиш з вїйськом мирми-
 [довським.
 300 Тепер і по тобї плакати прийшло ся.«
 Плакали дївчата нїби за Патроклом,

А тут своє горе у кожної було.

А коло Ахилла старшина збиралась,
Їсти запрошала, но він одрікав ся:

305 >Прощу я вас, братя, хто з вас най-
[миліший,

Йдіте, не просіте ні їсти, ні пити,
Бо тяжкая туга в серцю підступила.

Пожду до смерканя, од того не згину.»

Мовив і одправив усіх отаманів.

310 Лиш два Атрієнки та Одисей мудрий,
Нестор, Ідоменій та Хвиник остались
Єго утішати. Но він не втішав ся,
Поки на кроваву не кинув ся бійку.
Все згадував друга, і зітхав і мовив:

315 >Перше ти, бувало, друже безталан-
[ний,

Усякії страви для мене готовив

І живо і скоро, як було Ахеї

В поле виступали з Троянами битись.

А тепер ти вбитий і серце не може

320 Ні їсти, ні пити із жалю по тобі.

Бо я ні по кому гірше не тужив би,

Не тужив би гірше і за рідним батьком,

Що може у Хевті сльози проливає

По рідному сину, а я на чужину

325 Пійшов за Елену Троян воювати —

Ні за рідним сином, що живе у Скирі

(Як тільки живе ще Неоптолем крас-

[ний).

Перше і надія в мому серцю була,

- Що я коло Трої, далеко од Аргу,
 330 Один тут загину, а ти собі в Хевту
 Попливеш на суднах і візьмеш із Скиру
 Дитя мое миле і ему покажеш
 І добра, і челядь, і стріхи високі
 Бо Пилій у дома або вмер од туги,
 335 Або ледве живий од старости свої.
 І жде тільки вісти про мене лихої,
 Поки не почує про мою погибель.»
 І мовив і плакав. Плакали й гетьмани,
 Думаючи кожний про своїх домашніх.
 340 Аж глянув Кроненко і змилосердив ся
 І словом летучим мовив до Паллади:
 »Чи-ж ти, моя доню, про его й за-
 [була,
 Чи-ж ти перестала дбати за Ахилла?
 Та-ж він одинокий сидить коло суден,
 345 По другові тужить. Усі пішли їсти.
 Один він голодний і не їв нічого.
 Пійди лишень живо, пахучого паху
 Положи на груди, щоб він не зморив
 [ся.»
 А Паллада й сама думала про тее
 350 І бистро, мов сокіл голосний, крилас-
 [тий,
 Кинула ся з неба. Ахеї в ту пору
 Ставали до строю. І вона Ахиллу
 Живучого паху на груди полила,
 Щоб ему на бійці голодом не скніти.
 355 І вона до батька знову полетіла.

- Посипалось військо од кораблів бистрих,
 І як сніг порою сиплеть ся од Дія,
 Як Бурій возьметь ся небо пояснити,
 Так густо од суден посипались разом
- 360 Шеломи блискучі і круглії щити,
 Кованії броні, ратища кленові;
 Бляск ішов до неба, і земля сміялась
 Од ясної міді, вставав тупот сильний,
 А по середині збуїв ся Ахилло.
- 365 (Зуби скреготали, і очи блищали,
 Як вогонь горючий, но серце тиснула
 Великая туга. І він одягав ся
 В Іхвестову зброю, злючись на Троянів).
 З початку назув він виступці хороші
- 370 І закріпив добре срібними пряжками,
 Потому і броню надягнув на груди,
 Звісив через плечі висрібляну шаблю
 І щит узяв крепкий, тяжкий та великий,
 Що блищав на ему, як місяць на небі.
- 375 І як мореходам покажеть ся з моря
 Полумя блискуче, що в горах на стійлі
 Горить одиноко, а їх мимо волі
 Несе море буйне далеко од милих,
 От так і в Ахилла од дивного щита
- 380 Полумям блищало. І взяв він на себе
 І шелом могучий — і шелом на ему
 Заблищав зорою і золота грива,
 Що викував Іхвест, по гребіню вилась.
 Спробував Ахилло, чи зброю по ему,
- 385 Чи винесуть зброю его ноги бистрі,

- Но вони як крила его підіймали.
 І взяв він із скрині ратище отцівське,
 Тяжке та велике, що ніхто з Ахеїв
 Не міг его двигать окроме Ахилла,
 390 Що Хирон для батька виробив із клену
 На горах Пилійських ворогам на гибель.
 Автомед з Алкимом у пишную зброю
 Коний заложили, затиснули в зуби
 Крепкіі вудила, натягнули віжки,
 395 З заду замотали і Автомед живо
 Батога схопивши, вискочив на коні,
 А з заду Ахилло скочив на теліжку;
 Зброя заблищала, як Іперйон ясний,
 І сильне гукнув він на коний отцівських:
 400 »Ксанхте і Валю, Подаркині діти!
 Думайте іначе нашого візницю
 Із лютої бійки до стану вернути,
 Не так, як Патрокла, покинули вбитим.«
 Аж Ксанхт вітроногий із ярма промо-
 [вив
 405 Голову склонивши і вся его грива
 Із ярма сповзнувши до землі сягнула.
 Їму мову дала Іра білоплеча:
 »На сей раз, Ахилле, тебе порятуєм,
 Но смерть твоя близько. І не ми причина,
 410 А сам бог великий та Мара могуча.
 Не наше лїнивство, не тягота наша
 Патроклову зброю Троянам оддала.
 Но з богів найлучший, син Лити могучий.
 Згубив его з світа Ектору на славу.

415 А ми хоч би духом Зехвировим тнались
За всіх найбистрішим, но й тобі судилось
Згинути од бога і од чоловіка.»

І мову коневу Еринії втяли

І бистрий Ахилло до его промовив:

420 »Та нічого, Ксанхте, про те віщувати.

Знаю я й без тебе, що я тут загину
Без батька і неньки, во я не одстану,
Аж поки побоем Троян не насичу.»

Промовив — і коний погнав по переду.

ТКАНЬ.

Як обидва війська построїлись, Дій поскликавши безсмертних на раду, позволяє їм помагати, кому хто захоче, щоб Ахилло разом не побив Троянів (1—30). Боги розділяють ся: Ира, Паллада, Посидій, Ерма й Іхвест ідуть за Ахеїв, а Ярій, Аполлон, Дівона, Лита, Ксантв і Урода ідуть за Троянів і од їх приходу аж земля трясеть ся (31—74). Перед початком бою Ахилло шукає Ектора, Аполлон против его підіймає Енея, а боги по радї Посидія сідають поодаль од бою (75—155). За ріжними розмовами наступає бійка Ахилла з Енеєм, но коли Енею було призначено царувать у Троянів, то его Посидій і кидає повітрям, щоб его не вбито (156—252). На Ахилла хоче виступити Ектор, но его Аполлон одкликає; Ахилло миже другими Троянями побиває Прямового сина Полидора (353—418). Ектор виступає знову на Ахилла з мстєю за брата, но его туманом Аполло вкриває і з бійки виводить (419—454), і Ахилло других Троян побиває і вкриває поле трупами й оружам (455—503).

Збірка двадцята.

Бійка меж богами.

От так коло суден строїлись Ахеї
Кругом Пилієнка неситого боем,
А на косогорі строїлись Трояни.

І звелів Дій живо славнії Хтеמידі
5 Богів покликати до его на раду.

І пійшла Хтемида і всіх покликала.
Не було потоку окрім Овіяна,
Не було і Нимкви лісної, річної,
Або лугової, котра-б не прибула.

10 Усі позбирались в Дієвому дому
І всі посідали на славних крилечках,
Що Дієві Іхвест виробив на диво.
Усі позбирались. І Землетряс сильний,
І той не одпер ся, прибув сюди з моря,

15 Сів по середині і Дія спитав ся:

»Чого ти нас, Дію, покликав на раду?
Може чи не судиш Троян та Ахеїв?
Так суди! Бо бійка од них недалеко.»

І Дій хмарозборець до его промовив:
20 »Знаєш, Землетрясе, яка моя думка,
Що я позбирав вас: жаль мені пропа-
[щих.

Так я отсе сяду на верхнім Олімпі
І буду дивитись. А ви собі йдіте
Одні до Троянів, другі до Ахеїв,

- 25 Кому хто миліщий і тим помагайте.
 Бо як сам Ахилло вийде на Троянів,
 То вони не вдержать бистрого Пиленка,
 Вони`его виду й перше трепетали,
 А тепер, коли він за друга озлив ся,
 30 Боюсь, щоб він зараз не поліз на стіни.»

- Промовив Кроненко і розпалив бійку.
 Кинулись безсмертні і враз поділились :
 К суднам полетіла Ира та Паллада,
 Та Посидій сильний, Землетряс могучий,
 35 І Ермій премудрий, що добру навчає.
 А позаду Іхвест за ними тягнув ся,
 Кульгаючи тихо коліньми слабими.
 А к Троянам знову Ярій шеломенний,
 Аполлон косматий, стрільна Артемида
 40 І Ксанхтий і Лита і милая Врода.

- Но поки ще боги до них не прибули,
 Ахеї горділи, що устав Ахилло,
 Которий так довго спочивав од бійки.
 А в Троянів з страху аж жили дріжали,

- 45 Як вони узріли славного Пиленка
 У ясній збруї мов того Ярія.
 Но коли безсмертні до війська прибули,
 То Ворожба сильна зараз підняла ся,
 Паллада гукала ровом та стіною
 50 І берігом моря голосом могучим,
 А Ярій як вихор ревів по тім боці,
 То з вершини міста Троянів зовучи,
 То із Симоенту та Калліколони.

Так вони два війська разом підійнявши,

- 55 Звели і в них Вражбу сильну підійняли.
 Страшно Дій із неба заgrimів громами,
 Страшно Посидаон стрепенув землею
 І потряс горами; затрясли ся разом
 Вєрхи і одноги високої Іди,
- 60 І місто троянське і судна ахейські.
 Затряс ся од страху і Невид підземний
 І скочив із крісла і крикнув од страху,
 Щоб не роздер лоня Посидій земного
 І хат его бридких і для богів страшних
- 65 Не показав людям та богам безсмертним.
 Такий трус підняв ся, як боги зійшли ся,
 Кажний против свого: против Посидія,
 Аполлон стосильний з бистрими стрілами,
 Против Енвалія сивока Паллада,
- 70 Против Ири стала ловча Артеміда
 Жвава, злотолука, сестра Аполлона;
 Против Лити ввійшов Ермії добродійний,
 А з Іквестом збіглась великая Річка,
 Що зоветь ся Ксанхтом, а в людий Ска-
 [мандром.
- 75 От так боги стали одні против другіх.
 Ахилло збирав ся на Ектора стати
 І тяжко бажав він, щоб его кривлею
 Напоїть Ярія неситого боем.
 Но на Пилієнка Аполлон стосильний
- 80 Підійняв Енея і дав ему силу.
 Ставши Ликаоном, Пріямовим сином,
 По голосу й виду Аполлон промовив:

»Енею, гетьмане! А де-ж твоя слава,
 Що ти похваляв ся з гетьманами пучи,
 85 Що станеш до бою з Ахиллом Пиллен-
 [ком?«

Аж Еней до его на тее промовив:
 »Що ти против волі мене викликаеш,
 Щоб я став до бою з Пилієвим сином?
 Мені вже не вперве на его ставати.
 90 Вже він мене пудив ратищем із Іди,
 Як напав на стадо та розбив два міста,
 Лирнис із Пидасом. Один Дій поміг лиш,
 Що дав мені силу та бистрії ноги,
 А то був би згинув од рук Пилієнка
 95 Та тої Паллади, що перед ним ходить
 І кличе губити Троян та Лелегів.
 Не сил чоловіку бити ся з Ахиллом,
 Бо з ним усе боги, що его рятують
 І ратище в него впиваєть ся прямо
 100 У людськеє тіло. Но коли б кінець нам
 Приєудив бог рівний, то не легко бу-
 [ло-б

І мене побити, хоч він увесь мідний.«

Аж до его мовив Аполлон, син Діїв:
 »Так що-ж! Помоли ся і ти віковичним,
 105 Та-ж ти син Уроди, Дієвої дочки,
 А він син богині гіршої далеко:
 Та Дієва дочка, а та Посидія;
 Іди против его з точеною мідю,
 Не бій ся ні грізьби, ні прикрого слова.«
 110 Так мовив і сили він додав гетьману

Кинув ся в перед він окований мідю,
 Та тільки од Ири тее не укрилось,
 Що він на Пиленка гнав ся через вій-
 [сько

І богів зібравши стала їм казати:

115 »Ахтивно Палладо, і ти Посидію!
 Подумайте в думці, що то з того буде?
 Вже Еней пустив ся окований мідю
 Против Пиліенка. Аполлон настроїв.

Так нам его треба назад одтягнути,
 120 Або кому стати разом із Ахиллом
 Та сили додати, щоб він не безсилів,
 І знав, що нас люблять сильніші боги
 І що тії слабші, що з давна Троянам
 Подають підмогу на війні та бійці.

125 Всі ми із Олимпу на тее спустились,
 Щоб его на сей раз од Троян закрити;
 Послі він зазнає, яку ему нитку
 Доля закутила, як мати роджала;
 Не знаючи сего Ахилло жажнеть ся,

130 Як бог який стане против его битись,
 Бо боги страшенні, як видимі стануть.»

Аж до неї мовив Землетряс могучий:

»Та нічого, Иро, тобі так журить ся.
 Не хтів би я сварки з богів починати
 135 (Ні з нас, ані з других, хоч ми і силь-
 [ніщі),

А лучше ми сядьмо на виднім горбочку
 Та з відти й дивім ся на людськую
 [бійку.

А тільки підступить Аргій з Аполлоном
 Та стане Ахиллу шкодити на бійці,
 140 То ми зараз з ними бійку підійmemo
 І вони в нас живо кинуть ся у ростіч
 На Олими високий до других безсмерт-
 [них

Збиті по неволі нашими руками.»

Мовив Синій волос і повів їх разом
 145 На стіну високу, стіну Іраклія,
 Що її Паллада й Трояни зробили,
 Щоб ему од кита за нюю втікати,
 Як він за ним гнав ся з беріга на поле.
 Там боги і сіли разом з Посидієм,

150 Одягнувши плечі хмарою густою,
 А другії сіли на Калликолоні
 Кругом Аполлона та бога Ярія.
 От так з обох боків боги посідали
 Тай думали думи і самі не хтіли.

155 Бійки починати, но Дій поганяв їх.

Укрило ся поле, блиснуло од міді
 На людях та конях, земля застогнала
 Під ногами війська і два чоловіки
 Стали серед війська, готові к бою:

160 Еней Анхизенко і сильний Ахилло.
 Еней ішов первий, страшно тяжкий ше-
 [лом

На ему хитав ся; він держав рукою
 Щит перед собою і ратищем маяв.

А Пиленко з тиха мов лев підіймав ся

165 Як на его вийде цілая громада.

- Тоді захопив я молодиць не мало,
 Одного тебе лиш виніс Дій з богами.
- 195 Тепер ти не думай, вони не заступлять!
 Но я тобі ражу, одійди до війська,
 І поки не лихо, не стій против мене,
 Бо що з того вийде, і блазневі видно. «
- Аж Еней Анхизів на те ему мовив:
- 200 » Не думай, Пиленку, що мене як блазня
 Словом залякаєш. Вмію і я добре
 Грізними словами страху завдавати.
 Знаєш ти і рід наш і нашу родину,
 Слухаючи здавна людські розкази,
- 205 Но в очі ти моїх, я твоїх не знаю.
 Кажуть, що ти єчадок славного Пилія
 І матері Хетти, красної морянки;
 А про мене кажуть, що я син Анхизів
 І мамою мою красная Урода.
- 210 Хтось із них сьогодні по синові сплаче,
 Бо я не сподіюсь, щоб ми погрозившись
 Так і розійшли ся, бійку занехавши.
 Розкажу, як хочеш, щоб ти відав рід
 [наш,
 Як добрії люди відають про его.
- 215 З початку родив Дій славного Дардана,
 Батька Дарданії; тоді йще на полі
 Ільону не було, людяного міста,
 Тоді йще люди під Ідою жили.
 Дардан вивів на світ царя Ерихтона,
- 220 Що був найбагатший між багачами.
 Три тисячі коний на полі пасло ся

- І кобил не мало з лошатами було —
 Сам Бурій, бувало, до них задицяв ся
 Бігаючи в поле конем чорногривим.
- 225 І вони дванацять лошат породили,
 І тіі лошата, як бігли по полю,
 Ногами колося вони не займали;
 А коли літали по синьому морю,
 То ногами хвилі вони не займали.
- 230 Ерихтон мав Троя, гетьмана Троянів,
 А Трой Ерихтонів породив три сина:
 Іла, Ассарака та ще Ганимида,
 Того чоловіка найкращого в світі,
 Що его на небо за красу узяли
- 235 Дію вино лити та богам служити.
 Іл родив од себе сина Лавмедонта.
 А Лавмедонт славний Тіхтона й Прі-
 яма,
 Клитія та Ламца та Ікетаона,
 А Ассарак Кана. Кан родив Анхиза,
- 240 І я од Анхиза, Ектор од Пріяма.
 Такого я роду і такої крови,
 А сила од Дія; він по свої волі
 Дає й одіймає, бо сам найсильніщий.
 Так що-ж ми, як блазні, будем розмо-
 вляти
- 245 Одні серед поля кривавого ставши?
 Ми один другому стільки наговорим,
 Що повнее буде судно стовесельне.
 Бо язик без кости, що хоче, то й меле,
 Може говорити і добре, і зле;

250 Що другому скажеш, то і сам почувеш.
На віщо-ж ми будем один перед дру-

[гим

Сваркою сваритись, мов ті молодиці,
Що серцем озлившись вийдуть серед

[міста

І там одна другу бештає словами

255 Ні з того, ні з сего, а з злости одної.

Ти мене од бою словом не одібеш,

Перше тобі треба зо мною побитись.

Так давай, возьмем ся за ратища мідні».

І мовив і вдарив ратищем по щиту,

260 І щит під ударом заревів страшенне.

Здрігнув Пилієнко і щита од себе

Оддалив рукою, думав, що на виліт

Пройде через его ратище Енея.

Не розмислив блазень у розумі своєму,

265 Що людям смертельним небесні дари

Не легко погнути або поломати.

Ратище Енея щита не пробило,

Золото — дар божий, его задержало.

Два листи пробив він, а три іще було,

270 Бо в ему пять листів зложив Кривоно-

[гвій:

Два на верху мідних, а два олів'яних,

Пята золотая ратище спинила.

Тоді Пилієнко ратищем прицілив

І вдарив Енея по круглому щиту

275 Саме по під обід, де і мідь найтоньша

І шкура найтоньша; і пройшло на виліт

- Ратище пилійське і щит розірвав ся.
 Еней нахилив ся, щит підняв високо
 І ратище в землю встрягло за плечима,
 280 Пробивши два круги на круглому щиті.
 Став він, ухилившись ратища страшного,
 Жах і страх у его став перед очима,
 Що так недалеко ратище упало.
 І крикнув Ахилло, і з мечем прискочив,
 285 Но той уже камінь успів підійняти.
 Велике діло! Тепер не підняли-б
 І два чоловіка, що один підняв він.
 І певно Еней би каменем ударив
 У щит або шолом — і той був би жи-
 [вий,
 290 А з его Пиленко висадив би душу,
 Щоб того не вглянув Посидій могучий,
 А то він не ждучи до богів і мовив:
 »Лихо-ж мое тяжке! Жаль мені Енея,
 Що вбитий Пиленком до Невида піjde,
 295 Повіривши зрадї сильного Поллона,
 А він ему блазень в горі не pomoже.
 За що-ж він невинний має погибати,
 За других терпіти, коли він приносив
 Приемні дари для богів небесних?
 300 Так нуте-ж од смерти его порятуймо,
 Щоб і Дій не злив ся, як его Ахилло
 Смертею погубить. Бо він має жити,
 Щоби рід не загинув славного Дардана.
 Зі всіх дітей своїх, що родив од смерт-
 [них,

305 Кроненко найбільше полюбив Дардана.
Не злюбив Кроненко Пріямове племя;
Так царство троянське присудив Енею
І его нащадкам, що пійдуть од его.»

Сивокая Ира мовила до его:

310 »Сам ти, Землетрясе, думай про Енея:
Чи руку подати, чи так залишити
(При всі его славі згинуть од Ахилла);

А ще ми обое вже не раз кляли ся
Перед цілим небом — і я і Паллада

315 Троянам у злиднях руки не давати
І тоді, як Троя вогнем запалає,
Та її підпалять хоробрі Ахеї.»

Тільки почув тее Посидій могучий,
Пійшов через бійку та ратищів трескіт,

320 Де Еней хоробрий бив ся із Ахиллом.

І зараз на очи Пиленка Ахилла

Туман напустив він, і кованний ясень

Вихопив із щиту славного Енея

І его під ноги положив Ахиллу,

325 А Енея з поля кинув у повітру.

І не мало війська і не мало коней

Еней перескочив, кинутий безсмертним,

Поки не спинив ся кінець того поля,

Де славні Кевкони строїлись до бою.

330 Там прийшов до его Посидій могучий

І став і проворно до его промовив:

»Хто тебе, Енею, із богів підмовив

Против Пилієнка могучого стати,

Коли він сильніщий і богам миліщий?

335 Одступай од его, як коли зійдеш ся,
 Щоб тобі не ждучи не пійти к Невиду.
 А коли Ахилла на світі не буде,
 Бий ся тоді сміло перед цілим вій-

[ськом,

Ніхто твої збруї не буде здирати.»

340 Так его й покинув по добрій радї
 І туман Ахиллу од очей одвіяв.
 І він подивив ся ясними очима
 І зітхнув і мовив до свого серця:

»Великее-ж диво бачу я очима.

345 Ратище край мене, а того й не має,
 В кого его кинув, та думав убити.
 Правда-ж, що Енея безсмертні люблять,
 А я собі думав, що він так хвалить ся.
 Хай же він гуляє! Не буде-ж він біль-

[ше

350 Бити ся зо мною, коли втік од смерти.
 Ануте, зберемо хоробрих Данаїв
 Та спробуем сили і в других Троянів.»
 І пішов по строях і в кожному мо-

[вив:

»Тепер од Троянів не стійте далеко,

355 Ідїть за них прямо, та бийте ся сміло,
 Бо одному трудно при всі мої силї
 На всіх набігати та всіх побивати.
 Сам Ярій могучий та сильна Паллада
 Не могли-б такого бою доконати.

360 Но скільки я можу руками й ногами
 І силою своєю, стільки буду битись.

Пройду усі строї і тому з Троянів
Радісно не буде, хто близько підій-
[де.]

Так казав Ахилло, а тим часом Ектор
365 Закликав Троянів ітти на Ахилла:

»Трояни хоробрі! не бійтесь Ахилла!
Словами готов я битись і з богами,
Та ратищем трудно, бо вони сильніші.
Не всякеє слово сповнить і Ахилло.

370 Одно може сповнить, другого не спов-
[нить.]

Пійду против его, хоч его і руки
До вогню подібні, а сила до сталі.»

Мовив — і Трояни ратища підняли,
Сила зворушилась, підняли ся крики.

375 Аж Ектору стиха Аполлон промовив:

»Не бий ся ти прямо, Екторе, з Ахил-
[лом,

А стій миже військом тай ціляй у его,
Бо він тебе влучить або зарубає.»

І Ектор почувши гелос Аполлонів,
380 Злякав ся і зараз пійшов миже військо.

А Ахилло з криком і зі всеї сили
Вдарив на Троянів і вбив Іхвительона
Отринтіяненка, отамана в війську.

Его Отринтію Нимхва породила
385 У городі Іди на сніговім Тмолі.

Ахилло на зустріч его в самий череп
Ратищем ударив, череп роздвоїв ся,

Він об землю хропнув, — а Ахилло

[мовив:

»Ліг ти, Отринтенку, зі всіх найлю-

[тіщий!

390 Тут твоя кончина, а рід твій далеко, —
Аж там на Гигеї, а твоя дідизна
На рибному Іллі та Ермі глибокім.»

Він мовив, а тому і тьма очи вкрила.

І коні ахейські у первії бійці

395 Єго стратували. А той знову скочив
І Димолеонта, сина Антинора,
Через шелом мідний по виску ударив;
І мідяний шелом ратище пробило,
Череп проломило і весь єго мозок.

400 Кровію облило і єго згубило.

Іпподам з теліжки пустив ся тікати,
Но Ахилло в плечі і того ударив,
І він перед смертю заревів мов бик той,
Коли єго тягнуть к боку Землетрясу,

405 І бог еликонський од того радіє:

Так і Іпподамант заревів і згинув.

А Ахилло знову вдарив Полидора,
Пріям'ового сина. Казав єму батько
В бійку не ходити, бо він був і менший,

410 І зі всіх миліщій і жвавий на ноги;

А він собі блазень ногам і повірив

І поти вертів ся, поки не загинув.

Пробігав він мимо, а єго Ахилло

У спину і вдарив, де у єго пояс

415 Пряжками стягав ся і броня двоїлась,

І ратище вийшло через пуп на виліт.
 Впав він на коліна, тьма его вкривала,
 І він за утробу руками хапав ся.

Ектор як побачив, що брат за утробу
 420 Руками захопив ся до землі склонившись,
 Не вглядів і світу, не міг серед вій-

[ська

Далій оставать ся, пійшов на Ахилла
 Із ратищем острим до вогню подібний.
 І глянув Ахилло і з вискоком мовив :

425 »Се-ж той, що найгірше вразив мое
 [серце.

Що вбив мого друга : тепер ми не бу-
 [дем

Один од другого бігати по полю.»

І з під лоба глянув і знову промо-
 [вив :

»Ходи лишень швидше на свою поги-
 [бель!«

430 Аж до его мовив Ектор шеломенний :

»Не думай, Пиленку, словами як блазня
 Мене залякати, вмю і я добре

Прикрими словами ганьби завдавати.

Знаю, що ти лучший, я гірший за тебе.

435 Но ще тее в бога лежить на колінах,
 Чи не я, слабійший, з тебе душу вийму,
 Бо клюга і в мене острая доволі«.

Мовив — і що сили ратищем ударив.

Но Паллада тихо на его дихнула

440 І од Пиліенка его одвернула.

- Ратише упало Ектору під ноги
 І Ахилло з криком кинув ся до его
 Думаючи вбити, но Аполлон живо
 Як бог заступив ся і покрив туманом.
 445 І тричи Ахилло з ратищем кидав ся
 І ратищем тричи пробивав повітра.
 Тоді у четверте кинув ся маною,
 І сильне гукнувши проворно промовив:
 »Таки втік, собако! Брало тебе лихо,
 450 Та дав тобі поміч Аполлон стосильний,
 Що ти его молиш ідучи на бійку.
 Та колись я може справлюсь і з тобою,
 Як хто із безсмертних стане мені в по-
 [міч.
 Тепер піду бити, кого не попаду.«
 455 Мовив і Дріопа в потилицю влучив.
 Дріоп повалив ся, но той его кинув,
 А вдарив Димуха Хвилеторієнка
 В самеє коліно, а потому знову
 Мечем его вдарив і висадив душу.
 460 Потому наскочив на двох Віяненків:
 Лавгона й Дардана, і з коней звалив їх,
 Ратищем одного, а мечем другого.
 Потому на Троя Аласторієнка;
 Він тяжко просив ся живим его взяти,
 465 Его не вбивати, к літам жадість мати.
 Не знав того, блазень, що дарма про-
 [сив ся,
 Що то чоловік був тугий, невмодимий,

- Він до віг звалив ся, пустити просив
 [ся,
 Но ему Ахилло всадив меч у печи́нь,
 470 І печи́нь одпала і кров з его тіла
 В пазуху полилась і тьма очи вкрила.
 А той Мула вдарив у самеє вухо,
 Аж ратище вийшло у другее вухо.
 Потому Ехебла Агинорієнка
 475 По голові вдарив мечем колодчастим,
 Аж меч розігрів ся — і мертвіи очи
 Червона погибель та Мара закрила.
 Потім Девкальона по локтьових жилах
 Ратищем ударив і пробив на виліт.
 480 І став він і звисив пробитую руку,
 І той ему разом голову і шелом
 Одрубав од шиї, з хребта его разом
 Висадив ся мозок і він розтягнув ся.
 А той знову вдарив Рігма Піреєнка,
 485 Що прибув до Трої із славної Хтрики.
 Ему в здуховини ратище попало,
 І впав він із коней, а той Ерихтоя,
 Що завертав коней, у плечі ударив,
 Повалив з теліжки і збили ся коні.
 490 Як вогонь лютує крутими ярами
 По горі сухії, діброва палає,
 І вітер усюди полумя розносить, —
 Так і він манюю з ратищем гонив ся,
 Кого мав побити і червонив землю,
 495 Як волів лобастих злигать та пустити
 На гладкому тоці ячмінь молотити, —

Під волами зараз колося зімнеть ся :
Од так під Ахиллом щити та шеломи
Конї розмінали ; залили ся кровю
500 І восї, і спиці, бо бризки літали
І од копит кінських і од коліс мідних.
А там Підїєнко за славою гнав ся
І червонив кровю могучїї руки.

ТКАНЬ.

Ахилло розбиває Троян і одну половину проганає до міста, а другу до Ксантва (Скамандра) і в потці много на смерть побиває; а 12 молодців оставляє для Патроклової тризни (1—33). Там же побиває і Ликаона Пріяменка, хоч він его й просить життям дарувати (34—135) і Астеропея, отамана Пеонів, з Пеонами разом, аж Потік бушує (136—210). Ахилло не перестає побивати, Ксантв загачуєть ся трупами; просить Ахилла перестати, Ахилло не слухає; Потік на его хвилі підіймає, виганяє з себе і гонить по полю (211—271). Ахилло вибиваєть ся із сили, но ему помагає Посидій і Паллада; Ксантв просить до помочи Симоента і знов налягає, но на его Ира підіймає Іхвеста і він поти палить і поле і воду, поки его таж сама Ира не спляє (272—384). Починають ся бої і в других безсмертних: в Ярія, Паллади і Вроди; в Аполлона і Посидія; в Ири і Дівони; у Ерми і Лити (385—513). Після сего боги на Олими одходять, один Аполлон лиш одходить до Трої; тим часом Ахилло до самого міста Троян проганає; Пріям для них каже брами одчинити (513—543); а Аполлон, щоб лекше утікати Троянам, з початку до Ахилла підводить Агинора, потому на себе бере Агинорову постать, тікає од Ахилла і его од міста одтягає (544—611).

Збірка двадцять перва.

Війка на потоці.

- Тільки що прибули до броду потоку,
 До бистрого Ксанхта, Дієвого сина,
 Ахилло рэзтяв їх і одних до міста
 Пігнав по долині, по которі вчєра
 5 Ахеї тїкали, як лютував Ектор;
 І вони тїкали, і славная Ира
 Туман напускала, з дороги збивала;
 А другі загнались у потік глибокий
 І падали з плеском і хвиля шуміла
 10 І в береги билась і вони із криком
 По воді бовтались, з кругів вибивались.
 Мов сарана тая од вогню здїєметь ся
 І летить до річки, полумя палає,
 А вона од страху падає на воду:
 15 От так од Ахилла на славному Ксанхті
 Вода закишіла од людей та коний.
 І ратище лицарь на березі кинув
 На мирику сперши, а сам із мечем лиш
 Кинув ся манюю і лихо задумав.
 20 І став він рубати, і почали крики
 По воді вставати, вода кривавіти.
 Як риба порою од свині морської
 Тїкає од страху у лиман широкий,
 А вона лякає, котору попаде,
 25 То так і Трояни на тому потоці

- Ховали ся в кручі І він нарубавшись
 Ще дванацять хлопців захопив живими
 На заплат Патроклу, Менитія сину.
 Він їх як оленів страхом ополошив
- 30 І повязав руки тими поясками,
 Що вони носили на сорочках щитих,
 І звелів одвести на бистрії судна,
 І кинув ся знову врагів побивати.
 І вздрів Ликаона, Прямвого сина,
- 35 Що тікав із річки. А его Ахилло
 Пійняв колись було в его винограді
 Нічю налетівши. Він острою мідю
 Обрубубав смовву — полудрабка ладив,
 Аж ему на лихо наскочив Ахилло,
- 40 І взяв его в судно і продав до Лимну;
 Викуп дав за его славний Ясоненко,
 Іетіон Імврський; заплатив не мало,
 Дістав его звідти і післав в Арисву,
 А він утік звідти й до дому дістав ся.
- 45 І днів одинацять серцем веселив ся
 Прибувши із Лимну, в дванацятий знову
 Попав ся Ахиллу, котрому судилось
 Его против волі к Невиду послати.
 Его як побачив хоробрий Ахилло,
- 50 Що він без шелома, ратища і щита,
 Що все він покидав, бо в его од бігу
 І піт покотив ся і ноги ослабли,
 Зітхнув сам до себе і до себе мовив:
 »Великее-ж чудо бачу я очима!
- 55 Так тії Трояни, що я побивав їх.

Підіймуть ся знову з підземної мраки,
 Як отсей злидений, проданий до Лимну,
 Сюда повернув ся; его не спинило
 І море широке, що многих спиняє.

- 60 Нехай ще зазнає і ратища мого,
 Тоді я побачу і переконаюсь,
 Чи прийде він звідти, чи его зачинить
 Земля сирова, що і сильних пинить.»
 Так він собі думав, а той підступав
 [ся,

- 65 Щоб до ніг упасти, бо тяжко бажав він
 Утікти од смерти та чорної Хири.
 І кинув Ахилло ратищем у его,
 Но він нахилив ся, обняв его ноги
 І ратище остре ему за плечима
 70 У землю устрягло, тіла не поївши.
 І обняв він ноги одною рукою,
 А другою сильне ратище сціпивши
 Голосив і мовив бистрими словами:
 »Змилуй ся, Ахилле! Зумилосерди ся!

- 75 Надомною можна милосердя мати.
 У тебе я хліба попоїв святого
 Тоді, як узяв ти мене з винограду
 Та продав до Лимну далеко од роду.
 Тоді тобі дали сто волів за мене,
 80 Тепер я дам триста. Дванацятий день
 [лиш
 Як я по нещасті прибув до Ільону,
 А тепер я знову до тебе попав ся.

- Немилий я Дію, коли він ізнову
 Мене звів з тобою; безвічним і мати
- 85 Лахтоя Алтівна мене породила.
 Алтій, її батько, царує в Лелегів
 У славнім Пидасі коло Сатніента.
 А сама Лахтоя була за Пріямом,
 І двох породила і обох ти згубиш.
- 90 Брата Полидора уже погубив ти.
 У першому строю ратище пустивши,
 А тут і я згину, бо вже із рук твоїх
 Живому не вийти, коли знов попав ся.
 Но я тебе прошу, не вбивай, Ахилле!
- 95 То не рідний брат мій Ектор шеломен-
 [ний,
 Що убив у тебе найлучшого друга.»
 От так Пріяменко у его просив ся,
 Но почув од его нерадеє слово:
 »Не говори, блазню, не кажи про ви-
 [куп!
- 100 То коли Патрокло ще день божий видів,
 Тоді я порою жалував Троянів
 І брав їх живими і давав за викуп;
 Тепер ніхто в мене не втіче од смерти,
 Кого тільки в руки візьму під Ільоном.
- 105 Ніхто, — а найбільше Пріямові діти.
 Уми і ти, милий! І чого тужити?
 Умер і Патрокло, ще лучший за тебе.
 Бачиш, який сам я хороший, великий,
 І батько мій славний, і мати богиня,
- 110 Но й мені од смерти не втікти лихої.

Чи рано, чи в вечір, чи в самий полу-
[день,

Прийде і по мене, як хто мене вдарить
Чи ратищем острим, чи з лука стрілою.»

Промовив, а в ему і серце зніміло.

- 115 Він ратище кинув і простягнув руки,
Но Ахилло зразу мечем его вдарив
В шию по ключині; весь меч усадив ся;
Він ниць повалив ся, по землі простер
[ся

І кров витікала, землю напувала.

- 120 Аж его за ногу потягнув Ахилло
І скинув на річку і до его мовив:
»От тут твоє місце із рибами разом,
Вони твою рану од крові оближуть.
Не мати оплаче тебе на постелі,

- 125 А Скамандр у море занесе глибоке
І граючи риба вигульне із моря
І поглине тіло твоє, Ликаоне.
Будете-ж ви гинуть до звалу Ільону,
Будете тікати, а я побивати.

- 130 Не буде у поміч і Потік широкий,
Хоч ви ему часто і биків небитих
На дари даєте і водите коний.
Будете ви гинуть, поки вас не стане
За того Патрокла та за тих Ахеїв,

- 135 Що ви їх без мене край суден побили.»
І вчув Потік тее і тяжко озлив ся
І став думать думу, як ему Ахилла
Того втихомирить, та стать за Троянів.

Тим часом Пиленко з ратищем наскочив
 140 На Астеропея, сина Пилегона,
 Того Пилегона, що его од Акса
 Мала Перевія, найстаршая дочка
 В Акессаменія, з Потоком обнявшись.
 Но той против его вийшов із Потока,
 145 Два ратища мавши, і Ксанхт ему сили
 Додавав, бо злив ся, що стільки молод-

[ців

Погубив Ахилло без жадного жалю.
 І тільки що близько обидва зійшли ся,
 Первий запитав ся хоробрий Ахилло:
 150 »Хто ти такий смілий, що йдеш про-

[тив мене?

Против мене йдуть лиш діти нещасли-

[вих. «

Аж син Пилегонів до его промовив:
 »Та що ти, Пиленку, питаєш ся роду?
 Та я із далека, аж із Пеонії

155 Привів до Ільону пеонськеє військо
 І двій одинацять, що я у Ільоні.
 А рід мій походить од славного Акса
 (Того, що найкращу в світі воду має).
 В его Пилегон був, а я в Пилегона.

160 І тепер, Ахилле, зо мною побий ся.

І одвів Ахилло ратище пильоське,
 Но Астерап зразу два ратища кинув,
 Бо він був звичайний з обох рук пу-

[скати.

Одно в щит попало, тільки не пробило;

- 165 Золото — дар божий, его не пустило;
 А друге на лікті праву руку здерло,
 Аж кров показалась, а само далеко
 В землю закопалось, тіла не поївши.
 Кинув і Ахилло ратищем летучим
- 170 І Астеропея думав повалити,
 Та в его не вдарив, а вдарив у беріг
 І до половини ратище всадилося.
 Тоді Пилієнко з мечем розігнав ся,
 А той схопив живо ратище Ахилла,
- 175 Та не міг добути цілою рукою.
 Тричи поривав ся, думав, що добуде,
 І тричи не здужав. І тільки в четверте
 Кинув ся добути ясень Еяченків,
 А з его Ахилло і висадив душу.
- 180 Він его ударив мечем коло пупа
 І черево вийшло і тьма очи вкрила.
 А Ахилло зараз кинув ся на груди,
 Обдер его зброю і до его мовив:
 »Лежи так, небоже! Не сил тобі би-
 [тись
- 185 Синові Потока із сином Кроненка.
 Твій рід од Потока бистрого походить,
 А мій рід походить од самого Дія.
 Родив мене батько владарь мирмидон-
 [ський,
- Пилій Еяченко, а Еяк од Дія.
- 190 Краще Дій небесний од земних потоків,
 Кращі его й діти од дітей поточних.
 Ксанхт який великий, і той не заступить,

Бо з Дієм Кроненком бити ся не може.
З ним ні Ахелой царь не може зрівня-
[тись,

- 195 Ні бистрая річка Окіян глибокий,
Що з его виходять моря і потоки,
Всякі джерела й криниці глибокі.
Но і той порою дрижить перед Дієм,
Як коли ударить ясними громами.»
- 200 І ратище мідне із берега вирвав,
А того й покинув на піску лежати.
І мертвеє тіло вода захопила,
І вюни і риби его обгорнули.
І з нирок почали тлуцу об'їдати.
- 205 А Ахилло знову пійшов на Пеонів,
Що вже по над беріг кинулись тікати,
Як тільки уздріли, що їх отамана
На лютії бійці погубив Паленко.
І вбив Хтерсилоха, Мида й Астинила,
- 210 Мнися і Хтарсія, Ена й Охвелеста;
І був би ще других погубив Пеонів,
Щоб Потік глибокий не став чоловіком
Та з глибоки своєї до его не мовив:
»Ахилле! Ти тяжко почав лютувати.
- 215 Безсмертнії вічно тобі помагають.
Но коли Дій волив Троян тобі бити,
Так жени на поле і там побивай їх,
Бо всі мої гирла трупами заперлись
І я через трупи не можу у море
- 220 Воду проливати, а ти все лютуєш.
Перестань їх бити, дивний отамане!«

- Аж до его мовив скорохід Ахилло:
 »А хочеш, Скамандре, то так воно й
 буде.
 Дай Троянів тільки до міста загнати,
 225 Та з Ектором стати, его попитати,
 Чи він мене згубить, чи я его згублю.«
 Промовив — і знову взяв ся до Тро-
 янів.
- Аж до Аполлона став Потік гукати:
 »Що-ж ти, Сріблодукий, не сповняеш
 волі
- 230 Дія Кронієнка? Казав Кронієнко
 Троян спомагати, аж поки вечірня
 Мрака не надійде, землі не покриє.«
 І скочив Ахилло посеред Потока
 З беріга крутого, і Потік надув ся,
 235 Завлекотав тяжко і всі тіі трупи,
 Що побив Ахилло, покотив водою,
 І як віл ревучи викидав на беріг.
 А живих, що в кручах его поховались,
 Закривав од смерти бистрою водою.
- 240 Навкруги Ахилла хвиля підіймалась
 І в щит его била, з ніг его валила.
 І за вяз Ахилло рукою захопив ся,
 Но вяз повалив ся із берегом разом.
 І загатив воду гиллями густими,
 245 І ліг як та владка з берега на берег.
 І здрігнув Ахилло і кинув ся з кручі;
 Бистрими ногами побіг через поле.
 Но бог і по полю гнав ся за Ахиллом

- Чорною водою, щоб того Ахилла
 250 Таки втихомирить та стать за Троанів.
 І скочив Ахилло, як ратищем кинуть,
 Бистро, мов орел той хижий, чорнокри-
 [лий,
 Швидкий і бистріший із цілого птаства;
 От так і він скочив, мідь на его грудях
 255 Страшно забряжчала; він кинув ся на
 [бік,
 Но той за ним гнав ся з шумом преве-
 [ликим.
 Як той водовідник з джерела крутого
 На сади та ниви воду напускає
 І заступом чистить рівчаки для неї;
 260 Вода, як полеть ся — камінці маленькі
 Котять ся під нею, вона по горбочку
 Бистро пробігає і переганяє:
 Так чорная хвиля за бистрим Ахиллом
 Гналась бєз устанку, бо боги сильніші.
 265 Скільки раз вагав ся скорохід Ахилло
 Стати та пізнати, чи усі безсмертні,
 Які є на небі, на его завзялись, —
 Стільки раз і хвиля божого Потока
 Била его в плечі. Що ступить Ахилло,
 270 То Потік і вдарить его по під ноги
 І вибере в его пісок під ногами.
 І крикнув Пиленко, глянувши на небо:
 »Ніхто мене, Дію, од сего Потока
 Рятувать не хоче; одбув би я послі,
 275 Но ніхто не винен тому із небесних;

Одна тільки мати, що мене здурила:
 Вона говорила, що я коло Трої
 Згину під стіною од стріл Аполлона.
 Вбив би мене Ектор, чоловік хоробрий,
 280 Так за тебе мав би і храброго зброю.
 А тепер я гину безславною смертю
 У сему потоці, ніби свинопас той,
 Що в осени хвиля его захопила.»

Мовив — і в годині Посид та Паллада
 285 Коло его стали у постаті людські,
 Руку в руку брали, словом потішали.
 І первий промовив Посидій могучий:

»Хай тебе, Пиленку, тебе не лякає,
 Бо ми із безсмертних по милості Дія
 290 Стоїмо за тебе, і я і Паллада.

Тобі не судилось згинуть од Потока.
 Живо він затихне і сам ти побачиш,
 А ми тобі радим, коли слухать хочеш:
 Рукам ти од бійки не давай покою,
 295 Поки не залучиш Троян до Ільону;
 Тоді ти одявши у Ектора душу,
 Вертай ся до суден і матимеш славу.»

Так ему сказали тай пішли к без-
 [смертним,

А той побіг полем радий з тої мови.
 300 Но й поле водою за ним заливалось;
 Пливало оружа молодців побитих,
 Пливали і трупи; високо скавав він
 Од того напливу і трудно Потоку
 Було одоліти супротив Паллади.

- 305 Но Скамандр ще більше злив ся на
 [Пиленка,
 Здував свої хвилі, підіймав високо
 І до Симоента гукаючи мовив:
 »Збиймо, брате, силу в сего чоловіка,
 Бо живо він місто Пріямове візьме.
- 310 Перед ним завзятим Трояни не встоять.
 Вставай же ти живо, та наповняй стоки
 Водою з джерелів, усіх забори їх
 Та підійми хвилі, та повали з шумом
 Колоди й каменя, щоб нам его збити,
- 315 Бо він замагає і як бог панує.
 Но ему ні сила, ні вид не поможе,
 Ні пишне оружа, що ляже в болоті
 І запливе мулом; я его й самого
 Пісками засиплю, каменям покрию.
- 320 Не зберуть Ахеї і кісток од его,
 Таким его мулом занесу великим.
 Там его й могила. Не тра буде й гробу
 Ему висипати, честь ему робити.«
 І з клекотом сильним напав на Ахилла
- 325 І піною вдарив, трупами, кривлею,
 І хвиля червона божого Потока
 Стіною піднялась, обняла Пиленка.
 І скрикнула Ира в страху за Ахилла,
 Щоб его не взято Потоком великим,
- 330 І до свого сина Іквеста сказала:
 »Устань, Кривоногий, сину мій еди-
 [ний!
 Не стид тобі буде стати против Ксантва.

Устань лишень живо та підійми пла-

[мінь,

А я йду Зехвира й холодного Нота

335 Просить підійняти великую бурю,
Щоб голови й зброю Троян попалити,
Полумя несучи. Пали понад Ксантвом
І ліс берегами і его самого.

Не вважай на просьби, н на его грізьби,

340 І не спадай з сили, поки не гукну я.

Тоді ти затримай вогонь незгасимий.»

Пустив кривий Іхвест вогонь незгаси-

[мий

Іспершу на поле і попалив трупи,

Що в полі лежали, побиті Ахиллом.

345 І висохло поле, і води не стало.

Як Бурій осінній виноградну ниву

Сушить у годині, тішить господарів,

Так висохло поле, трупи погоріли.

І він пустив пламіль ближче до Потока.

350 Запалали яви, мирики і вязи,

Запалав і кипер і ряст і латаччя,

Що вкривали стоки бистрого Потока.

Звились вюни й риби, і одні по кручах,

А другі по стоках сюда й тудя вились

355 Заморяні духом Іхвеста Кривого.

Запалав Потік сам і словом промовив :

»Іхвесте! Нікому тебе не збороти!

І сам я з тобою бити ся не буду.

Перестань од гніву, а Троян Ахилло

360 Хай жене до міста, — що мені за діло?»

- І палав і мовив, а стоки кипіли.
 Як котел порою на вогні великім
 Наповняний тлуцю доброго підсвинка
 Кругом закинає підпаланий сушю:
- 365 Так горіли стоки й вода закипала,
 І не могла бігти і стала безсильна
 Од Іхвеста сили; тоді він до Ири
 Ізмучаний тяжко, на силу промовив:
 »Чого син твій, Иро, за всіх мене
 [мучить?
- 370 Не стільки я винен, скільки тії другі,
 Що взяли на себе помагати Троянам;
 І коли ти хочеш, так я перестану,
 Хай він перестане; а що я — клену ся
 Троянам у злиднях руки не давати,
- 375 Щоб цілая Троя вогнями палала
 І її палили хоробрі Ахеї.«
 І тільки почувла Ира білоплеча,
 До Іхвеста зараз промовила мати:
 »Годі з тебе, сину, бо так не годить
 [ся
- 380 Безсмертного бога за людей карати.
 І погасив Іхвест вогонь незгасимий,
 І по стоках хвилі знову покотились,
 І Ксантв усмирив ся і перестав Іхвест.
 Ира їх розняла, хоч сама ще злилась.
- 385 Но другі безсмертні були у незгоді
 І ріжня думка на їх серці була.
 І вони збігались з криком превеликим
 І земля стогнала і небо греміло

- І Дій на Олімпі серцем веселив ся
 390 З божої незгоди, і боги не довго
 Без діла стояли; Ярій почав діло,
 І з ратищем первий скочив до Паллади
 І почав Палладу словами ганьбити:
 »Що ти, псяча мухо, колотню заво-
 [диш?
 395 На що горде серце тебе підбиває?
 Чи ти пам'ятаєш, як ти раз на мене
 Тиденка підбила, а сама у мене
 Ратище пустила і тіло порвала?
 Тепер що вчинила, за все ти оддячиш.«
 400 Промовив і вдарив по страшному щиту,
 Що его і Дію не сила пробити,
 А Ярій в запалі по ему ударив.
 Но та одступивши підхопила камінь,
 Що лежав на полі, острій та великий,
 405 Що давнії люди поля межували,
 Вдарила по шиї і силу одняла.
 Впав він на пять гонів і запилів патли,
 І гримнула збруя. Паллада всміхнулась
 І живо до его мовила хвалючись:
 410 »Не думав ти, блазню, скільки я
 [сильніша,
 Що здумав до мене силою рівнятись.
 Тепер розплатив ся за матерні муки,
 І одібрав кару за те, що Ахеїв
 На бійці повинув і став за Троянів.«
 415 Сказала і знову очи одвернула.
 А того за руку повела Урода

- І тяжко стогнав він і ледве був живий.
 Аж тее узрїла Іра білоплеча
 І враз до Паллади проворно сказала:
- 420 »Глянь но, незборима Дїева дочко!
 Знову псяча муха повела Ярія
 Із лютої бїйки. Ану, до жени їх!»
 І Паллада рада кинула ся зараз,
 І вларила в груди сильною рукою,
 425 І в неї зімліли і ноги, і серце.
 Впали вони разом на землю родючу,
 А тая над ними мовила хвалячись:
 »Як би то в Троянів усі такі були
 Сильні та одважні, що виходять битись
 430 Против Аргїя, як сяя Урода,
 Ярієва дружка, що вїйшла на мене,
 Давно-б ми од бїйки усі перестали
 Поваливши місто, Іліон поважний.«
 І на тую мову Іра усміхнулась.
- 435 А Землетряс сильний мовив к Аполлону:
 »Що-ж ми стоїмо так? Коли ті почали,
 То й нам не годить ся, стидно нам не
 {бившись
 Іти до Олимпу у Дїєву хату.
 Починай молодший, — менї не пристало,
 440 Бо я і старіщий і відаю більше.
 Чи забувти, блазню, в безпам'ятнім серці,
 Скільки ми з небесних коло Іліону
 Набрали ся лиха, як пїйшли од Дїя
 Та Лаомедонту за певную плату
 445 Цїлий рік служили і він радив нами?

- Я Троянам стіни висипав широкі,
 Щоб місто троянське було незвалиме.
 А ти, Аполлоне, випасав для его
 Волів круторогих на Іді лісній.
- 450 А коли нам Ори вислужитись дали,
 Лавмедонт лукавий забрав нашу плату,
 Та ще наругавшись одіслав од себе.
 Тобі, казав, звяже і руки і ноги
 І продасть в неволю на виспу далеку,
- 455 А обом грозив ся вуха повтинати.
 І ми тоді гнівні одійшли од его
 Злючись, що дав слово і его не стримав.
 Тепер его людям ти став помагати
 І того не хочеш, щоб Трояни згибли
- 460 Смертею лихою з дітьми і з жінками.«
 Аж до его мовив Аполлон стосильний:
 »Треба, Землетрясе, розуму не мати,
 Щоб з тобою битись із за того люду,
 Що мов тев листя, то з'явить ся пиш-
 [ний
- 465 І плодами поля себе посиляє,
 То гине без духу. Лучше ми обидва
 Од бійки спочинем, а ті нехай бють ся.«
 Промовив і знову назад обернув ся,
 Побояв ся битись із батьковим братом.
- 470 Аж его мислива сестра заганьбила,
 (Его Артемида почала ругати):
 »Тікаеш, Стосильний, даеш Посидію
 І свою замогу і славу велику.
 Для чого ти, блазню, того лука носиш?

475 Щоб ти мені в батька більше не хвалив
[ся,

Як ти перед нами колись похваляв ся,
Що бити ся станеш против Посидія.»

Но її на тее Аполлон не мовив,
А тільки сердита Дієвая жінка
480 (Ганьбила Мисливу бридкими словами):
»Як ти сміла, суко, вийти против
[мене?

Буде-ж тобі лихо, хоч ти й лука маеш.
Дій тебе дівчатам львицею поставив
І дав їх губити, котору захочеш.

485 Лучше тобі звірів по горах стріляти,
Аніж на сильніщих виходити битись.
А коли ти хочеш, так зараз пізнаеш,
Скільки я сильніща против твої сили!»
Мовила — і разом за руки схопила

490 Лівою рукою, а правою взяла
З плечей її тулу, і тулою стала
По завушках бити, стріли розсипати.
І стала богиня од неї тікати.

Мов тая голубка в скалу утікає,
495 Як її не вдалось ястребу пійняти,
Так вона тікала, покинула й тулу.
Тоді Аргобоець промовив до Лити:
»Не буду я, Лито, бити ся з тобою,
Бо з жонами Дія трудно воювати.

500 І ти перед всіми можеж те казати,
Бо мене зборола силою страшною.»
Він мовив — а Лити підбирала стріли,

- Що всюди валялись по цілому полю
 І всі позбиравши пійшла за дочкою.
 505 А та аж до Дія пійшла до Олимпу
 І плачучи сіла батьку на коліна
 На ризу пахучу і її Кроненко
 Пригорнув до себе і з усміхом мовив:
 »Хто-ж то із олимпських так тебе
 [зневажив ?
 510 (Як ніби ти лиха кому наробила) ? «
 Аж ему на тее мовила Мислива :
 »Зневажила, батьку, жінка твоя Ира,
 Що з неї вся ваша колотня та бійка.«
 Так вони обое собі розмовляли.
- 515 Аполлон тим часом пійшов до Ільону,
 Бо тяжко бояв ся за городські стіни,
 Щоби їх Данаї в сей день не розбили.
 А другі безсмертні пійшли до Олимпу
 І одні сердиті, а другі веселі
- 520 Сіли коло Дія; Ахилло-ж тим часом
 Завряд губив коний і самих Троянів.
 І як дим підходить до самого неба;
 Коли горить місто од божого гніву
 І завдає людям і праці і туги, —
- 525 Так туги на праці завдавав Ахилло.
 Пріям на ту пору із башти дивив ся
 І пізнав Ахилла; перед ним Трояни
 Купою втікали, — одпору не було.
 І сплакав він тяжко і зійшов із башти
- 530 І до воротарів почав говорити :

»Держіте ворота в руках на отворі,
 Щоб військо до міста могло утікати,
 Бо Ахилло близько і нам лихо буде.
 А коли все військо перейде у стіни,
 535 Тоді ви ворота знову запирайте,
 Щоби він, пропачий, в стіни не забрав
 [ся.«

І враз воротарі ворота одирили
 І світ показали ворота одкриті.
 Пійшов і Мисливий Троян рятувати,
 540 А тії до міста, до стіни крутої
 В поросі жажденні бігли через поле,
 І той по них слідом із ратищем гнав ся.
 Серце его кріпло і слави бажало.

Тоді-б таки Трою Ахеї узяли,
 545 Тільки на ту пору Аполлон мисливий
 Підняв Агинора Антинорієнка.
 Він ему дав силу і став коло его,
 Щоб его од смерти в пору рятувати,
 На буг похилившись і хмарою верившись.

550 А той як заглянув храброго Ахилла,
 Виступив, — но серце тяжко защеміло,
 І здихнув він тяжко і став розважати:

»Як я од Ахилла стану утікати
 Туда, куда й другі од его тікають,
 555 То він мене зловить і певно погубить.
 А як дам Пиленку гнати ся за ними,
 А сам мимо міста побіжу од его
 Полем Іліонським, добіжу до Іди
 І там під горою в чагарах сховаюсь,

- 560 То в вечері вийду, змію ся в потоці,
 І смерком прибуду знову до Ільону.
 Но що мое серце думає про тее?
 Щоб він мене в полі на лихо побачив,
 Та догнав своїми бистрими ногами?
- 565 Тоді я запевно не втічу од смерти,
 Бо він хоробріший із цілого світа.
 А лучше я вийду прямо против его,
 Бо в его і тіло ріжеть ся од міді,
 І душа єдина і сам, кажуть, смертний
- 570 (Тільки єму славу подає Кроненко).«
 Так до себе мовив і ждав на Ахилла,
 І серце палало до війни та бійки.
 І як пард порою з дрімучого ліса
 Вийде на мисливця, серцем не боїть ся
- 575 І не утікає, як собак почує,
 А вдарять стрілами, чи ратищем кинуть,
 То він і пробитий бійки не кидає,
 Поки не поборе, або не загине:
 От так Агинор той Антинорієнко
- 580 Не хтів утікати з Ахиллом не бившись;
 І взяв перед себе випуклого щита,
 Ратищем прицілив і гувнув до его:
 »Мабуть ти, Ахилле, дуже сподівав ся
 Забрати сегодня троянськеє місто.
- 585 Но ще много лиха од его зазнаєш,
 Бо є нас немало, що за батьків милих,
 За жінок та діток Ільон порятуєм.
 Може коло его і сам ти загинєш,

Дарма, що ти лицарь і славний, і смі-
 [лий.]»

- 590 І мовив і кинув сильною рукою,
 І в голень ударив, но не пробив тіла;
 Тільки забряжчало оливо на нії
 І ратище мідне знову одлетіло
 І божого дару воно не пробило.
- 595 Тоді Пилієнко став на Агинора,
 Но Аполлон сильний не дав ему слави,
 А взяв Агинора, обволік туманом,
 І дав ему тихо одійти од бійки,
 А сам Пилієнка одводив од війська.
- 600 Бо взявши на себе постать Агинора
 Почав утікати, а той его гнати.
 І поки він полем пшеницею гнав ся
 І думав пійняти его на Скамандрі,
 Аполлон стосильний з ума его зводив,
- 605 Даючи надію, що він его зловить.
 Тим часом Трояни цілою товпою
 Кинули ся в місто і місто повніло.
 Ніхто не лишав ся в полі за стіною
 Пізнати, хто живий, і хто ліг на полі,
- 610 А кажний до міста утікав охочий,
 Кого тільки ноги живого донесли.

ТКАНЬ.

Військо ховаєть ся в місто; Ахилло покидає доганять Аполлона; в полі остаєть ся один Ектор і батьки его просять у місто ховатись (1—89); Ектор не слухає, хоче бити ся з Ахиллом під стіною, но Ахилло підходить. — Ектор пужаєть ся і тікає; Ахилло его доганяє і вони три рази стіни оббігають (90—166). Дій жадує Ектора, важить его долю, но ему не життя, а смерть випадає; тоді од Ектора Аполлон одходить; замісто Аполлона приходить Паллада в постаті Дийхова і его підмовляє битись (167—247). Начинаєть ся поєдинок, Паллада помагає Ахиллу, а Ектора зводить (343—305). Ектор безнадійне з мечем нападає, но его Ахилло ратищем пробиває, облирає зброю, дає свому війську на поругу. вяже до теліжки і волоче до суден (306—404). За Ектором плаче весь город, батьки за ним плачуть на стіні стоячи, а Андромаха плаче із дому ідучи (405—515).

Збірка двацять друга.

Екторова гибель.

- Трояни втікали, мов тії олені,
 І піт утирали і пили жажденні
 На стіни склонившись; тим часом Ахеї
 Щитами покрившись до стін підбігали,
 5 А Ектор остав ся спутаний Марою
 Коло Іліону та скейської брами.
 Тоді до Пилєнка Аполлон промовив:
 »Що ти, Пилієнку, мене доганяєш,
 Безсмертного смертний? Чи й досі не
 [знаєш,
 10 Що я бог безсмертний, що так ти лю-
 [туєш?
 Покинув Троянів служаних тобою,
 Вони уже в місті, а ти тут ганяєш.
 Но мене не вбеш ти, бо я не смертель-
 [ний.«
- До его зітхнувши Ахилло промовив:
 15 »Звів ти мене, боже, зі всіх найкитрі-
 [щий,
 Заманув од міста; а щєб їх немало
 Зуби заціпило, заким би сховались.
 Одняв ти од мене великую славу,
 Дав їм поратунок без жадного страху.
 20 Я-б тобі оддячив, як би можна було.«
 Мовив і проворно полетів до міста.

- Мов вінь у теліжці на конному гоні
 Летить до границі стелючись по полю,
 То так і Ахилло повертав ногами.
- 25 Пріям тее первий очами побачив,
 Що він через поле пробігав блискучий,
 Мов зора осіння, що темної ночі
 Одна меж зорями проміннями сє
 І псом Оріона у людей зоветь сє,
- 30 Зі всіх найясніща, но лихо віщує
 І людям тяжкую гарячку приносить:
 Так і мідь на грудях сєла у Ахилла.
 Старий зажурив сє, за голову взяв сє,
 І руки піднявши, голосив він тяжко
- 35 І звав свого сина; но син его мовчки
 Стояв коло брами і ждав на Ахилла.
 Тоді старий мовив руки протягнувши:
 »Не жди его, сину, Екторе мій милий,
 Один без дружини, щоб тебе, мій сину,
- 40 Не вбив Ниліенко, бо він хоробріщий.
 А коли-б безсмертні его так любили,
 Як я его люблю, давно-б его їли
 Шуляки й собаки, і я-б не мав туги.
 Забрав він немало синів моїх рідних,
- 45 Одних погубив він, а других попродав,
 А тепер іще двох не можу побачить:
 Сина Ликаона й сина Полидора,
 Що мені Лавхтоя красна породила;
 Коли вони живі — золотом та мідю
- 50 Викупити можем, бо є в нас доволі
 І Альт за дочкою передав немало.

- Коли-ж его вбито, послано к Невиду,
 То і мені туга і матері туга.
 Та ще-б тая туга була-б невелика,
 55 Щоб тебе лиш тільки не згубив Ахилло.
 Іди, сину, в місто, порятуї, мій сину,
 Троян та Троянок, не давай Пиленку
 Великої слави, не гинь, милий сину.
 Хоч мене, мій сину, пожалій старого.
 60 Мене й так Кроненко на старості віку
 Карою карає, дає мені бачить
 Сивів перебитих, дочок у неволі,
 Тереми в розвалах і дітий маленьких
 Об землю побитих на лютії бійці,
 65 А невісток милих в руках у Ахеїв.
 Тай мене самого розірвуть собаки
 На самім порозі, як мене хто мідю
 Холодною вдарить, з мене душу вибе.
 Згодував собак я у своїх будинках,
 70 Тепер вони крови моєї напють ся
 І серцем нераді ляжуть на порозі.
 Добре молодому і вбитому бути,
 В его все хороше, хоч він і убитий;
 Но коли собаки соромом соромлять
 75 І голову сиву і бороду сиву, —
 То більшої ганьби для людей немає.»
 Мовив — і став рвати на собі волося
 Обома руками, — но Ектор не слухав.
 Заплакала й мати на другому боці,
 80 Пазуху розкрила, на грудь показала
 І плачучи тяжко до его казала:

- »Екторе, мій сину, хоч мене пожалуй!
 А я-ж сею грудю плач твій одіймала.
 Хоч її пожалуй! Не жди за стіною
- 85 Того чоловіка, не стій самотнім!
 Як він тебе згубить, ні я тебе, сину,
 Паросточку милий, більше не оплачу,
 Ані твоя жінка. Тебе там далеко
 В аргейському стані їстимуть собаки.»
- 90 Так вони до сина свого голосили,
 Так его молили, — но Ектор не слухав,
 А ждав на Ахилла, що летів до его.
 Мов дракон печерний наївши ся їді
 Жде на чоловіка і жовч по нїм ходить,
- 95 І він із печері страшно виглядає, —
 Так і Ектор сильний стояв під стіною
 Оперши ся щитом на круглу башту.
 Тільки воздыхав він і до себе мовив:
 »Лихо мое тяжке! Піду я в ворота,
- 100 Полидамант первий стане попрікати,
 Бо він казав вести Троян до Ільону
 В тую ніч пропащу, як Ахил підняв
 [ся,
 Но я не послухав, хоч і лучше було.
 Тепер мені люду стільки погубивши
- 105 Стидно і Троянів і славних Троянок;
 Про мене й послідний буде говорити:
 »Погубив народ наш Ектор необачний!«
 Так будуть казати, — лучше-ж мені
 [буде
 Побивши Ахилла до міста вернуть ся,

- 110 Або коло міста згинути самому.
 Положу я щит свій та мідяний шелом,
 Ратище зіпру я на стіну високу,
 Сам пійду на зустріч славному Ахиллу.
 Обіцяю дати Елену і скарби,
- 115 Які Олександр перевіз до Трої,
 За які й бійка у нас розпочалась,
 Дати Атриенкам, а Ахеям дати
 Всього половину, що лиш місто має.
 Та ще і Троянам скажу присягнути,
- 120 Щоби не таїлись, а всім поділились,
 (Що лиш дорогого наше місто має).
 Но що моя думка думає про тебе?
 Не пійду ні за що, він не пожаліє,
 Він мене не вважить, у тебе без оружа,
- 125 У тебе як ту бабу, коли зброю скину.
 Не нам розмовляти з каміня та з дуба,
 Як там розмовляють хлопці та дівчата;
 Хлопці та дівчата можуть розмовляти,
 А нам треба битись, щоб живо поба-
 [чить,
- 130 Кого олімпійський славою дарує.»
 Тим часом Ахилло до его зближав ся
 Рівний у Енвала у шеломі яснім.
 Ратище пилійське на плечі лежало
 І мідь кругом его блискавкою сяла,
- 135 Вогнем на пожарі, сонцем на восході.
 І Ектор поглянув і взяв его острах
 І став він од брами в поле утікати.
 І став Пилієнко его доганяти.

- Як горовий сокіл — бистріша птаха,
 140 Стане доганяти тихую голубку,
 Вона веть ся бідна, а той поза нею
 З криком підлітає, силить ся пійняти,
 От так і Ахилло за Ектором гнав ся,
 А той під стіною повертав ногами.
- 145 Минули і гору і смокву вітристу,
 А все під стіною дорогою бігли.
 Ба вже проминули і тії джерела,
 Що поять водою Скамандрові стоки,
 І одно з джерелів дає теплу воду,
- 150 Із его йде пара як дим на пожарі,
 А другее й літом таку дає воду,
 Що як сніг холодна або крига льоду.
 Коло тих джерелів стояли й корита
 Кам'яні, хороші, що в них прали шмати
- 155 Троянські жони та славні дівчата
 Іще до приходу ахейського війська.
 І те проминули, як один, так другий:
 Утікав хоробрий, но гнав хоробріщий.
 Бо йшло не за дари, не за тую шкуру,
- 160 Що людям даеть ся за скорії ноги,
 А йшло у них діло за Ектора душу.
 Як бистрії коні надокола гону
 Живо пробігають і їм надгорода
 Вбитого триніжка, або его жінка, —
- 165 От так вони тричи Пріямове місто
 Кругом оббігали, а боги дивились.
 І сам батько божий почав говорити:
 »Се я добре бачу, що Ектора мого

- Гонять під стіною і жаль мені того,
 170 Що не раз для мене воловії стегна
 Палив і на Іді і палив бувало
 У городі верхнім; тепер кругом міста
 Став его гонити скорохід Ахилло.
 Тепер ви, безсмертні, тее розсудіте,
 175 Чи его од смерти ще нам ратувати,
 Чи дати Ахиллу его погубити?»
 Аж ему сказала сивока Паллада:
 »Та що-ж бо ти кажеш, батьку чорно-
 [хмарий!
 Ему уже здавна судило ся вмерти,
 180 А ти его хочеш ратувать од смерти.
 Рятуй, — но ми другі не хочемо того.«
 Аж Дій чорнохмарий до неї промовив:
 »Не бійсь, Тритогеню, бо я не навмисне
 Про тее говорю. Даю тобі волю
 185 І як сама знаєш, роби, не спиняй ся.«
 І збудив Палладу і так нетерплячу,
 І вона погналась з вишини Олимпу.
 Тим часом Ахилло за Ектором гнав
 [ся.
 Як пес із берлоги оленя пігнавши
 190 Гонить чагарями, крутими ярами,
 І хоч воно бідне в корчах присідає, —
 Так пес его слідить, аж поки не знай-
 [де, —
 От так од Пиленка Ектор не ховав ся.
 Скільки раз не рвав ся до воріт дар-
 [данських,

- 195 Щоб там коло башти високої стати,
Щоб его стрілами з башти рятували,
Стільки раз Ахилло збивав его в поле,
А сам усе ближче до стіни держав ся.
Як у сві хто гонить — один не втіче
[сам,
- 200 Другий не догонить — от так і в них
[було;
Той не міг дігнати, а другий сховатись.
Тай як таки було Ектору загинуть,
Коли ще край него Аполлон з'явив ся
І дав ему силу і крепкії ноги?
- 205 Ахилло до війська кивав головою,
Щоб воно не било Ектора стрілами
Та первої слави в его не одняло.
І коли в четверте до джерел добігли,
Підійняв Дій батько шайки золотії
- 210 І на шайки кинув два жереби смертних:
Один для Ахилла, для Ектора другий.
Взяв по середині і Ектора шайка
В Невид опустилась. Поллон его кинув,
А до Пилієнка спустилась Паллада,
- 215 Стала коло его і живо сказала:
»Тепер ми, Ахилле, принесем конешне
Великую славу на судна ахейські,
Неситого боєм Ектора згубивши.
Тепер ему годі од нас утікати,
- 220 Єму й не поможе і Поллон стосильний,
Перед батьком Дієм у ногах простер-
[шись.

Стань же ти спочити, а я его зараз
Підведу самого бити ся з тобою.»

Мовила Паллада — а зрадів Ахилло,
225 І став похилившись на ратище мідне,
А та пійшла живо, Ектора дігнала,
Стала Діїхвобом по голосу й виду
І стала проворно до его казати:

»Гонить тебе, брате, скорохід Ахилло
230 Бистрими ногами, гонить коло міста,
А лучше ми станем та будемо битись.«
Аж до неї мовив Ектор шеломенний:
»Ти-ж мені миліщий за всіх моїх бра-
[тів,

Яких породили Пріям та Екава.

235 Но тепер тебе я ще більше шаную,
Ти один поглянув на мене в недолі
І стіни покинув, — другі не схотіли.»

Аж ему сказала сивока Паллада:
»Братіку! Просили мене на колінах
240 І батько і мати і всі мої близькі,
Щоби я остав ся, так вони спужались.
Но мое лиш серце по тобі журилось.
Тепер станем битись, нічого нам довше
Ратища ховати; тепер ми побачим,

245 Чи побе Ахилло і нашую збрую
Понесе на судна, чи ми его згубим.»

Мовила Паллада й пійшла по переду.
І тільки що близько обидва зійшли ся,
Первий став казати Ектор шеломенний:
250 »Тепер я, Пиленку, не буду тікати.

- Три рази оббіг я Пріямове місто
 І стати вагав ся; тепер мое серце
 Каже мені стати, чи вбю, чи загину.
 Но давай, Пиленку, богів призовемо,
 255 Нехай вони будуть свідками умови.
 Не буду я твого соромити тіла,
 Коли Дій дозволить тебе побороти.
 Мені буде збруя, а тіло Ахеям.
 Гляди-ж і зо мною зроби так, Ахилле.»
- 260 Аж до его грізно промовив Ахилло:
 »Не кажи, противний, мені про умову,
 Бо в людей і левів присяги не має.
 Вівці із вовками не живуть у мирі,
 А вічно зломислять один на другого.
- 265 От так миже нами не має любови.
 Не буде й присяги, аж поки один з нас
 Кровю не напоїть хижого Ярія.
 Храбри ся-ж ти добре. Треба тобі бути
 Лицарем хоробрим й ратишником смі-
 [лим.
- 270 Тепер не втічеш ти; живо тебе мною
 Паллада погубить і ти поплатиш ся
 За тую дружину, що ти перерізавав.»
 І ратищем довгим розмахнув і кинув.
 І Ектор заглянув, присів нахилившисьь,
 275 І ратище мимо над ним пролетіло,
 У землю устрягло; і взяла Паллада
 І дала Ахиллу, щоб Ектор не бачив.
 І він до Пиленка почав говорити:
 »Не вцілив, Ахилле! Не відав ти долі

280 Моеї од Дія, хоч за нюю й мовив.
 Ти навмисне мовив грізними словами,
 Щоб я налякав ся та сили позбув ся.
 Но мене не в плечі ратищем удариш,
 Вдарини мене в груди, як бог тее су-
 [дить.

285 Но ти стережи ся і ратища мого!
 Як би-ж воно ціле в твое тіло встрягло,
 Була-б тоді лекша троянська бійка,
 Як би ти загинув, — бо ти для них
 [гибель.»

І ратищем довгим замахнув і кинув,
 290 І вдарив Пиленка по круглому щиту,
 Но воно далеко скочило од щита.
 І Ектор озлив ся, що ратище дарма
 Із рук полетіло і его не має.

І став сильне звати брата Діихвоба
 295 Ратище подати, — но й его не було.
 Тоді пізнав Ектор і став говорити:
 »Ага! То по мене боги смерть пі-

[слали.
 Думає, що то брат мій до мене з'явив ся,
 Аж він за стіною, — зраділа Паллада.

300 Тепер одна смерть лиш, — рятунку не
 [має.

Знати вже так мило Дію та Стосилу,
 Що мене бувало не раз рятували,
 А тепер до мене Мара приступила.
 Но коли загину, так загину славно,
 305 І про мое діло знатимуть нащадки.

І тільки промовив і меч добув острій,
 Що висів із боку тяжкий та великий,
 І кинув ся разом, мов орел небесний
 Кидає ся з хмари на чистее поле,
 310 Щоб ягна схопити, або зайця вбити. —
 Так кинув ся Ектор мечем замахнув-
 [шись.

Скочив і Ахилло і запалав гнівом
 І щитом чудесним покрив свої груди,
 І потряс на собі шоломом блискучим,
 315 І по нїм розвилась золотая грива,
 Що Іхвестом була на гребені звита.
 Як зоря вечірня найкращая в небі
 В темну ніч сіяє поміже зорями,
 Так ратище сяло в руці его праві;
 320 З ним він і зломислив на Ектора душу
 І оглядав тіло, де-б его ударить.
 Но в его все тіло було в тії збруї,
 Що він добув з поля побивши Патро-
 [кла.

Тільки там, де разом сходять ся влю-
 [чини,
 325 Оставалось місце для душі пропаще.
 І в его Ахилло ратищем і вдарив,
 І ратище прямо встрягло ему в шию,
 Но горла тяжкее ему не пробило,
 Щоб міг перед смертю кілька слів ска-
 [зати.

330 І впав він на землю і мовив Ахилло:

»Згубив ти Патрокла, та ще жити
[здумав!

Ти вже й не бояв ся, як мене не було,
А местник далеко за тебе сильніший
Сидів коло суден, — то я оставав ся.

335 Тепер тебе вкриють птахи та собаки,
А его Ахеї як слід поховають.»

Аж до его мовив Ектор шеломенний :

»Благаю душею, тілом і батьками,
Не дай мого тіла собакам соромить.

340 Требуй, скільки хочеш золота та міді,
Дадуть тобі батько і рідная мати,
Тільки мое тіло оддай їм до дому,
Щоб могли Трояни на вогні спалити.»

Аж до его грізно промовив Ахилло :

345 »Не благай, собако, своїми батьками.
Як би я мав силу, то я-б твое мясо
Порізана їв би, так ти мені милий.
Ні, собак од тебе ніхто не одгонить.
І нехай у десять, у двацять раз стільки

350 Дарів мені зносять, тай ще обіцяють,
Хай тебе самого Пріям Дарданенко
На золоте звісить, а все твоя мати
Того не оплаче, кого породила.

Тебе будуть рвати птахи та собаки.»

355 Аж до его Ектор вмираючи мовив :

»Знав я попереду, що тебе не впрошу,
Бо в тебе у грудях залізнеє серце.
Но колись за мене буде тобі кара,
Як на тебе встане Парій з Аполлоном,

- 360 Та тебе погубить у скейській брамі.
 І смерть его очи стала покривати,
 І душа із рани йшла до Невида
 З плачем, що кидає молодість і силу.
 І ему Ахилло на одхід промовив:
- 365 »Вмирай, не жури ся! Тоді я загину,
 Коли Дій захоче та другі безсмертні.«
 І ратище мідне із мертвого вирвав
 І кинув далеко, і став обдерати
 Кривавую збрую. Прийшли і Ахеї;
- 370 Кажний дивував ся его росту й виду,
 І пробивав кажний его тіло біле.
 А другий підступить, та ще прогово-
 [рить :
 »Ага! Тепер Ектор м'якшим ізробив ся,
 Ніж коли на судна з вогнем поривав
 [ся.«
- 375 От так проговорить тай тіло проколе.
 Аж бистрий Ахилло Ектора обдерши
 Устав і проворно мовив до Ахеїв:
 »Милі отамани та князі аргейські!
 Коли боги дали й того погубити,
- 380 Що за всіх найбільше наробив нам лиха,
 Так давайте, вдарим на городські стіни!
 Так може пізнаем троянську думку,
 Чи вони покинуть високее місто,
 Що Ектора вбито, чи будуть держатись.
- 385 Та що мое серце думає про тее?
 А там же Патрокло лежить коло суден
 Без сліз і могили; его не забуду

- Поки буду живий, поки ноги ходять.
 В Невида, по смерті, де пам'ять щезає,
 390 Я й там не забуду товариша мого.
 Співаймо-ж ми пісень, ахейські діти,
 Та ходім до суден і сего тягнімо.
 Добули ми слави, Ектора побили,
 Що ему Трояни як богу молились.»
- 395 Мовив — і замислив паскудне діло:
 Пробив сухі жили коло п'ят із заду,
 І просилив віжки і вп'яв до теліжки,
 А голову буйну лишив волокти ся;
 І став на теліжку, підняв его збрую,
- 400 Ударив по конях і коні погнались.
 А той волочив ся і підіймав порох,
 Плуталось волося і голова піла
 В поросі лежала. Так її судив Дій
 У рідному краю врагам осоромить.
- 405 Голова пилилась, а бідная мати
 Намітку зірвала і волося рвала,
 І плакала гірко на сина дивлючись.
 І заривав тяжко его старий батько,
 Заплакало плачем і цілее військо;
- 410 Здавало ся з боку, що цілая Троя
 Вогнем запалала од верху до низу.
 А люди на силу старого держали,
 Так він поривав ся в дарданські брами.
 Усіх умоляв він, по землі стелив ся,
- 415 Називав на імя і кожному мовив:
 »Пустіть мене, милі! Дайте мені, милі,
 З сего міста вийти, пійти до Ахеїв.

- Я буду молити того людоїда,
 Може він уважить, старість пошанує.
- 420 Бо й він має батька, старого Пилія,
 Що его на гибель згодував Троянам,
 А мені старому на тяжкее горе.
 Побив дітей стільки у молодім віку,
 Но не так я тужу за тими усіми,
- 425 Скільки за сим тужу. Я згину од туги.
 Та коли-б умер він хоч на руках моїх,
 Тоді-б ми обоє могли хоч поплакати
 І я нещасливий і мати нужденна.»
 От так старий плакав, плакали й мі-
 [щане.
- 430 А з миже Троянок почала Екава:
 »Для чого-ж, мій сину, мені в світі
 [жити,
 Коли ти загинув? Ти і дні і ночі
 Був мені хвалою; ти усіх Троянів
 Закривав собою, і вони як бога
- 435 Тебе поважали, — ти славою був їм.
 Тепер смерть на тебе та Мара настала.»
 Так вона ридала, а жінка й не знала,
 Бо до неї з вістю ніхто не приходив,
 Що по той бік брами муж її остав ся.
- 440 Вона хустку шила в теремі високім,
 Подвійну, червону, квітки вишивала.
 А слугам казала на вогонь великий
 Котел положити, готувити купель,
 Як прибуде Ектор із бійки до дому.
- 445 Не відала бідна, що его Паллада

Рукою Ахилла давно погубила.
 Аж почула з башти і лемент, і крики
 І сама здригнула, голку упустила
 І враз до служанок почала казати :

450 »Ходім та побачим, що там таке ста-
 [лось,

Що свекруха плаче. А в мене так тяжко
 Беть ся мое серце, аж ноги німіють.
 Може лихо сталось Пріямовим дітям,
 Не дай боже чути! А все-ж мені стра-
 [шно,

455 Може там Ахилло Ектора одрізав
 Одного од міста і гонить по полю,
 А може вже й силу в его одіймає,
 Бо він серед війська ніколи не буде,
 А все попереду, нікому не вступить.»

460 І мов божевільна з терема побігла,
 І за нею слідом вибігли служанки.
 Кинулась на башту, вперед протиснулась,
 Стала над стіною і як подивилась,
 Що він волочив ся і бистрії коні

465 Его по дорозі волокли до суден,
 Зараз її очи покрили ся тьмою,
 На ознак упала і духу позбулась.
 І впали далеко головні повязки,
 Завязки, очіпок, плетяні кісники,

470 І тая намітка, що Урода дала,
 Як брав її за муж Ектор шеломенний
 За дорогі дари з дому Етивона.
 Збігли ся до неї невістки, зовиці,

- Вони її взяли, на руки підняли,
 475 І тільки до неї душа повернула,
 Вона між ними тяжко заридала:
 »Нещасні ми в світі обоє родились!
 Ти, Екторе, в Трої у домі Пріяма,
 А я в свої Хтебі під лісним Пиланом
 480 В домі Егивона; він мене нещасний
 Виростив нещасну; щоб я не родилась!
 Тепер ти під землю ідеш до Невіда,
 А мене кидаєш бідною вдовою
 У своїх будинках. Дитина маленька,
 485 Що ми породили ні тебе, мій милий,
 Тішити не буде, ні само втішатись.
 Хоч він перебуде ахейську бійку,
 А все-ж ему трудно буде в світі жити.
 Ниви его рідні заберуть чужії,
 490 Товариші діти сироту кидають.
 Воно само ходить з заплаканим видом.
 Пійде коли в нужді до батькових близь-
 [ких,
 Цюлує одержу, цюлує сорочку,
 То другий із жалю й подасть ему чарку,
 495 Таку, що губи тільки помочити.
 А другий багатий прожене од столу.
 Набе кулаками та ще осоромить:
 »Не твій, скаже, батько обідає з нами.«
 І Астянакс піjde до матери з плачем...
 500 А сидів він перше в батька на колінах
 І їв один мозок та тлуцу овечу.
 А захетів спати грою натомившись,

- Лягав на постелю коло свої мамки
І любенько спав він на мягкі перині.
505 А тепер без батька натерпить ся лиха
Бідний Астиянакс, се-б то царь троян-
[ський,
Бо батько один лиш рятував їх стіни.
Тепер его в полі край суден вінчастих
Будуть черви їсти та собаки рвати.
510 Голий він, — а е в нас одежі не мало,
Всякої одежі дівчата наткали.
Тепер її всю я на вогні попалю,
Бо тобі не треба, ти в нїї не ляжеш,
Хай же буде слава в Троян та Троянок.»
515 От так голосила і жінки ридали.
-

ТКАНЬ.

Мирмидони обіздять Патроклове тіло, Ахилло попереду; по обізді Ахилло готує їм вечерю, а сам вечеряє в Гамемнона і на завтра зазначає похорони (1—58). Нічю у сні до его приходить Патроклова по-стать і просить тіло поховати (59—107). Рано по на-казу Гамемнона звозять ся дрова, приносить ся Па-троклове тіло, посипане волосям Ахилла і его війська; складаєть ся костир, ріжуть ся приноси і 12 молодців троянських, костир підпалюєть ся і горить од подуву Бурія і Зехвира; а тим часом Екторове тіло сцїляєть ся Уродою і Аполлоном (108—225). На другий день вибирають ся Патроклові кости і кладуть ся в глечик, де мають бути положані і кости Ахилла, і на місті костиря насипаєть ся могила (226—256). Ахилло на память Патрокла строїть різні забави і на них із кон-них дістають соперечне Дивомид, Антилох, Менелай, Мирівон, Евмел і Нестор (257—650); з кулачників Еній і Евривал (651—699); із борців Аянт Теламонів і Одисей (700—729); з бігунів Одисей, Аянт мен-ший і Антилох (730—797); з ратишників Дивомид і Аянт Теламонів (798—825); з кругачів Полипит (825—849); із стрільців Миріон і Тевкер (850—883), а із клюгокідів Гамемнон і Миріон (884—897).

Збірка двадцять третя.

Патроклова гризна.

- Тужили Трояни ; тим часом Ахеї
 Прибувши до суден та до Елеспонту,
 Розсипались кожний до корабля свого.
 Тільки Мирмидонів не пустив Ахилло,
 5 І мовив до свої храброї дружини :
 »Храбрі Мирмидони, вірная дружино !
 Не будем ми коней своїх розпрягати,
 А лучше пройдемо з кіньми, з теліжками,
 Оплачем Патрокла, бо то дяка мертвим.
 10 І коли всі разом наплачемось добре,
 Тоді пустим коней і будем вечерять.«
 І почав Ахилло і всі заридали,
 Тричи кругом тіла ганяючи коней,
 А Хетта богиня плачу завдавала.
 15 І піски і зброя сльозами росились, —
 Така була туга за тим отаманом.
 Пилієнко первий почав голосити,
 Мертвому на груди руки положивши :
 »Радуй ся, Патрокле, в Невидовім домі :
 20 Що я обіщав ся, все зробив для тебе :
 Ектора самого дам собакам дерти,
 А дванацять хлопців мечем зарубаю
 Коло вогню твого за твою погибель.«
 Мовив і наругу над Ектором здумав :
 25 Поклав его ницю перед Менитенком,

- А ті з себе кожний мідяну блискучу
Збрую іздіймали, коней розпрягали,
Кругом его судна без ліку сідали
І він їм готовив обід похоронний.
- 30 Много волів буйних ревла під залізом,
Много овець тихих і кіз неспокійних,
Много свиней диких, розпухлих од жиру
В Іхвестових печах полягло цекти ся.
Всюди кругом тіла кров цюрками бігла.
- 35 Тим часом прибули ахейські гетьмани
І взяли Піленка до Агамемнона;
На силу підбили, так він зажурив ся.
І тільки прибули до Агамемнона,
Зараз повелів царь крикунам горластим
- 40 Велику триніжку на вогонь поставить,
Думав, що Піленко кров на собі змие,
Но той одрікав ся і клятвою кляв ся:
»Клену ся я Дієм, богом найсильнішим,
Не буду митвом я голови вмивати,
- 45 Аж поки Патрокла на вогні не спалю,
Могили не зроблю, волося не зріжу,
Бо горя такого другого не буде.
І так тепер сядем на сумну вечерю,
А завтра до світа вели, Гамемноне,
- 50 Лісу нарубати та все спорадити,
Що мертвому треба в темную дорогу.
Хай уже вогонь той од нас его візьме,
Та військо приступить до своєї роботи.
І всі его вчули, послушали ради.
- 55 Вечеря зварилась і стали вечерять

І їм на вечері нічого не бракло.

Коли ж питя й їджа була вже спожита,
Дримаючи важний пійшов до наміту.

А Пиленко сумний на березі моря

60 Приліг на поляні коло Мирмидонів,
Саме там де хвиля біла ся у беріг;
І живо сон тихий, що тугу розводить,
На его спустив ся, бо Ектора гнавши
Кругом Іліону він таки втомив ся.

65 Аж ему з'явилась Патроклова постать
І в постаті тої і ріст був подібний,
І очи і голос і ціла одежа.

Вона над ним стала і ему сказала:

»Заснув ти, Ахилле, тай забув за мене?

70 Живого любив ти, мертвого не хочеш.
Ховай мене живо, хай у Невид пійду,
Бо душі померших мене одганяють,
Не дають пристати до них за потоком,
І я під дверими у Невиди блуджу.

75 Дай же мені руку, бо я тяжко тужу.
Я вже не верну ся, як ти мене спалиш.
Більше ми з тобою одаль од дружини
Радитись не будем; мене проглинула
Моя смерть пропаща, — родимая доля.

80 Тай тобі, Ахилле, доля присудила
Під стіною Трої славної загинуть.
Но я тобі скажу, коли слухать хочеш,
Нехай наші кості різно не владуть ся,
А так як зросли ми у вашому домі,

85 Як мене Менигій привів з Олоенту

- До нашого дому після душегубства,
 Коли я був хлопцем та вбив Адаманта,
 На его озлившись за бабки пустії, —
 Пилій і прийняв нас, зростив мене щиро
- 90 І твоїм, Ахилле, обібрав слугою, —
 Хай же наші кості один гріб покриє
 Та золота чашка, котру Хетта дала.»
 Аж до его мовив скорохід Ахилло:
 »Та чого прийшов ти, друже мій еди-
- 95 Про те споминати? Та я й так для
 [ний,
 [тебе
 Усе тее вчиню, чого ти бажаеш.
 Ходи лишень ближче, та один другого
 Обіймемо разом та разом поплачем.»
 Кинув ся обняти, аж его й не стало:
- 100 Постать застогнала і враз під землею
 Іздиміла димом. І скочив Ахилло,
 І сплеснув руками і сумно промовив:
 »Так є воно, братці, і в Невида
 [в домі
 І душа і постать, лиш тіла не має.
- 105 Бо душа Патрокла цілу ніч край мене
 Бідная стояла, плакала й ридала,
 Та ще розмовляла подібна до его.»
 Мовив — і все військо підійняв до
 [жалю,
 В жалю їх застала і ясна Зірниця
- 110 Край мертвого тіла. Аж там Гамемнон
 [царь

- І людей і мулів підняв ліс рубати
 Всюди із намітів, і з ними підняв ся
 Миріон хоробрий, слуга Ідоменів;
 І вони побравши сокири й мотузи
 115 Пійшли самі з заду, мули по переду.
 Довго підіймались, спускались, кривляли,
 На кінець прибули до Ідиних склонів;
 Стали ліс рубати точаною мідю
 І стали дерева з тріском упадати,
 120 І стали Ахеї на мулів складати,
 І мули ногами дратуючи землю
 Пняли ся на поле поміже корчами,
 І всі дроворуби несли по кряжеві. —
 Звелів Миріон їм, слуга Ідоменів.
 125 І все то принесли туди, де Ахилло
 Призначив могилу собі і Патроклу.
 Принесли Ахеї, дрова поскидали,
 І враз посідали трохи одпочити.
 Тим часом Ахилло звелів Мирмидонам
 130 Мідю перезатись, коней запрягати.
 І вони устали, збрую надягнули,
 Стали на теліжки бойці і візниці,
 І з переду кінні, з заду пійшли піші,
 А по середині дружина з Патроклом
 135 Покритим волосям вірної дружини.
 Голову Патрокла ніс Ахилло з заду,
 Бо він свого друга виряджав к Невиду.
 І тільки прибули, де казав Ахилло,
 Тіло положили, костер накидали,
 140 І дивний Ахилло знов задумав думу.

Коло вогню ставши врізав собі косу,
 Що викохав з мала для Сперха потока,
 І здихнувши мовив дивлючись на море:

»Дарма тобі, Сперху, батько обіщав
 [ся,

145 Коли я поверну у ріднюю землю,
 Дати тобі косу й дари стоволові,
 П'ятьдесят для тебе овець перерізати,
 Коло твого поля та твого буввану.
 Цилій обіщав ся, но ти не послухав.

150 Я вже не верну ся у ріднюю землю.
 Так тепер Патрокло забере з собою.»

І в дружній руки положив волося,
 І знову все військо підійняв до жалю.
 І так у їх жалю і Сонце зайшло би,

155 Щоб до Гамемнона Ахилло не мовив:
 »Тебе, Атрієнку, ахейське військо
 Послухає більше; поплачемо й послі.

А тепер пошли їх вечерю готувати,
 А ми тут поради́м, що слідує мертвим.

160 Хай лиш отамани зостануть ся з нами.»
 Тільки почув тее Гамемнон володарь,
 Зараз звелів війську розійтись по су-
 [днам.

А гетьмани зараз костер збудували
 На п'ятьдесят ступців із кожного боку,

165 І мертвого з жалю на костер покладали,
 Много овець тихих, волів круторогих
 Вбили, обідрали і салом Ахилло
 З голови до пятів обложив Патрокла,

- Злив вина немало і просив прибути,
 Щоб скоріше трупи вогнем запалити,
 Костер підпалити. І жвава Ірида
 Вчула ту молитву, до Вітрів прибула ;
 200 А Вітри в ту пору були у Зехвира
 І в его гуляли. Ірида і стала
 У них на порозі. І вони узріли
 І разом схопились, стали її звати,
 Но вона й не сіла, а тільки сказала :
 205 »Не маю я часу, бо йду к Окіяну
 В землю Ехтионів; вони будуть дари
 Богам дарувати, тай я буду з ними.
 Но Ахилло просить Бурія й Зехвира,
 І вам обіщає великі дари,
 210 Щоби ви Патроклів костер підпалили,
 Що по ему тяжко журять ся Ахеї.«
 Іздімїла Ира, а ті й полетіли
 З шумом превеликим, аж хмару пігнали.
 Прилетіли к морю — і на морі хвиля
 215 Од подуву встала; прибули до Трої,
 На костир подули, вогнем загуділи,
 І цілу ніч дули і в костирі сильне
 Полумя держали; цілу ніч Ахилло
 Брав вино чарками з чаші золотої,
 220 Виливав до долу і окропляв землю,
 І визивав душу бідного Патрокла.
 Як батько ридає над попелом сина,
 Що батьків нещасних сиротами кинув,
 Так ридав Ахилло над попелом друга

225 Край костиря впавши і тяжко стогнавши.

Коли-ж Сонце бралось землю осві-

[чати

І над морем стала ясна Зірниця,
Костир пропалив ся, полумя погасло,
І вітри до дому пустили ся знову,

230 До хтрицького моря, аж море заграло.
А Пиленко трохи од вогню подавшись

Приліг натомившись — і сном его взяло.

Но до Атрієнка став народ збиратись,

І Ахилло знову од шуму збудив ся

235 І сів підійнявшись і до них промовив :

»Царю Атрієнку і ви отамани!

Полийте-ж ви перше вином тее місце,

Що вогнем згоріло, а потому й кости

Зберемо Патрокла Менетіяненка.

240 Пізнати їх легко. Патроклові кости

Лежать в середині, а другі далеко

Наваляні в купи, і люди і коні.

У збан покладемо, покриємо жиром,

Аж пока і сам я не пійду к Невиду.

245 Пишної могили нічого робити,

Хай буде й така. То колись широку

Й високу могилу висиплють Ахеї,

Тії, що по мені остануть ся живі.«

Послухали ради бистрого Пиленка :

250 Полили з початку вином тее місце,

Що вогнем згоріло і попелом сіло,

І білії кости товариша свого

У збан покладали, жиром переклали,

- В наміт положили, полотном покрили,
 255 Обвели могилу, зілля положили,
 Землі наносили, могилу зробили.
 Хтіли розійти ся; но жвавий Ахилло
 Того не позволив, а казав їм сісти,
 А сам до них виніс мисок і триніжок,
 260 І коней і мулів і волів доволі
 І дівчат хороших і много заліза.
 Перві надгороди одділив для кінних,
 І першому з кінних давав молодицю
 Свідому в роботі, і добру триніжку
 265 На двацять дві міри; другому із кін-
 [них
 Дарував кобилу жеребную мулом.
 Третьому із кінних опанчу новую,
 Нешмалянну, білу на чотири міри;
 Четвертому з кінних два таланти злата,
 270 А п'ятому новий подійний гладущик.
 І став він на ноги і мовив Аргеям:
 Царю Атріенку і ви всі Ахеї!
 Отсе вам для кінних лежить соперечне.
 Щоб ми над ким другим тепер спере-
 | чались,
 275 То я-б у вас первий забрав соперечне.
 Бо знаєте добре, які мої коні:
 Вони не смертельні. Сам Посидій дав їх
 Батькові Пилію, а Пилій Пиленку.
 Но бистрії коні і я остаю ся,
 280 Бо вони втерали храброго візницю,
 Которий бувало їх пишні гриви

- Намащав мастями і змивав водою.
 Вони тепер тужать, вони свої гриви
 До землі склонили і стоять сумні.
 285 Стройте ся другії, хто має надію.
 На свою теліжку та на бистрих коней. «
 Промовив Пиленко і кінні піднялись.
 І первий підняв ся Евмил Адмитенко,
 Що був тяжко жвавий кіньми запра-
 [вляти.
- 290 По ему підняв ся Дивомид Тиденко
 І запряг тих коней, що мав од Енея,
 Тоді як Енея взяв Поллон од его.
 За ним Атрієнко Менелай хоробрий
 Запряг у теліжку коней бистроногих
- 295 Ехту Гамемнона і свого Подарга.
 Ехту дав цареві Ехепол Анхизів,
 Щоб не йти самому аж до Іліону,
 А тішитись дома: бо всякі богатства
 Ему Дій небесний дав на Сикивоні;
- 300 Ії і запряг він охочу до гону.
 Антилох четвертий запряг своїх коней,
 Антилох хоробрий хороброго батька
 Нестора Пиленка. Уже его несли
 Пилійські коні, аж підступив батько
- 305 І став поражати розумного сина:
 »Тебе, Антилоху, Дій із Посидієм
 Змалку полюбили, до коний привчили,
 Так тебе багато не треба навчати.
 Вмієш ти край ціли коней повертати,
- 310 Но з нашими кіньми щоб не було лиха.

- У них коні лучші, за те їх візниці
 Не більше од тебе на вигадки здатні.
 Но ти, милий сину, не спускай нічого,
 Щоби соперечне твое не прорвало.
- 315 Дроворуб за тебе не силою кріпший,
 Не кріпший од тебе і той корабельник,
 Що в бурю по морю корабель прово-
 [дить.]
- Оттак і візниця з візницею другим.
 Другий на теліжку та коні вповає,
 320 На всі боки кіньми по полю ганяє,
 Коні розбіжать ся і він їх не здержить.
 А хто розум має, і з гіршими кіньми
 Він ціли пантрує, повертає близько,
 І не забуває, кого доганяв він,
- 325 А держить за віжки і знов поганяє,
 А ціль я покажу і ти не зібеш ся.
 Там є пень дуплястий од землі на ся-
 [жень]
- З дуба, чи із сосни, тільки не гниючий;
 По боках од его два камені білі
- 330 На узькі дорозі, а кругом широко.
 Чи то був надгрібок за давнього часу,
 Чи може і здавна для ціли стояло,
 Тільки що Ахилло взяв его для ціли.
 От там коло его і повертай коней.
- 335 І на повороті — сам ти на теліжці
 Подай ся у ліво і пожені добре
 Підручного криком і попусти віжки,
 А лівий на місці нехай обігнеть ся,

Мов шпичею круга хочеш зачепити.

340 Тільки стережи ся, не наскоч на ка-
[мень,

Щоб тобі теліжки й коней не побити
Ворогам на радість, а собі на сором.

Но ти, милий сину, того стережи ся,
Коли ти край ціли кого перегониш,

345 Тоді тебе, сину, ніхто не доскочить,
Хоч би він пігнав ся і на Аріоні,
На коні Адраста, що боги родили,
Або й Лавмедонта, що тут годувались.»

Мовив старий Нестор і сів собі знову,

350 Порадивши сина на кожну малість.

А Миріон п'ятим запряг своїх коней,
І всі поставали, по жеребу дали,

І потряє Ахилло, і жереб передний
Випав Антилохів, потому Евмилів,

355 Потім Атрієнків, се-б то Менелаїв,
Потім Миріонів, — остатньому вийшло
Коней поганяти храброму Тиденку.

Під ряд поставали. Ахилло далеко
На ціль показав їм, но там іще раніше

360 Посадив на догляд Хвиника старого,
Щоб видів їх біги і розказав правду.

І вони по конях бичами махнули,
Віжками тріпнули, голосом гукнули,
І бистрії коні льотом полетіли

365 Од суден по полю; під їх копитами
Курява вставала, мов туман, мов буря,
І дула ся грива од подуву вітра.

- Теліжки за ними то вдарять ся в землю,
 То знову одскочать, гордії візницї
- 370 Стоять, поганяють, аж дух замирає.
 І на свої конї покрикує важний,
 І конї літають, куряву збивають.
 Но як стали конї остатнюю гонку
 К морю пробігати, тоді і візницї
- 375 Здатність показали, і бистрії конї
 Первими летіли, конї Хвиритенка;
 За ним Дивомида троянські конї
 Не то недалеко, а так близько були,
 Що, здавалось, скочать на его теліжку.
- 380 Вони ему духом плечі нагрівали,
 Мало не на ему голови держали.
 І вже перегнав би, або порівняв ся,
 Та тільки на его Аполлон озлив ся
 І бич его дивний із рук его вибив.
- 385 І ему аж сльози в очах поставали,
 Коли він побачив, що ті конї гнались,
 А его одстали, що бича не було.
 Аж Паллада взріла пакість Аполлона,
 І враз до Тиденка бистро прилетіла
- 390 І бич ему дала коней поганяти,
 А сама озлившись на сина Адмита
 Разом ему кінське ярмо розломіла.
 І конї звернули, дишлем заporоли,
 І той із теліжки по колесу хропнув
- 395 І здер собі локіть і губу і носа,
 Набив собі лоба і ему вже сльози
 В очах показались, голос перервав ся.

- А Тиденко мимо погнав своїх коней
 І летів передним, бо его Паллада
 400 В славі учинила, а коней у силі.
 За ним Атрієнко Менелай спішив ся,
 А там Антилох той промовив до коней :
 »Біжіть, мої коні, як можете швидше!
 Я вам і не кажу з кіньми сперечатись
 405 Славного Тиденка, що его Паллада
 В славі учинила, а коней у силі.
 Доганяйте тільки коней Атрієнка,
 Щоб вам тая Ехта встиду не завдала,
 Бо вона кобила; чого ви отстає?
 410 Бо що я вам скажу, те буде конешне:
 Не буде вам ласки в Нестора старого,
 Він зараз вам шиї мідію поріже,
 Як ми соперечне візьмемо послідне.
 Но біжіть, старайтесь, як можете живо,
 415 Я сам постараюсь як їх обігнати
 На узькі дорозі. — за мною не стане.«
 Так їм погрозив ся і коні злякались.
 Іще кілька часу погнали ся швидше
 І узьку дорогу Антилох побачив :
 420 А то була яма, де вода зимою
 Дорогу розмила, місце углібила.
 Менелай злякав ся за свої колеса,
 А Антилох коней звернув трохи на бік
 І пустив ся зблизька коло его гнатись.
 425 Тоді к Антилоху мовив Атрієнко;
 »Держи бо ти коней, не гони без уму.
 Дорога тісна, живо ширша буде,

Теліжки зібють ся, — то нам лихо буде.»

Но Антилох з боку іще гірше гнав ся
430 І поганяв коней, ніби не чув того.

А на скільки поля кружок пролітає,
Коли его кине чоловік для проби, —
Стільки й вони бігли; далі Атриєнко
Почав одставати; страшно ему стало,

435 Що зібють ся коні на узькі дорозі,
Теліжки побють ся і вони обидва
Полетять на землю із за соперечки.
І злючись промовив Менелай до его:

»Нема ж чоловіка гіршого за тебе!

440 Дарма тебе чесним прозвали Ахеї,
Тобі без присяги ніхто не йме віри.»

І знову до коней почав промовляти:

»А ви не тужіте, та не одставайте.
Скоріще їх ноги ніж ваші пристануть,

445 Бо вони обидва молодість оджили.»

Так він погрозив ся і коні здрігнули,
Стали швидше бігти і живо догнали.

Аргеї сиділи і тільки дивились,
Як коні на полю куряву збивали.

450 І первий заглянув Ідоменій критський,
Бо сидів особо на високім місті.

Він пізнав і голос сильного візницї,
Пізнав і коня він, що біг по переду,
Бо вінь весь гнідий був і тільки на

[лобі

455 Пятно біле було, як молодий місяць.

І став він на ноги і мовив к Аргеям:

»Милі отамани і князі аргейські!
 Чи мені одному, чи й вам так здаєть
 [ся?

А видить ся другі передні коні,
 460 Другий і візниця; zostали ся, знати,
 Кобили на полі, а жвавії були.
 Сам же таки бачив, як ціль обігнули,
 А тепер не бачу, дарма, що очами
 Все поле троянське кругом оглядаю.
 465 Пустив мабуть віжки, не успів край ціли
 Добре повернути, повернув не гарно
 Тай сам повалив ся і зломав теліжку,
 А коні й побігли, як стали на волі.
 Станьте-ж та погляньте, бо я сам не

[так то
 470 Добре добачаю. А мені здаєть ся,
 Що то наш Етолець, отаман аргейський,
 Славний син Тидіїв, Дивомид хоробрий.»

Аж до его мовив Аянт Оіленко:

»Та що бо ти мелеш? Се ті-ж таки самі
 475 Кобили і скачуть по рівному полю.
 Ти із нас Аргеїв не самий молодший.
 Старі твої очи не так добачають,
 А все таки мелеш; тобі не годить ся
 Пустомолом бути, — лучші е за тебе.

480 А се кобили ті, що і перше були,
 І Евмил той самий в руках віжки має.»
 Аж отаман критський мовив обізлив-

[шись:

»До сварки ти первий, а в чому другому

У нас ти послідний; стиле твое серце.
 485 Закладись на миску, або на триніжку!
 Свідком нехай буде Гамемнон володарь:
 Чиї тії коні, даси. та пізнаеш.»

Аж підняв ся разом Аянт Оіленко,
 І став его даять бридкими словами.
 490 І зайшла-б далеко сварка миже ними,
 Щоб не встав Ахилло та до них не мо-
 [вив:

»Та годі, Аянте, годі, Ідоменю,
 Годі вам сварить ся, се вам не пристало.
 Здержуйте і других, щоб так не свари-
 [лись.

495 Сядьте лишень тихо та коней дивіть ся,
 Вони незабаром самі сюда будуть.
 Так тоді пізнає кажний із Аргеїв,
 Якії то коні, чи перві, чи другі.»

Мовив — а Тиденко уже близько

[гнав ся,
 500 І батогом коней що сили батожив;
 І коні скакали, поле пролітали,
 І пісок із поля сипав на візницю.
 Бистро і теліжка злото-олівяна
 За кіньми котилась; ледве було знати
 505 На піску мягкому, що по нїм котились
 Ковані колеса, — так вони летіли.
 Став по середині. Піт на его конях
 По шиї і персах аж на землю капав,
 І сам він на землю скочив із теліжки
 510 І батіг скрутивши на ярмо повішав.

І Ственел хоробрий забрав соперечне,
Жінку і триніжку і передав слугам,
А сам его коней почав розпрягати.

Другим пригнав коний Антилох пи-
[лійський.

515 Він хитростю тільки оббіг Менелая,
І Менелай тут же за ним таки гнав ся.
І як кінь буває до колеса близько,
Як пана в теліжці, несе через поле
І хвіст его пишний колеса сягає,

520 Бо колесо тут же за ним і вертить ся,
Як він пробігає по чистому полю:
Так Менелай близько був од Антилоха.
Спершу оставав ся, як кинути кругом,
Но живо догнав він, бо Екта кобила

525 Царя Гамемнона, що раз горячилась,
І як би ще дальше гнати ся прийшло ся,
То сей перегнав би і виграв би справу.
За ним Миріон був, слуга Ідоменів.
Як ратищем кинуть біг за Менелаем,

530 Бо варівкі були его коні пишні,
Та і сам не був він справний до те-
[ліжки.

За ним Адмитенко із самого заду
Волочив теліжку і гнав своїх коней.
І глянув Ахилло і жаль ему стало;

535 Встав він і проворно мовив до Аргеїв:
»Чоловік проворний, а остатним го-
[вить.

Даймо вже хоч друге ему соперечне,

Бо перве давно вже загорнув Тиденко.»

Мовив і всі люди на тее пристали.

540 І вже-б та кобила Евмелу досталась,
Як би Несторенко, Антилох хоробрий
Не став та не мовив на тее Ахиллу:

»Роби, а я буду гнівать ся, Ахилле!

Хочеш одійняти в мене соперечне

545 За то, що теліжка та конї побились?
А він сам хоробрий, так хай би молив

[ся

І він не смертельним, не був би послід-

[ним.

А коли жалкуеш і він тобі милий,

Єсть у тебе много золота та мідї,

550 Є овець доволї і дівчат і коней,

Так дай ему з того й більше соперечне,

Щоб тебе Ахеї за те вповажали;

А сего не дам я, а бити ся буду,

Як тільки хто схоче в мене одійняти.»

555 Мовив і Ахилло тихо усміхнув ся,

Радий з Антилоха, що він такий любий,

І зараз проворно до его промовив:

»Кажеш, Антилоху, щоб я ему з дому

Винїс надгороду, — вчиню я і тее:

560 Я дам ему збрую із Астеропея,

Збруя сама мідна, а кругом по нїї

Стрічки олівяні — дорогая дуже.»

І враз Автомеда, товариша свого

Послав до наміту, і той винїс збрую,

565 (Передав Евмилу і сей узив радий).

Аж тут підійняв ся і Менелай сильний,
Злий на Антилоха. Кликун его вірний
Дав ціпок у руки, звелів замовчати,
І він богурівний почав говорити :

570 »Що ти мені вдіяв, мудрий Антилоху!

Ти взяв мою славу і збив моїх коней,
І своїх слабіщих погнав по переду.

Но ви, отамани і князі аргейські,
Ви нас розсудіте по ширії правді,

575 Щоби хто з Ахеїв не сказав на мене :

Менелай брехнею заміг Антилоха!

Бо коні у него слабіщії були,

Тільки сам він крепший силою своєю.

Но я вам докажу і мене за тее

580 Ніхто не осудить, бо я правду кажу.

Ходи лишень ближче, як слід. Антилоху,

Ставай коло коней та коло теліжки,

Бери бич у руки, котрим ти коней

Поганяв за мною, вленись Землетрясом,

585 Що ти не навмисне збив мою теліжку.«

Аж до его мовив Антилох розумний :

»Прости, Менелаю, бо я ще далеко

За тебе молодший ; ти старший і лучший.

Ти знаєш, як блудить розум молодячий :

590 Розум у них куций, а думка широка.

Змякчи своє серце ; оддам тобі зараз

Виграну кобилу і коли ти хочеш,

Ще чого в придачу, то я і те радий

Для тебе оддати, тільки-б мені в тебе

595 Ласки не втеряти, клятви не давати.«

- Мовив Несторенко і враз ту кобилу
 Одав Менелаю, і душа царева
 От того зраділа, як тее колося
 Вमितее росою на спідії ниві,
 600 Так душа зраділа твоя, Менелаю!
 І враз він промовив бистрими словами:
 »Возьми-ж ти кобилу назад, Анти-
 [лоху!
 Бо ти ще ніколи не був нерозумним.
 Се тебе я, бачу, молодість ізвела,
 605 Но другий раз бій ся старших зачіпати.
 Другому-б не дав я того учинити,
 А тобі — бо й сам ти працював за
 [мене,
 І батько твій добрий і брат працювали, —
 Тобі я прощаю і свою кобилу
 610 Назад оддаю я, щоб виділи другі,
 Що я і не гордий і не невмолимий.«
 Мовив і кобилу оддав Антилоху,
 А сам узяв миску для себе блискучу.
 Мирйону досталось два таланти злота.
 615 Пяте соперечне — подвійний гладущик
 Одно оставалось. І его Ахилло
 Проніс через військо і в Нестору мо-
 [вив:
 »Хай тобі, дідуню, се буде на пам'ять
 Похорон Патрокла, бо ти его в війську
 620 Більше не побачиш. Се так я дарую,
 Ти не будеш битись, не будеш боро-
 [тись,

- Не будеш ціляти, ні перебігатись,
 Бо вже тебе старість тяжка одоліла. «
 Дав ему гладущик, і узяв він радий,
 625 І до его мовив бистрими словами :
 »Правда, милий сину ! Істинно ти ка-
 [жеш !
- Усе ослабіло : ні ноги, ні руки,
 Що на моїх плечах, ходором не ходять.
 Як би то та сила та молодість була,
 630 Що як Аморика ховали Епеї
 І діти справляли тризну по цареві !
 Бо тоді за мене рівного не було
 По цілі Епеї, Пилі та Етолї.
 Тоді я в кулачках побив Клитоміда,
 635 В борбі переміг я Анкея з Плеврону,
 Ногами оббіг я славного Іхвікла,
 Ратищем заміг я Хвила й Полидора.
 Одними лиш кіньми взяли Акторенки,
 Лічбою узяли, заздрісно їм стало,
 640 Що за те найбільше було соперечне.
 Близнюки і стали, один узяв віжки
 І віжками правив, а другий батожив.
 Таке колись було : тепер нехай бють ся
 За мене молодші ; колись я храбрив ся,
 645 Тепер мені треба і старости слухать.
 Поминай же друга, винось соперечне,
 А я се приймаю і дякую широко,
 Що ти не забув ся і мене старого
 Пошанував шаном на очах аргейських.
 650 Хай же тобі боги за тее оддячать. «

І Пиленко знову пройшов через вій-

[сько

Вислухавши дяку славного Пиленка.

І знов для кулачних виніс соперечне :

І тому, хто зібе, тому давав мула

655 Шести літ, такого, що трудно й дер-

[жати ;

А тому, хто впаде, подвійною чарку.

І став він на ноги і мовив к Аргеям ;

»Царю Атріенку і ви всі Ахеї!

Тепер ми покличем двох самих найлуч-

[ших

660 На вулачки битись. Кому Аполлон бог

Поможе побити і ми всі побачим,

То той собі мула візьме до наміту,

А хто впаде, тому подвійная чарка.«

І зараз підняв ся чоловік високий,

665 Сильний навулачник Евій Паноціїв,

Схопив того мула і став викликати :

»Виходи, хто хоче подвійної чарки,

А що мула сего ніхто не одвяже

Навулачки взявши, бо я самий лучший.

670 Чи-ж мало, що битись на війні не вмю,

Та воно й не можна на все здатним

[бути.

Но тепер я кажу і то певне буде,

Розбатую тіло і потрощу кости.

І хай его близькі завчасу зійдуть ся,

675 Щоб его до дому з під рук моїх нести.«

Він мовив — по військо на тее мов-
[чало.

- Один лиш підняв ся Еврипал могучий,
Унук Талайона, а син Минестія,
Що ходив у Хтиви на тризну Едипа
680 І усіх Кадмійців переміг на тризні.
І славний Тиденко его вів до бою,
Додавав охоти і жичив замоги.
Кинув запояску, дав ему до неї
Поясок рамінний з вола степового,
685 І вони обидва вперзані вийшли.
І разом підняли тяжкі свої руки,
І разом счепились і руки змішались.
Челюсті хрустїли і піт кругом лив ся.
Аж Евїй підняв ся і того що сили
690 По щоці ударив, як він задивив ся,
І той не устояв, бо жили зімліли.
Як бурій на беріг рибу викидає
І її вкриває великая хвиля,
Так він розтягнув ся. І Евїй рукою
695 Підняв его з поля, передав дружині,
І дружина несла, а він як без ніг був
І плював кривлею і голову звів.
І его дружина так і посадила,
А сама узяла подвійную чарку.
700 А Пиленко винїс трете соперечне
Для тих, хто захтів би силою боротись.
І тому, хто зборе, він давав тринїжку
Таку, що в дванацять волів оцінили;
А кого поборе, тому давав жінку

- 705 Свідому в роботі і волів чотири.
 І став він на ноги і мовив к Аргеям:
 »А нуте, устаньте, за се поборіть
 [ся!«
- Мовив і підняв ся Аянт Теламонів,
 А за ним і мудрий Одисей підняв ся,
- 710 І підперезавшись вони поставали
 І один другого під боки схопили.
 І стали як кровви, що їх тесля ставить
 На вершині хати, щоб не віяв вітер.
 Затріщали спини стиснуті руками,
- 715 Од тої потуги і піт покотив ся;
 Уже й показали ся на боках та плечах,
 Червоні пасмуги, а вони все гірше
 Та гірше боролись за тую триніжку.
 Но того не здужав Одисей звалити,
- 720 А сего не здужав Аянт побороти.
 Уже і Ахеям докучило ждати.
 Аж далі промовив Аянт Теламонів:
 »Славний Одисею! Махни уже мною,
 Або я тобою, а там воля Дія.«
- 725 Махнув Одисеем, его той із заду
 По вколішках вдарив — жили оніміли,
 Він хропнув ся ницю та на Одисея.
 Люди подивились, тільки здивувались.
 Вдруге хотів було Одисей махнути,
- 730 Здвигнув его з міста, не підняв, а тільки
 Підігнув коліно і вони обидва
 Один за другого знову повалились.

- І вони-б ще були третій раз зчепились,
Щоб не встав Ахилло та їх не загри-
[мав:
735 »Та вже не боріть ся, сили не зба-
[вляйте!
Рівна ваша сила — рівне й суперечне.
Хай же тепер другі борять ся Ахеї.»
І вони обидва послухали ради,
Од пороху втерлись і знов одягнулись.
740 А Пиленко виніс знову суперечне:
Серібную чашу, шести мір, хорошу,
Таку, що не було кращої на світі.
Її у Сидові скусники робили,
А Хвиники везли по синьому морю,
745 У пристані стали і дали Хтоанту;
Но за Ликаона дав її за викуп
Славному Патроклу Евній Еоненко.
А тепер Ахилло давав її тому,
Хто лиш найскоріще пробіжить ногами.
750 Другому давав він вола молодого,
Третьому давав він злата пів таланта.
І став він на ноги і мовив к Аргеям:
»А нуте, устаньте та спробуйте се-
[го!«
Мовив — і підняв ся Аянт Оіленко,
755 Одисей премудрий і знов Антилох той,
Що молодих хлопців замагав ногами.
(Стали — і Ахилло на ціль показав їм),
І вони до ціли пустили ся бігти.
Первий показав ся Аянт Оіленко,

760 За ним Одисей був; як у тої жінки
 Од пазухи човник, що вона од себе
 В підтканя пускає, він до неї близько,
 Так і Одисей був і слід его перше
 Наступав ногами, ніж курава ляже,

765 І за ним із заду на голову дихав
 Од сильного бігу; Ахеї кричали
 І ему ще більше сили додавали.
 Аж під кінець бігу Одисей премудрий
 Став у серці своєму благати Палладу:

770 »Вчуй мене, богине! Подай ногам
 [силу!«

І его учула богиня Паллада,
 Оживила ноги і руки старечі.

І тільки, що взяти було соперечне,
 Паллада спіткнула, Аянт посковзнув ся
 775 На лайняк воловий, таки од волів тих,
 Що їх над Патроклom порізав Ахилло,
 І в лайняк зарив ся і ротом, і носом.
 І так Одисею дістала ся чаша,
 А вола Аянту достало ся брати.

780 І став він за роги вола ухопивши
 І мовив в Аргеям лайняком плюючи:
 »Мені так богиня ноги спотикнула,
 А за Одисеем як матінка ходить.«

Він мовив і люди сміяли ся з него.
 785 Антилох остатне забрав соперечне,
 І з радости тої мовив до Аргеїв:
 »Всі ми тее бачим, що боги безсмер-
 [тні,

І тепер шанують давнє покоління,
 Бо Аянт за мене трохи тільки старший,
 790 А сей із старого і давнього люду.

Єго врепка старість, і трудно Ахеям
 Єго перегнати, окроне Ахилла.»

Мовив і хвалив тим бистрого Пилєнка,
 І єму Ахилло на тєє промовив:
 795 »Добре, Антилоху! хвалив ти не
 [дарма,

Ще пів таланта тобі набавляю.»

Дав єму на руки і узяв він радий.
 А Пилєнко знову положив на радї
 Ратище високе, потім щит та шєлом,
 800 Збрую Сарпедона, що добув Патрокло.
 І став він на ноги і мовив к Аргеям:
 »Тепер ми покличем двох самих най-
 [лучших,

Щоб вони взбруїлись, взяли мідь колючу
 І один із другим виступили битись.
 805 І тому, хто швидше другого проколе
 І добуде тіла і чорної крові,
 Тому дам я меч сей цвякований срі-
 [блом,

Меч хороший, хтрицький, од Астеропєя.
 А збрую отскою на обох подїлю
 810 І справлю їм учту у своїх намітах.»

Мовив — і підняв ся Аянт Тєламо-
 [нів,

А за ним підняв ся Дивомид Тидєнко.
 Одійшли од війська, збрую зодягнули,

Стали перед військом готовії к бою,
815 Страшно спозирнули, аж військо жахну-
[лось.

І тільки обидва до купи зійшли ся,
Тричи приступали, тричи нападали.
І Аянт ударив по круглому щиту,
Та не добув тіла, бо броня закрила.

820 Тоді став Тиденко поверх его щита
У голую шию ратищем ціляти.

Ахеї здригнули за життя Аянта,
Розвели і дали рівне соперечне.

А тому Тиденку оддав меч Ахилло

825 І з піхвою разом і з ремінем красним.

Тоді Пиліенко виніс круг залізний,
Що ним було кидав Етивон могучий,
Но его зарізав скорохід Ахилло

І круг і багатства переніс на судна.

830 І став він на ноги і мовив к Аргеям:

»А нуте, устаньте та спробуйте

[сего!

Отсе в кого поле далеко од міста,

Тому сего круга на пять літ доволі.

Пастух чи плугатор не пійде до міста

835 Покупать заліза, бо матиме в дома.»

Мовив — і підняв ся Полипит могу-

[чий,

А за ним Левонтій, до богів подібний,

Аянт Теламонів і Еній завзятий

Під ряд поставали; узяв Еній круга,

- 840 Кинув — та не здужав, і всі засмія-
[лись;
- І узяв Левонтій, трохи далі кинув;
Третій узяв круга Аянт Теламонів
(І кинув ще далі тяжкою рукою).
Но як кинув круга Полипит могучий,
845 То так як пастух той герлигою кине,
І вона вертить ся кругом понад стадом,
Оттак і він кинув. І всі закричали.
І враз Полипита товариші встали
І те соперечне на судно однесли.
- 850 І виніс Ахилло стрільцям соперечне:
Десять бард залізних і сокирів десять
І підійняв щоглу на чорному судні
На піску далеко і на мотузочку,
Привязав за носу тихую голубку,
855 Щоб її ціляти; і хто її вцілить,
Так той буде мати десять бард заліз-
[них,
А хто в мотузочок стрілою попаде,
Так той буде мати сокири простії.
Мовив — і підняв ся Тевкер стрі-
[лобонець,
- 860 А Миріон другий, слуга Ідоменів.
В шеломі обидва жереби струсили,
І Тевкеру вийшло першому стріляти.
І стрілив він сильно, та не обіщав ся
Стосильному дати перваків овечих,
365 І птахи не влучив — Аполлон не спра-
[вив.

Тільки мотузочок коло ніжки влучив
 І его стрілою перетяв на двоє;
 Голубка злетіла, тільки мотузочок
 Маяв ся на щоглі. Ахеї сплеснули.

870 Но Миріон живо схопив лук у его,
 А стрілу давно вже держав на готові,
 Пообіцяв живо богу Аполлону
 Перваків овечих на сто волів дати,
 Виміряв голубку, що вилась під небом.

875 І як раз стрілою по під крило влучив;
 Стріла пролетіла і на землю впала
 Перед Миріоном, а птаха на щоглу
 Пливучого судна сіла, посиділа,
 Голову склонила, крило опустила,

880 І живо без духу на землю звалилась.
 Люди подивились, тільки здивувались,
 І дали Миріону десять бард залізних,
 А Тевкеру дали сокири простії.

І виніс Пиленко ратище велике,
 885 І миску квітчасту, у вола ціною,
 І встали до бою ратищники сильні:
 Один Атрієнко Гамемнон володарь,
 І Миріон другий, слуга Ідоменів.
 Но до них промовив скорохід Ахилло:

890 »Знаєш, Атрієнку, на скільки ти силь-
 ний

І на скільки здатний ратищем кидати.
 Бери соперечне тай неси на судно,
 А ратище візьме Миріон хоробрий.
 Як ти на то волиш, а що я волю.»

895 Мовив — і послухав Гамемнон воло-
[дарь,
І ратище мідне оддав Миріону,
А ясную миску передав Талхтиву.

ТКАНЬ.

По забавах Ахеї вечеряють і лягають спати. Ахилло ж не спить цілу ніч і ранком волочить Ектора на вкруги могили Патрокла (1—18). Наруга ся робить ся кожний день; боги декотрі боліють над Ектором, а декотрі раді; аж Аполлон, піклун его тіла, починає скаржити ся за его (19—54). Дій слухає его, посилає Іриду по Хетту і Хетту посилає сказати Ахиллу, щоб він тее звірство перестав чинити і одпустив тіло за викуп. А Іриду посилає сказати Пріям, щоб він пійшов сина свого викупляти (55—186). Дієть ся сее в дванацятий день по смерти Патрокла; під вечір Пріям, хоч его одракують і жінка і діти, одбирає дари, для Ідея каже мулів запрягати, а для себе коней (187—282), ізливає зливи, одбирає добрую приміту й іде в дорогу (283—330). Его зустрічає Ерма, посланий од Дія, усипляє сторожу, і его привозить до наміту Ахилла (331—467). Впрошаний Ахилло бере в его дари, дає ему сина вмятого і одітого, обіщає дванацять днів миру для его похоронів і по вечері дає у себе ночувати (468—676). На другий день рано за проводом Ерми, Пріям перевозить тіло до міста; Трояни зустрічають і плачуть; погому у дома оплакують плаксі, і з ними Андромаха, Екава і Єлена (677—776). На послідок стройть ся костюр і его похорони кінчають ся обідом (777—804).

Збірка двадцять четверта.

Екторів викуп

- Кінчила ся тризна, військо розійшло ся
 По кораблях своїх, дбало за вечерю
 Та за одпочинок. Но Ахилло плакав
 По вірному другу, ему й сну не було.
- 5 Він перевертав ся на свої постелі,
 Споминав Патрокла силу і потугу,
 Як вони з ним бились і лихо терпіли
 І на людських бійках і по морських
 хвилях,
 Споминав і плакав дрібними сльозами,
- 10 І перевертав ся на бік, то на спину,
 То ниць на постелі; далі встав на ноги,
 Пійшов понад море. І поки Зірниця
 Світом освітила береги та море,
 А він у теліжку запряг коней бистрих,
- 15 Привязав до неї Ектора із заду
 І тричі об'їхав могилу Патрокла.
 І сів у наміті, а того й покинув
 У поросі ницю. Но Аполлон сильний
 І мертвого тіла не давав калічить:
- 20 Він золотим стягом покрив его тіло,
 Щоб его Ахилло тяжко не калічив.
- От так той Ахилло Ектора неславив.
 Аж глянули боги і жалко їм стало
 І просили Ерму его тіло вкрати.

- 25 Всі его просили, не просили тільки
 Ира з Посидієм та дочка сивока,
 Бо їм був противний Іліон вітристий
 І Пріям, і люди ізза Олександра,
 Що він їх зневажив у курені свому,
- 30 А тую вповажив, що любощі дала.
 Аж тільки Зірниця дванацята стала,
 Аполлон стосильний до богів промовив:
 »Боги ви круті! Палив же вам Ектор
 Воловії стегна і стегна козині,
- 35 А ви не даєте і мертвого тіла
 Показати жінці, матері, дитині,
 Пріямую і людям, щоб вони у себе
 На вогні спалили, честю учестили.
 Ви всі захотіли сприяти Ахиллу,
- 40 Що в его у грудях серце невмолиме
 І думка лукава, і мов лев той дикий
 Усю свою силу на те обертає,
 Щоб овець ловити та їх пожирати.
 Оттак і в Ахилла ні жалю, ні встиду,
- 45 Що людей так славить і так погубляє.
 Збувають ся й другі самих наймиліщих,
 Чи рідного брата, чи рідного сина,
 І то переплачуть, тугу забувають.
 Дала Мара людям серце терпеливе.
- 50 А сей одійнявши у Ектора душу,
 І до коней вяже і кругом могили
 По землі волочить. Не гарне те діло.
 Як би він усіх нас не довів до гніву,
 Бо він уже землю святую зневажає.»

- 55 Аж ему сказала Ира білоплеча:
 »Воно, Сріблонукий, може-б так і було,
 Як би рівні були Ектор і Ахилло;
 Но Ектора жінка простая кормила,
 А сего богиня і її сама я
- 60 Родила й ростила і замуж оддала
 За того Пилія, що богам так любий.
 Всі боги у его були на веселі,
 І сам ти невірний грав ему на лірі.«
 Но Дій хмароходний до неї промовив:
- 65 »Не гнівай ся, Ирс, на богів безсмерт-
 [них.
 Не одна їм слава. Но Ектор Прямів
 Зі всіх Іліонян і богам миліщий
 І мені самому. Не жалів він дарів
 Бувванові мому, не бракло ні мяса,
- 70 Ні вина, ні тлущі, — а то наша слава.
 Так ми не вкрадемо — Ахилло не дасть
 [нам
 Ектора добути, бо там его мати
 Коло свого сина днює і ночує.
 А лучше хто небудь позве сюда Хетту,
- 75 І я її скажу, щоб Ахилло дари
 Узяв у Пріяма і дав ему сина.«
 Мовив — і піднялась бистрая Ірида,
 І по середині Імбрія та Сама
 Кинула ся в море, аж заревла хвиля.
- 80 І мов тая блешня пустила ся в воду,
 Що її до рогу волового вчеплять
 І пустять у море риби на погибель.

- Надибали Хетту в глибокій пещері:
Там кругом сиділи морські богині
- 85 І серед їх Хетта плакала за сином,
Що він коло Трої далекої згине.
Жвава Ірида стала і сказала:
»Кличе тебе, Хетто, Дій високому-
[дрій!«
- Аж її сказала Хетта Сріблонога:
90 »Чого-ж то він кличе? Стыдно мені
[якось
Йти до безсмертних з засмучаним сер-
[цем.
Пійду й щоб не дарма его слово було.«
І чорну намітку на себе наділа,
Що чорної в світі такої не було;
- 95 Пустила ся з моря з Іридою разом,
Хвиля розступилась і вони із моря
Піднялись на беріг, прилетіли в небо.
Застали Кроненка, що сидів на раді
З другими богами. Паллада устала,
- 100 Дала її місце коло Дія сісти,
Іра її дала порадню чарку,
Стала потішати, і випила Хетта.
Тоді батько божий і людський промо-
[вив:
»Сумная ти, Хетто, прийшла до Олим-
[пу.
- 105 Знаю, що ти тугу великую маеш.
Скажу тобі зараз, чого тебе кликав:
Девять день безсмертні ведуть соперечку

Ектора край суден і не одпускаеш.
 Приймй-ж, сину, викуп, пусти его з бо-
 [гом.]

І до неї мовив скорохід Ахилло:
 »Так хай дають дари і труп его візь-

[муть,

140 Коли того хоче батько олімпійський.»

Оттак тая мати край суден вінчастих
 Із сином сиділа, та з ним розмовляла,
 А Дій до Ільону посилав Іриду:

»Уставай, Іридо, з вишини Олимпу,

145 Іди до Ільону та сважи Пріяму,

Хай іде до суден сина визволяти,

Та дає Ахиллу приемні дари.

І нехай ніхто з ним не йде із Троянів,

А тільки одного кликуна старого,

150 Щоб поганяв мулів, та віз до Ільону

Дитя его миле, вбитее Ахиллом.

Хай він не боїть ся ні смерти, ні чого,

Бо ми ему Ерму на поміч пошлемо

І той его тихо проведе к Ахиллу.

155 І коли прибудуть, то і сам Ахилло

Его не погубить і другим закаже,

Бо він не безумний і не необачний,

І хто его просить, того пожаліє.»

Мовив і злетіла Іра вітронога,

160 Застала в Пріяма і плач і риданя:

Кругом батька діти на дворі ридали,

Аж одежа мокла, а по середині

- Старий у вереті лежав розпростертий
 І голова й шия у перосі була,
 165 Що старий обсяпав своїми руками.
 Невістки та дочки по хатах ридали,
 Вони споминали тих молодих хлопців,
 Що в руках аргейських душі погубили.
 І став Діїв вісник і голосом тихим
 170 Мовив до Пріяма, і Пріям жажнув ся:
 »Не бій ся, Пріяме! Мене не жахай
 [ся.

- Не лихо прийшла я до тебе звістити,
 А тихую радість. Я вісник од Дія,
 Що і там за тебе дбає і гадає.
 175 Він каже йти сина тобі викупляти,
 Та нести Ахиллу приемні дари.
 І каже не брати нікого з Троянів,
 А тільки одного кликуна старого,
 Щоб поганяв мулів та віз до Ільону
 180 Дитя твоє миле, вбитее Ахиллом.
 Каже не боятись ні смерті, ні чого,
 Бо ми тобі Ерму на поміч пошлемо,
 І той тебе тихо приведе к Ахиллу.
 І коли прибудеш, то і сам Ахилло
 185 Тебе не погубить і другим не скаже,
 Бо він не безумний і не необачний,
 І хто его просить, слухає завсїгди.«
 Мовила Ірида і враз полетїла,
 А той звелїв дітям у славному телїжку
 190 Мулів запрягати, скриню привязати.
 Сам пїйшов у терем високий, кедровий,

Де в его лежали різні маєтки,
Закликав Екаву і до неї мовив:

- »Був у мене вістник од самого Дія,
195 Щоб йти до суден сина визволяти,
Та нести Ахиллу приемні дари.
А тобі, небого, як тее здаєть ся?
Бо в мене самого і гадка і думка,
Щоб йти до стану, до суден ахейських.»
200 Жінка заридала і ему сказала:

»Чи в дома твій розум, що ти ним хва-
[лив ся
В людей чужоземних і в своїх підда-
[них?

- Як ти один пійдеш до суден ахейських,
До того, хто різав дітей твоїх рідних?
205 В тебе, чоловіче, залізнеє серце.
Та тебе він тільки злючий та невірний
Очима побачить, не буде він мати
Ні вваги, ні жалю. Лучше ми в будин-
[ках

- Оплачемо сина. Так ему знать Доля
210 Ниткою напряда, щоб его собаки
Скажені їли в того чоловіка,
Що я-б з его серце вирвала і з'їла,
Як би силу мала; тоді-б ему стало
За мою дитину. Не злодія вбив він,
215 Воював ся син наш за Троян, Троянок,
Бійки не бояв ся і не ухиляв ся.»

Аж до неї мовив Пріям боговидний:
»Не переч, Екаво! Не будь у будинках

- Птахою лихою, мене не одраїш!
- 220 Бо як би хто другий казав мені тее,
Віщун на кадилі, або піп на м'ясі,
То я-б не повірив, брехнею назвав би.
Но коли богиня сама говорила,
То я йду, не дарма її слово буде.
- 225 А коли судилось і мені загинути,
Так нехай Ахилло і мене заріже,
Коли я край сина в волю наридаюсь.»
- І підняв на скринях хороші віки,
І достав дванацять скатерок хороших,
- 230 І верет дванацять і килимів стільки,
І жупанів стільки і стільки сорочок,
І десять талантів золота одважив,
Взяв чотири миски, дві триніжки гарні.
І взяв тую чарку тяжко дорогую,
- 235 Що хтрицькіі люди колись ему дали.
Не лишив і тої, і тую взяв з дому,
Щоб викупить сина. А Троян гонив він
Од свого крилечка і словами ляв:
»Ідїть собі звідси, паскудніі люди!
- 240 Чи мало вам жалю, що прийшли до
[мене?
Мене Дїй карає, я сина позбув ся.
А вам то нічого? Пізнаєте живо!
Тепер і вас швидше Ахеї поріжуть,
Як его не стало! А що я очима
- 245 Того не побачу, як вороги місто
Будуть розбивати, — я в Невида буду.»
Цїпком погрозив ся — і всі повтікали.

- Тоді став він даять синів своїх рідних
 Парія, Елена, сина Агахтона,
 250 Паммона, Политу, сина Антихвона,
 Дія, Діхвоба та ще Іппохтоя, —
 Усіх поминав він і словами мовив:
 »Швидше, собачата! Лучше-б мені
 [всі ви
 Згинули край суден, як мав той заги-
 [нуть.
- 255 Горе мені в світі! Були в мене в Трої
 Найлучшії діти, — тепер ні одного.
 Був у мене Мистор і Троїл хоробрий,
 Був у мене Ектор до богів подібний —
 Здавалось, не людська, а божа дитина.
- 260 Всі пішли к Ярію, а сії остались
 Брехуни, гуляки, сії вертопляси,
 Крадіжники козів та баранів людських.
 Чи швидко ви коней мені запряжете
 Та все укладете, щоби я вже їхав?»
- 265 І сини злякались отцевої грізьби,
 Викотили живо славную теліжку
 Тільки що з роботи, кошик привязали
 І ярмо на мулів з кілка іздійняли
 Букове з привоєм і кільцем хорошим,
- 270 Винесли й перевязь девятилокотну,
 Ярмо положили на дишель хороший,
 І з самого краю за крюк зачепили,
 І коло привоя тричи обкрутили,
 Узлом завязали, кінці поховали;
- 275 Винесли з терему, на віз поскладали

Весь дорогий викуп за Ектора тіло,
Запрягли і мулів сильних та покірних,
Що колись Пріям Музи дарували.
Пріям особо коней заложили.

280 Що сам він бувало держав коло ясел;
Кликун і Пріям їх самі запрягали
У стані високі і думали думу.

Аж прийшла Екава засмучана серцем,
Вона вино несла правою рукою

285 У золоті чарці, для божого зливу.
Стала перед кіньми і мовила щиро:

»Хоч вина злий каплю та помолись

[Дію,

Щоб він тебе виніс од ворогів лютих,
Коли йдеш до суден против волі мої.

290 Помолись Кроненку, що живе на Іді
І на цілу Трою дивить ся очима.

Хай він тобі птаку саму найсильнішу
І ему милішу покаже із права,

Щоб ти її бачив своїми очима

295 І пійшов певніщий до суден данайських.
А коли од Дія вісника не буде,

Я-б тобі до суден йти не казала,

Дарма, що ти тяжко зважив ся на тее.»

Аж до неї мовив Пріям боговидний:

300 »Послухаю ради; бо горазд до Дія
Руки підійняти, щоб змилосердив ся.»

І сказав служанці води собі дати

Та на руки злити; служанка принесла

В одні руці миску, в другі умивальник

- 305 І старий умив ся, взяв од жінки чарку,
 Став посеред двору вино проливати
 І почав молитись, дивлючись на небо:
 »Дію з гори Іди, славний і могучий!
 Дай мені Ахилла зумилосердити
- 310 І дай мені птаху саму найсильнішу
 І тобі милішу побачити справа,
 Щоб я її бачив своїми очима
 І пійшов би певний до суден данай-
 [сввих.«
- І учув Дій сильний молитву старечу,
- 315 І дав ему бачить сильнішу птаху,
 Орла птахолова, що Перкуном зветь ся.
 І мов тії двері в теремі високім
 В богача заперті крепкими замками,
 Такі его крила; широко літав він
- 320 З права понад містом; поглянули люди
 І всі звеселились і серцем зраділи.
 Тоді старий живо вийшов на теліжку
 І погнав з повітки помимо крилечка,
 І мули у возі пійшли по переду:
- 325 Їх поганяв Ідей, а коні в теліжці
 За мулами з заду, і старий що сили
 Гнав їх через місто; а люди ридали,
 Мов на смерть старого вони виражали.
 Проїхали місто, виїхали в поле.
- 330 Сродники і діти пійшли до Ільону,
 Всі его лишили; один Дій небесний
 Не лишив старого; жалко ему стало,
 І враз він промовив до сина, до Ерми:

- »Мило тобі, Ерма, людям помагати ;
 335 Ти важного чуеш, кого тільки схочеш
 Іди-ж та Пріяма до суден ахейських
 Проведи так тихо, щоб ніхто й не ві-
 [дав,
 Поки він не прийде аж до Пилієнка.«
 Мовив і послухав Ерма Аргобоець,
 340 Взяв на свої ноги виступці хореші,
 Дивні, золоті, такі, що однак
 По землі й по вітрі і по воді носять,
 Взяв палицю в руки таку, що як хоче,
 То може збудити і може всипити.
 345 Взяв палицю тую тай пійшов із неба,
 Прибув аж до Трої та до Едлеспонту
 І став йти полем у постаті хлопця,
 Що борода в его тільки що пробилась.
 А тії прибувши к Ілові могилі,
 350 Стали наповати і мулів і коней,
 Бо на землю спала вечірня мрака.
 Аж кликун заглянув, що Ерма підхо-
 [дить,
 Так став до Пріяма потиху казати :
 »Тепер, Дарданенку, треба нам по-
 [думать :
 355 Хтось до нас підходить, чи не вбити
 [хоче?
 Тікаймо на конях, або на колінах,
 Будемо просити, щоб змилосердив ся.«
 Мовив — і в старого серце задрі-
 [жало,

- Волося піднялось, став він як убитий.
- 360 Аж тут Ериуній підійшов до его,
Взяв его за руку і до его мовив:
»А кудато, батьку, і мулів і коней
Гониш серед ночі, коли всі поснули?
Чи ти не боїшся, що вороги ваші,
- 365 Ваші людорізи стоять недалеко?
А що, як пізнають, що ти серед ночі
Везеш стільки скарбів, — що ти будеш
[думать?
- Немолодий сам ти і слуга такий же,
Щоби вам одбитись, воли хто нападе.
- 370 Но я не зломислю, і їх не допущу,
Бо ти мені, старче, до батька подіб-
[ний.«
- Аж до его мовив Пріям боговидний:
»Правда, милий сину! Правду ти гово-
[риш.
- Но єсть іще божа рука надо мною,
375 Що дає такого підручника здібать
Славного і видом і розумом добрим.
Видно, що ти виріс у батьків хороших.«
- Аж до его мовив щирий Аргобоець:
»Правду-ж і ти кажеш, істинную правду.
- 380 Но я тебе прошу, скажи мені тее,
Чи то ти багатства куди посилаєш
У друге царство, щоб воно вціліло?
Чи то уже всі ви кидаєте Трою?
Бо такий же в тебе згинув син хоро-
[брый,

- 385 А в бійці бував він не гірше Данаїв.«
 Аж до его мовив Пріям боговидний:
 »Та хто-ж бо ти, сину, з якого ти роду,
 Що так мого добре сина поминаєш?«
 Аж до его мовив сильний Аргобоець:
- 390 »Питаєш, дідуню, чи Ектора знаю.
 Та я его в бійці не раз таки бачив
 Своїми очима, і тоді я бачив,
 Як він коло суден побивав Ахеїв.
 Ми всі дивувались, бо тоді Ахилло
- 395 Не казав нам битись, злий на Атрієнка.
 Я з его дружини і плив із ним разом.
 Сам я Мирмидонець, батько мій Полик-
 [тор
 Чоловік багатий, і як сам ти сивий.
 Шість у мене братів, а я із них сьомий,
- 400 І мені впав жереб ійти із Ахиллом.
 А тепер я вийшов поле оглядати,
 Бо взавтра Ахеї кинуть ся на місто.
 Вже їм надоїло сиднями сидіти,
 І їх отамани здержати не можуть.«
- 405 Аж до его мовив Пріям боговидний:
 »Коли ти з дружини Пиденка Ахилла,
 Так я тебе прошу, скажи мені правду,
 Чи ще досі син мій лежить коло суден,
 Чи его Ахилло собакам розкидав?«
- 410 Аж до его мовив щирій Аргобоець:
 »Та его не їли ані пси, ні пчахи,
 А іще лежить він край чорного судна

В Ахилла в наміті; двів уже двана-
[цять,

- А тіло не тліє і тих нема червів,
415 Що так поїдають молодців побитих.
Правда, що Ахилло его що зірницї
На вкруга могили дружньої волочить.
Но і то нічого. Здивуеш ся й сам ти
Який він хороший; ні крові на ему,
420 Ні плями не видко; рани всі закрились,
А мідь їх на ему много наробила.
Так за твоїм сином боги і по смерти
Піклують ся щиро, бо він був їм ми-
[лий.»

- Зрадів старий батько і до его мовив:
425 »Добре, сину, дари богам приносити.
Не забував син мій, як був він у мене,
Не забував син мій за богів ніколи.
За те-ж і по смерти боги не забули.
Но і тебе прошу, прийми сюю чарку
430 Та мене старого проведи з богами,
Поки не прибуду в наміт Пилієнків.»

- Аж до его мовив щирий Аргобець:
»Дарма ти питаєш мене молодого,
Щоб узяв я дар сей помимо Ахилла.
435 Я его вважаю і взяти бою ся,
Щоб зо мною послі лиха не вчинилосьь.
А тебе готов я вести аж до Аргу
Чи в кораблі морем, чи по землі пішо,
І тебе зо мною ніхто не запинить.»
440 І враз Ериуній скочив на теліжку,

- Живо взяв у руки і батіг і віжки,
 І враз додав сили і коням і мулам.
 Прибули до баштів, до рова край суден,
 Там молоді хлопці вечерю варили:
- 445 Ерма на всіх хлопців і наслав дрімоту.
 Одчинив ворота, засови одсунув,
 Перевіз Пріяма і дорогі дари.
 І тільки прибули до того наміту,
 Що для отамана збили Мирмидони,
- 450 Збили із ялини, а зверху покрили
 Тою осокою, що росла в лимані,
 Та ще частоколом навкруга оббили,
 Двір ему зробили, — а на дверях була
 Засова соснова — великая тяжко:
- 455 Трое засувало, трое одсувало,
 Но Ахилло з нею і один справляв ся.
 Ерма для старого ворота одсунув,
 Провіз у них дари бистрому Пиленку,
 І сам із теліжки скочив і промовив:
- 460 »Знаєш, хто я, діду? я Ерма без-
смертний.
 Мене послав батько, щоб тебе провести.
 А тепер я пійду; я не покажу ся
 На очи Ахиллу; безсмертному богу
 Якось не годить ся смертного благати.
- 465 А ти вже Пиленку обійми коліна,
 Проси его батьком, матірю і сином,
 Щоб тільки у его порушати душу.«
 Мовив і од его пійшов до Олимпу,
 А Пріям на землю скочив із теліжки

- 470 І Ідею кинув коний доглядати
 Та мулів на дворі, а сам живо в хату.
 Ахилло в ту пору сидів собі в хаті,
 А кругом по одадь сиділа дружина.
 Два молодці добрих, Автомед з Алкимом,
- 475 Стояли, служили; Ахилло недавно
 Тільки повечеряв — все на столі було.
 Пріям увійшовши — зараз до Ахилла,
 Обійняв кодїна і став цілувати
 Ті гибельні руки, що дітей губили.
- 480 Як чоловік часом убекого в дома
 І йде на чужину к богачу якому,
 Дивуєть ся кажний, хто на его гляне,
 Оттак і Ахилло глянув на Пріяма
 І сам дивував ся і всі здивувались.
- 485 Аж Пріям до его почав говорити:
 »Є у тебе батько — спомани, Ахилле!
 Він, як і я сивий на порозі в смерти.
 Може там сусіди і его стиснули
 І нікому в горі его ратувати.
- 490 Но в его є радість, що ти ему живий,
 І він що день божий сина виглядає,
 Заким він прибуде з далекої Трої.
 А я нещасливий, — стільки синів мав я
 У Трої широкі, — тепер ні одного.
- 495 Пятьдесять їх було, як прийшли Ахеї:
 Девятьнайцять жінка мені породила,
 А других родили мої молодиці.
 Більшу половину Ярїй погубив їх.
 Один був у мене, що рятував місто,

- 500 І того згубив ти, Ектора згубив ти.
 За ним і прибув я до суден ахейських,
 За его благаю, даю тобі дари.
 Хоч бога побій ся, пожалій старого.
 І в тебе є батько! Но я жаліснійший.
- 505 Ніхто не знав того, що я тепер знаю.
 Я цюлюю руку свого синогуба.«
 Мовив, і Ахилло затужив за батьком,
 І вихопив руку, одхилив старого.
 І враз затужили: той за своїм сином
- 510 Тужив і простер ся коло ніг Ахилла,
 А другий за батьком, а то за Патро-
 [клом.
 І плач підійняв ся по цілому дому.
 Но коли Ахилло в волю наридав ся
 (І ему од серця туга одступила),
- 515 Він устав із крісла, підійняв старого;
 Жалко ему стало сивини старого
 І він ему живо почав говорити:
 »Зазнав же ти лиха не мало, нещас-
 [ний!
- Як один пійшов ти до суден ахейських
- 520 До того, хто різав дітей твоїх рідних?
 В тебе, чоловіче, залізнеє серце
 Сідай же на кріслі, і як нам не тяжко,
 Захваймо тугу у нашому серці,
 Бо нема користі од тяжкого плачу.
- 525 Так боги судили, щоб люди нещасні
 Жили у недолі, самі лиш без горя.
 У Дія дві бочки для людської долі:

- Одна дає лихо, а друга щастя.
 Кому Дій гремучий з обох намішає,
 530 Тому часом щастя, а часом нещастя.
 Кому із лихої, той стає пропашим,
 Пропащее лихо всюди за ним ходить
 І сам він немилий ні богу, ні людям.
 Оттак і Пилію боги із дитинства
 535 Всього надавали: дали ему много
 Щастя на багатства, царство мирмидон-
 [ське
 І замуж за его оддали богиню;
 Но бог дав і лихо, що нема у его
 Дітей у будинках, наслідників царства.
 540 Один син у его — я недовговічний,
 І то его мучу, сижучу коло Трої
 На твою погибель та на твоїх діток.
 Кажуть, що і ти був колись то щасли-
 [вий.
 Скільки є багатих в Лезві та в Макарі,
 545 У Хвригії цілі та на Геллеспонті, —
 Замагав усіх ти скарбами й синами;
 Но на тебе лихо наслали небесні:
 Вічно коло міста бої і розбої.
 Но терпи! Журбою не муч свого серця,
 550 Бо ти свого сина плачем не підіймеш,
 А собі ще горя до горя приложиш.»
 Аж до его мовив Пріям боговидний:
 »Не сяду, Ахилле, поки в тебе Ектор
 Лежить у наміті. Дай же мені сина
 555 Бачити очима; прийми мої дари,

І з ними щасливо до дому вертай ся,
Коли ти старому мені ще позволив
(І на світі жити і світ божий бачить).«

Аж до его грізно промовив Ахилло:
560 »Не сердь мене, діду! Думаю і сам я

Ектора оддати, бо в мене од Дія
Була мати рідня, дочка Посидія.

Та й тебе, Пріяме — ти мене не здуриш,
Перевів безсмертний до суден ахейських.

565 Трудно й молодому пустити ся станом,
Ані од сторожі він би не сховав ся,
Ані замків наших він би не одсунув.

Так ти мого серця не доводь до туги,
Щоб я й тебе, діду, в себе не затри-

[мав

570 І сам не зломав би Дієвого слова.«

І старий затряс ся і ради послухав,
А Пиленко скочив як лев із наміту,
Та не сам він скочив, скочили й мо-

[лодці:

Автомед з Алкимом, що самі найближчі
575 Були до Ахилла по смерти Патрокла.

І розпрягли живо і коний і мулів,
Ввели до наміту кликуна старого,
В крісло посадили, перенесли з воза
Дари дорогії за Ектора тіло.

580 Тільки два жупани та одну сорочку
На возі лишили, щоб одагнуть тіло.
Сказали служанкам тіло обмивати,
Мастею мастити, щоб Пріям не бачив,

Щоб він не озлив ся, побачивши сина,
 585 І щоби й Ахилло серцем не підняв ся
 Та не вбив старого против волі Дія.
 І служанки вмили, мастю намастили,
 Убрали в сорочку і жупан хороший,
 Сам его Ахилло положив на постіль,
 590 А его дружина на віз підійняла
 І став до Патрокла Ахилло казати:
 »Не гнівай ся, друже, в Невидовім

[домі,

Що Ектора тіло батькові оддав я.
 За него я дари узяв не малії,
 595 З них я і для тебе щось доброго вділю.«
 І пійшов Ахилло знову до наміту,
 Сів на своїм кріслі, що встав було з его,
 Супротив Пріяма і став говорити:
 »Син твій тобі оддан, як хотів ти

[того

600 І лежить на лаві; Зірниця засяє,
 Повезеш до дому, а тепер поїжмо.
 І славна Ніова хліба не цуралась,
 Що в неї дванадцять дітей повмирало:
 І шестеро дочок і шестеро хлопців.
 605 І хлопців із лука побив Аполлон бог,
 Злючись на Ніову — дочок Артеміда,
 Щоб вона до Лити себе не рівняла.
 В неї, каже, двое, а в мене дванад-

[цять.

За то їх і двое, а всіх погубили.

610 Дев'ять день побитих ніхто не ховав їх,
 Бо весь люд Кроненко обернув у ка-
 [мінь ;

І вже на десятій боги поховали.

І то таки мати хліба не забула.

Тепер та Ніова на горах сипильських,

615 Де як кажуть, нимхви живуть у печерах,

Тії що гуляють кругом Ахелоя —

В камінь обернувшись несе божу кару.

Так давай, дідуню, попоїймо хліба,

А там в Іліоні оплачеш і сина.

620 Він ще тобі тяжко жалісливий буде.«

І устав Ахилло і вівцю зарізав.

Дружина обдерла, до путя довела,

Дрібно порубала, на рожни побрала,

Понекла дотепно, і все повиймала.

625 Автомедон хліба в кошики нарізав,

А мясо порізав хоробрий Ахилло,

І вони до їдла руки протягнули.

Коли-ж питя й їджа вся була спожита,

Пріям із Ахилла почав дивуватись,

630 Що він такий сильний, до богів подіб-
 [ний,

А той із Пріяма почав дивуватись,

За вид его милий і добрую мову.

Надивились добре один на другого,

Аж далі промовив Пріям боговидний :

635 »Тепер тебе прошу, позволь, отамане,

Щоб ми себе трохи і сном освіжили,

Бо я з того часу не стивнув і оком,

Як мій син загинув під твоєю рукою,
 А все тільки плакав, валив свою душу,
 640 Та все в себе в дворі по смітях валяв
 [ся.

Тепер тільки хліба та вина покушав,
 А перше не брав я на уста нічого.»

І сказав Ахилло слугам і служанкам
 Стелить на крилечку, на спід положити
 645 Ковдри червонясті, а киліми зверху,
 І вкрити ся дати кожухів овечих.
 І служанки з світлом вийшли із наміту,
 Живо дві постелі для них спорадили,
 І славний Ахилло жартуючи мовив :

650 »Лягайте на дворі, щоб хто із Ахеїв
 Не зайшов на раду, — вони все до мене
 Радити ся ходять, так уже привикли.
 Так коли хто нічу тебе тут пізнає,
 Та зараз дасть знати царю Гамемнону,
 655 То ти свого сина не скоро достанеш.
 Но я тебе прошу, скажи мені правду,
 В которий день будеш Ектора ховати,
 Щоб я задержав ся і військо задержав?

Аж до его мовив Пріям боговидний :

660 »Як ти дозволяєш сина поховати,
 То сим ти, Ахилле, дуже мене втішиш,
 Бо сам тее знаєш, що нам ліс возити
 До міста далеко, тай люди боять ся.
 Девять день я тіло хтів би подержати,
 665 В десятій спалити, людей угостити,
 В одинадцятий день могилу зробити,

А в дванадцятий день битись, коли
[треба. <

І до его мовив скорохід Ахилло:
»Хай же воно буде, як ти, діду, хо-

[чеш,

670 І до того часу бити ся не будем. <

Мовив і Пріяма подержав рукою
За правую руку, щоб він не бояв ся.
І кликун з Пріямом у радісних думках
Зараз на крилечку спати положились.

675 А славний Ахилло приліг у наміті,
І з ним положилась Врисівна хороша.

Всі боги поснули і збруйні люди,
І цілу ніч спали в тихій дрімоті.

Один тільки Ерма у сон не вдавав ся,

680 А все думу думав, як того Пріяма
Провести од суден, щоб ніхто не бачив.

І став над Пріямом і до его мовив:

»Одпустив Ахилло, — так тобі й не

[лихо,

Що ти спочиваєш миже ворогами.

685 Не мало оддав ти за рідного сина,
А діти за тебе в трое дадуть стільки,
За тебе живого, як тільки за тебе
Гамемнон почує та другі Ахеї. <

І старий затряс ся, збудив кликуна

[сам,

690 А Ерма застріг їм і коний, і мулів.

Провіз їх по стану і ніхто не бачив.

І тільки прибули до броду потоку,

- (До бистрого Ксантва, Дієвого сина),
 Ерма од них знову пійшов до Олимпу.
- 695 Освітила землю ясная Зірниця,
 Аж вони до міста уже доїжджали
 І везли на мулах Екторове тіло.
 Та ніхто-ж їх того не пізнав поїзду,
 Лиш тая Кассандра мила як Урода
- 700 Із Пергаму йшовши; вона на теліжці
 І батька пізнала і кликуна того,
 Пізнала і того, що лежав на мулах,
 І зараз по місті стала голосити:
 »Трояне й Троянки! Погляньте на
 [того,
- 705 Кого ви так мило в бійку виражали,
 Бо втіхою був він городу й народу.«
 Мовила — й нікого в місті не оста-
 [лось,
- Бо тяжкая туга на всіх наступила,
 І вони в воротах тіла виглядали.
- 710 Перва его жінка та рідняня мати
 Кинулись до его на теліжку стати
 За голову взяти, другі так ридали.
 І так би над тілом у скейськїї брамі
 Вони проридали весь день до заходу,
- 715 Щоб царь із теліжки не мовив народу:
 »Розступіть ся, люди! Поплачете й
 [послі,
 Як я свого сина привезу до дому.«
 Люди розступились, зробили дорогу.
 Вони-ж тее тіло до дому привезли.

- 720 На марах поклали і враз коло его
 Поставили плаксів, щоб вони плаксивих
 Пісень починали, а жінки ридали.
 Перва Андромаха над ним заридала,
 За голову мужа руками узявши :
- 725 »Без часу ти згинув і мене вдовою
 У дома покинув. І дитя малее,
 Що ми породили, не дійде без тебе
 До літ молодечих. Місто наше живо
 Повалієне буде. Ти боронив місто
- 730 І жінок, і діток, — тепер ти загинув,
 Усі вони пйдуть на судна глібокї.
 І я пйду з ними, і ти, милий сину,
 Пйдеши у неволю і чорну роботу
 Робитимеш, сину, у царя лихого.
- 735 А може Ахеець кине тебе з башти
 Сердитий за брата, батька, або сина,
 Що погубив Ектор; немало Ахеїв
 Од рук его землю зубами загризло.
 Не мягкий твій батько бував серед бою.
- 740 За ним усі люди по городу плачуть.
 Завдав же ти жалю тяжкого родинї,
 Но менї найбільше, Екторе, завдав ти!
 Ти і рук до мене не підняв в постелї,
 Ти до мене й слова щирого не мовив,
- 745 Щоб я дні і ночі его памятала.«
 Вона голосила, а жінки ридали.
 За нею Екава стала голосити :
 »Екторе мій любий, сину наймиліщий!
 Тебе і живого безсмертні любили.

- 750 Вони і по смерті тебе не забули.
 Других моїх діток, которих пійняв лиш,
 Ахилло попродав за моря далекі
 До Саму, до Імбри та мглистого Лимпу.
 А з тебе і душу він висадив мідю,
- 755 І коло могили вбитого тобою
 Волочив немало; не підняв він друга.
 А ти, мій хороший, лежиш у будинках
 Подібний до того, що его стрілою
 Аподлон мисливий з небачки ударить.»
- 760 Вона голосила, плачу завдавала,
 За нею Елена третьою почала:
 »Екторе мій милий, дівере миліщій!
 Бо я-ж таки жінка того Олександра,
 Що взяв мене в Трою, — лучше-б я
 [пропала!
- 765 Отсе вже настало двацятее літо,
 Як я свою землю покинула рідню
 Но прикрого слова од тебе не чула.
 І коли хто другий починав з домашних,
 Дівер чи сестриця, зовиця, свекруха, —
- 770 Бо свекірь як батько завсігди прихиль-
 [ний —
 Ти і їх бувало, гамував од того
 Добрими словами і опамятаням.
 А тепер я плачу по тобі нещасна,
 Бо в цілії Трої другого не маю
- 775 Щирого такого — усі зневажають.»
 Так вона ридала і народ за нею.
 Аж підняв ся й мовив Пріям до народу :

- »Тепер ви, Трояне, лісу навозіте,
 Не бійтесь Аргеїв, бо мені Ахилло
 780 Казав коло суден, що він не нападе,
 А хиба нападе в дванацяту Зорю.«
 І запрягли люди і волів, і мулів,
 Зібрали ся разом у лаву велику
 І девять днів цілих все дрова возили.
 785 А в десятій, тільки засяла Зірниця,
 Усі вони з плачем Ектора підняли,
 На костер поклали і з вогнем пустили.
 Тільки що засяла ясная Зірниця,
 До костиря того став народ збиратись
 790 (І коли збирав ся — много его було):
 Полили з початку вином тее місце,
 Що попелом сіло і білії кости
 Товариші й братя з плачем позбирали;
 У них аж по лицах котили ся сльози.
 795 І в золотий ящик кости положили
 І в ему хустками червоними вкрили,
 В яму положили і з початку яму
 Каміням великим добре обложили.
 Зробили могилу; другі чатували,
 800 Щоб часом Ахеї на них не напали.
 Зробили могилу і всі розійшли ся,
 А потому разом на обід зійшли ся
 В царській будинки до царя Пріяма.
 Оттак вони свого Ектора ховали.
-

Зміст сегомо тома.

	стор.
Збірка тринадцята. Бійка коло суден	3
Збірка чотирнадцята. Дієва облуда	36
Збірка п'ятнадцята. Знов край суден бійка	57
Збірка шіснацята. Патрокліянка	86
Збірка сімнацята. Храбрість Менелая	119
Збірка вісімнадцята. Нова кова збруї	148
Збірка дев'ятнадцята. Кінець гніву	171
Збірка двадцята. Бійка меж богами	188
Збірка двадцять перва. Бійка на потоці	208
Збірка двадцять друга. Екторова гибель	231
Збірка двадцять трета. Патроклова тризна	251
Збірка двадцять четверта. Екторів викуп	285

